

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ

navazující magisterské prezenční studium
2006–2009

Iveta Kalhotková

Vzdělávání cizinců

Education of foreigners

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2009

Vedoucí práce:PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

P r o h l a š u j i ,
že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracovala zcela samostatně
a uvádím v ní všechny použité prameny a literaturu.

Resumé.....	4
Summary	4
0 Úvod	5
1 Základní vymezení problematiky	7
1.1 Integrace cizinců	8
1.2 Imigrační a integrační modely.....	10
1.3 Integrace imigrantů v České republice.....	11
1.4 Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky	11
2 Migrace v České republice	15
2.1 Migranti přicházející do České republiky.....	18
2.2 Počet cizinců v České republice.....	18
2.3 Pobytový status cizince	20
2.4 Cizinec a české státní občanství.....	20
3 Vzdělávání dospělých.....	24
3.1 Zvláštnosti výchovy a vzdělávání dospělých	24
3.2 Cíle vzdělávání dospělých	25
3.3 Funkce výchovy a vzdělávání dospělých.....	27
4 Vzdělávání cizinců.....	29
4.1 Rámec integrační politiky v oblasti vzdělávání	32
4.2 Uznávání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami	33
5 Problematika uprchlictví	35
5.1 Dublinský systém.....	36
5.2 Azylové řízení	39
5.3 Azylová zařízení.....	41
6 Státní integrační program České republiky	44
6.1 Státní integrační program v oblasti jazykové přípravy	44
6.2 Státní integrační program v oblasti integračních bytů	45
6.3 Integrace cizinců v oblasti zaměstnávání.....	46
6.3.1 Projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“	47
6.3.2 Zelené karty.....	49
6.4 Čeština pro cizince jako podmínka udělení povolení k trvalému pobytu na území ČR.....	50

7	Státní politika integrace cizinců ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi	52
7.1	Projekty realizované ve spolupráci státu a nestátních neziskových organizací	54
7.1.1	Integrační kurzy pro cizince	54
7.1.2	Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince a vzdělávání lektorů pro jejich účely	55
7.1.3	Šance na českém trhu práce II	55
7.1.4	Multikulturní centrum	56
7.2	Work in Czech (WIC) a Work in Prague (WIP)	57
8	Integrační programy nestátních neziskových organizací	59
8.1	Poradna pro uprchlíky – „Proč mají zůstat stranou? – komplexní posílení a využití pracovního potenciálu žadatelů o azyl	60
8.1.1	Výuka českého jazyka	61
8.1.2	Kurzy práce s PC	61
8.1.3	Specifické a rekvalifikační kurzy	62
8.2	ProWomen foundation – Podpora žen při uplatnění na trhu práce	62
8.3	Sdružení META o. s. – jazykové kurzy češtiny s navazujícím školením pracovně právního minima	63
8.4	Poradna pro integraci – Integrace azylantů na trh práce v ČR II	65
8.5	CELSUZ – Centrum pro lidi sociálně znevýhodněné	66
8.5.1	Kurz PC a komunikace	67
8.5.2	Administrativní pracovník	67
8.5.3	Základy podnikání	68
8.6	Evropská kontaktní skupina v ČR – „Poznáváme svou novou zemi“	68
8.7	SOFIA – PREQUAL STEPS – Prekvalifikační kurz pro ženy – migrantky v oblasti zdravotnictví a pečovatelských služeb	70
9	Závěr	72
10	Soupis bibliografických citací	75
11	Přílohy	81

Resumé

Tématem diplomové práce je „Vzdělávání cizinců“. Práce popisuje základní vymezení této problematiky. Zabývá se migrací jako jevem, který naší společnost provází a následnou integrací jako logickým důsledkem procesu migrace. Práce vymezuje možnosti legálního pobytu na našem území na základě víz nebo na základě žádosti o mezinárodní ochranu. Vzděláváním se práce zabývá především v souvislosti s integrací cizinců do české společnosti, jíž je bezpochyby součástí. Diplomová práce přináší přehled integračních a vzdělávacích služeb, které poskytují státní orgány České republiky a nevládní neziskové organizace. V příloze této práce naleznete rozhovory s cizinci, kteří se zapojili do projektů, které jim v jejich situaci mají pomoci. Sami můžete posoudit, jak pomoc a naši zemi vnímají.

Jak je z mé diplomové práce patrné, integrace a tedy i samotné vzdělávání cizinců je komplikovaný proces, při kterém je nutné zapojení celé řady organizací. A i když se všechny tyto organizace spojí a budou fungovat s naprostou přesností a neomylností, nebude to nic platné, pokud se dobrovolně nezapojí samotní cizinci a celá česká společnost nebude tomuto tématu otevřená.

Summary

Theme of this work is “Education of foreigners”. It describes migration as part of our society and in integration of foreigners as a results of migration. This text shows opportunities of legal being in our country. Education is describes in context of integration of foreigners into the Czech society. This work describes main integration and education services which provide Czech Republic and it’s institutions and non – governmental organizations. You can see stories about foreigners who participated on project which where prepare for them.

At the end of work you will know that theme of integration and education of foreigners is complicated process where have to cooperate many organizations. Of course it necessary co operations of aliens and Czech society.

0 Úvod

Právě držíte v rukou práci, jež nese název Vzdělávání cizinců. Pojmy jako cizinec, migrant, azylant, uprchlík a jím podobné jsou v dnešním světě často slyšet a také vidět. Snad každý z nás se již potkal s cizím státním příslušníkem, který přijel z daleké země a v naší malé republice se snaží o nový začátek. Důvod jeho příchodu může být různý. V tom lepším případě si svůj osud zvolil a do České republiky přišel proto, že zde být chce a má více méně jasnou představu, co zde chce dělat – studium, práce, partner. Existuje však také možnost, že dotyčný sem přišel proto, že Česká republika byla první bezpečnou zemí pro jeho cestování za lepší budoucností, a pokud by to byl jakýkoliv jiný stát, výsledek by byl stejný.

Ať už se jedná o kteroukoliv z uvedených skupin, obě mají společného jmenovatele. Lidé přicházející na naše území se potýkají s jazykovou, kulturní nebo např. společenskou bariérou. Ač jsem přesvědčená, že obyvatelé České republiky jsou lidé otevření novým podnětům a s mnohými změnami se umějí rychle a správně vyrovnat, nedělám si iluze, že nedůvěra a předsudky existují. Ze zkušenosti mohu říct, že počáteční nedůvěra může být poměrně rychle překonána. Jde především o poznání cizího. V tomto případě tedy cizího státního příslušníka. Důležité v této souvislosti je negeneralizovat, protože stejně jako jsou dobří a zlí Češi nebo Moravani, jsou dobří i zlí cizinci.

Ve své historii měla Česká republika několik možností se s imigrací a také emigrací potkat. Po roce 1989 pak nastalo to, co v některých částech Evropy již dobře znali a naše republika se s tím po letech uzavřených hranic musela začít znovu naučit pracovat. Procesní stránka této problematiky prošla několika změnami, které se snažily reagovat na nové a nové zkušenosti. Ale nejde jen o to, co je potřeba vyplnit, odevzdat, požádat apod. Pro samotné cizince je toto samozřejmě nejdůležitější, protože bez správného přihlášení a splnění povinností se může snadno stát, že budou ze země vyhoštěni. Samozřejmě je důležité, aby cizinci na našem území chtěli žít, projevíli zájem se zapojit do dění země a aktivně se podíleli na jejich aktivitách, záleželo jim na místě, kde pobývají. K tomu je nutné, aby zvládli jazyk, znalost kulturního a společenského prostředí a zapojili se do ekonomického procesu země. Tedy našli si práci a přispívali tak k ekonomické prosperitě. K tomuto jim v rámci svých možností pomáhá nejen stát, ale také celá řada nestátních neziskových organizací. Ty organizují pro cizince mnoho a mnoho aktivit, které přispívají k naplnění představ, které uvádím výše. A samozřejmě je důležité, aby chtěli nejen sami cizinci, ale aby jim svou podporu vyjádřilo většinové obyvatelstvo. Aby se naučili přijmout představu, že stejně jako cestujeme do zahraničí my, přijíždějí i k nám cizí státní příslušníci.

Tato práce se zabývá problematikou vzdělávání cizinců, která přispívá především k zmíněnému osvojení si jazyka, kultury a společenských tradic. Aby mohla být tato oblast dobře pochopena, naleznete na následujících stránkách také informace, které se této problematice týkají obecně. Práci lze rozdělit na dva tématické celky – první se zabývá touto problematikou obecně – tj. migrace, integrace, uprchlictví, azylové řízení a samozřejmě vzdělávání. Druhá pak mapuje konkrétní vzdělávací aktivity, které cizincům poskytuje stát a nestátní neziskové organizace, případně na nich spolupracují.

První kapitola se zabývá integrací cizinců, obecnými přístupy k integraci a konkrétní integrační politikou České republiky.

Kapitola druhá se věnuje otázce migrace, počtu cizinců na našem území a také tomu jaké jsou možnosti legalizace pobytu na území České republiky, případně nabytí státního občanství. Statistické údaje jsou doplněny o grafy, které znázorňují vývoj migrace na našem území.

Další, třetí kapitola se zabývá vzdělávání dospělých, některými obecnými závěry, které nám ukazují, že vzdělávání dospělých má stejný základ, ať se jedná o jakoukoliv národnost či barvu pleti.

Na toto navazuje kapitola čtvrtá, která zachycuje konkrétní přístupy ke vzdělávání cizinců na našem území. Popisuje zásady tohoto vzdělávání a přináší náhled do statistik cizinců účastných na vzdělávací soustavě České republiky. Zároveň se v této kapitole dočtete o postupu uznávání a nostrifikace zahraničních diplomů.

Kapitola pátá dovoluje nahlédnout do problematiky uprchlictví a procesu žádosti o udělení azylu. Naleznete zde popis tohoto procesu a také krátké seznámení s institucemi, které do tohoto procesu vstupují. Nastíněn je zde také tzv. Dublinský systém, který je výsledkem evropské spolupráce.

Kapitola šestá nás vrací k druhému tématickému celku, tedy ke konkrétním aktivitám, které jsou pro tuto skupinu realizovány. V této kapitole se dočteme především o státním integračním programu a projektech zaměřených na podporu zaměstnatelnosti této skupiny.

Kapitola sedmá nám přináší informace o spolupráci státu a nestátních neziskových organizací na poli této problematiky a je doplněna osmou kapitolou, která popisuje projekty organizované samotnými nestátními neziskovými organizacemi.

Ráda bych při této příležitosti poděkovala vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Michalu Šerákovi, PhD. za jeho cenné podněty, vstřícnost a především obrovskou trpělivost.

1 Základní vymezení problematiky

Na úvod své práce bych ráda vymezila základní pojmy, které se problematikou cizinců na našem území prolínají a jsou důležité pro správnou orientaci v ní.

Prvním pojmem je *cizinec*, kterého chápeme jako fyzickou osobu, která není státním občanem České republiky. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů uvádí v §1 odst. 2 následující vymezení: „*Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie*“. Podle platných zákonů se cizinci pobývající na našem území dělí dále na cizince s povoleným pobytem a uprchlíky, kteří zažádali o status uprchlíka nebo již tento status mají. *Uprchlík* nebo-li žadatel o mezinárodní ochranu je z hlediska mezinárodního práva chápán jako osoba, která se nachází mimo svou vlast, do které se nemůže nebo nechce z různých důvodů vrátit. Status uprchlíka se přiznává cizincům, kteří ve státě, jehož jsou občany, mají odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, politického přesvědčení či příslušnosti k určité sociální skupině. Zákon o azylu vymezuje žadatele o mezinárodní ochranu následovně: „*Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany se pro účely tohoto zákona rozumí cizinec, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu, nebo cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě Evropské unie, je-li Česká republika příslušná k jejímu posuzování*“ (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, §2 odst. 5). Pronásledováním se kromě výše uvedeného podle zákona o azylu rozumí: „*...závažné porušení lidských práv, jakož i opatření působící psychický nátlak nebo jiná obdobná jednání, pokud jsou prováděna, podporována nebo trpěna státními orgány, stranami nebo organizacemi ovládajícími stát nebo podstatnou část jeho území ve státě, jehož je cizinec státním občanem, nebo státu posledního trvalého bydliště v případě osoby bez státního občanství. Za pronásledování se považuje i jednání soukromých osob podle věty první, pokud lze prokázat, že stát, strany nebo organizace, včetně mezinárodních organizací, kontrolující stát nebo podstatnou část jeho území nejsou schopny odpovídajícím způsobem zajistit ochranu před takovým jednáním. Za pronásledování se nepovažuje, může-li cizinec s přihlédnutím k osobní situaci nalézt účinnou ochranu v jiné části státu, jehož státní občanství má, nebo je-li osobou bez státního občanství, v jiné části státu svého posledního trvalého bydliště, pokud se obava z pronásledování nebo hrozba vážné újmy zřejmě vztahuje pouze na část státu*“ (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, §2 odst. 8). Cizinci, u něhož je

pronásledování z rasových, politických či jiných důvodů shledáno jako opodstatněné, je udělen **azyl**. Ten vyjadřuje právo na ochranu státního příslušníka třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním a zajišťuje jí, aby nebyla vydána do státu, kde by mohla být ohrožena (MVČR).

Migrantem je člověk, ve světě považovaný za osobu, která překročí hranice a zůstává v jiné zemi po dobu delší než jeden rok. Za určitých okolností může být považován za uprchlíka. S tímto pojmem úzce souvisí pojem **imigrant**, který vyjadřuje vstup cizince na konkrétní území za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru (v našem případě se jedná o vstup do České republiky) (MVČR).

Dalším pojmem, a především možností jak legalizovat pobyt cizince na našem území je tzv. **Institut strpění**. K tomuto kroku se přistupuje ve chvíli, kdy žadateli o azyl je v druhé instanci uděleno negativní rozhodnutí a azyl mu je zamítnut. Pokud v takovém případě podá proti rozhodnutí správního orgánu tzv. kasační stížnost je mu uděleno vízum nad 90 dní za účelem strpění pobytu na území. Obvykle má platnost 365 dní a je možno jej adekvátně prodloužit (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, §78b odst. 1, 2).

Problematika azylu a migrace je komplexním fenoménem mezinárodního významu, který má dopady na nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. Tyto dopady mohou být jak negativního charakteru, v souvislosti s bezpečnostními riziky a nelegální migrací, tak mohou mít i pozitivní přínos, jako jeden z nástrojů řešení nepříznivého společensko – ekonomického vývoje poznamenaného stárnutím populace.

1.1 Integrace cizinců

Počet cizinců na území ČR se postupně zvyšuje. A nejen ČR, ale celá Evropa se v posledních letech potýká s nárůstem a nejrůznějšími prvky mezinárodní migrace, přičemž jedním z jejich přirozených důsledků je požadavek integrace cizinců. Integraci jako přirozený důsledek migrace chápeme jako „proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Dále je migrace považována za komplexní jev, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty“ (Kliková, 2006, s. 28).

Aby se přistěhovalci cítili být součástí naší společnosti a byla tak zajištěna sociální soudržnost a hospodářský rozvoj, je nutné jim poskytnout spravedlivé zacházení a správné nástroje k plnohodnotnému životu v naší společnosti (Příručka o integraci pro tvůrce politik a

odborníky z praxe, 2005). Jde tedy sice o velmi složitý a citlivý úkol ale ve světle prognóz postupného stárnutí a úbytku obyvatelstva se jeví také jako nezbytný.

Na rozdíl od Evropy, kde integrace cizinců v dnešním pojetí není nikterak novým problémem, v ČR se tento jev začal projevovat až v důsledku komplexních společenských změn v 1. polovině 90. let 20. stol. V této souvislosti byly vládou ČR přijaty dva strategické dokumenty zpracované Ministerstvem vnitra. Jedná se o Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR a Koncepti integrace cizinců na území ČR, ve kterých jsou specifikována východiska a cíle politiky integrace cizinců. Již v minulosti však naše země měla možnost se s různými vlnami emigrace potýkat. V době první světové války řada českých a slovenských politiků ve spolupráci s legionáři v exilu pracovala na vytvoření samostatného Československa. Tato historie se v určité době opakovala odchodem československých politiků do zahraničí po mnichovském diktátu, odkud opět pracovali na znovuvytvoření Československa. V souvislosti s děním světových válek, především té druhé, odešla do zahraničí také celá řada civilního obyvatelstva. Toto se opakovalo po roce 1948, kdy se opět zvýšila vlna uprchlictví v souvislosti s nástupem komunistů k moci (Kliková, 2006). Naopak do naší země proudila v letech 1948 – 1949 vlna emigrantů z Řecka. Na naše území přišli v důsledku řecké občanské války a nový domov zde našlo okolo 12 000 emigrantů. Po nutných vstupních procedurách byli rozmístěni v příhraničních oblastech severní Moravy a severozápadních Čech. Původně izolovaná skupina se v průběhu let adaptovala a rozmístila téměř po celé České republice (Wikipedie).

Za hlavní cíl integrace je často považována soběstačnost. Vláda země by měla usilovat o to, aby přistěhovalci byli schopni vést samostatný nezávislý život v oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělání, sociální sítě a participace ve společnosti. Prioritou každé vlády po příchodu přistěhovalců či uprchlíků na nové území je studium místního jazyka. Dobrým doporučením je vytvořit kurzy flexibilní, probíhající paralelně s účastí na trhu práce a nikoli podle striktních postupových modelů pro studium jazyka. Ideálem jsou kurzy integrující jazykovou a odbornou přípravu a uznávající platnost stávající kvalifikace. Tímto způsobem může obsahová náplň aktivně podpořit vstup přistěhovalce na trh práce a zároveň usnadnit studium místního jazyka (Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe, 2005).

Příkladem ze zahraničí je projekt SPECIMA probíhající ve Finsku. Ten se zaměřuje na přistěhovalce s akademickým nebo jiným vyšším vzděláním. Smyslem projektu je vybrat odporníky a nalézt pro ně uplatnění ve finských organizacích a společnostech. Související opatření zahrnují uznání hodnot, navazující vzdělávání a dosažené kvalifikace (Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe, 2005).

Problémem je často vysoké procento účastníků, kteří tyto úvodní programy vůbec nedokončí. Důvodem je, že často naleznou zaměstnání dříve, než kurz dokončí. To je na jednu stranu pozitivní, avšak zpravidla se jedná o místa s nízkou kvalifikací, a tedy místa nestabilní. Proto hrozí vysoké riziko, že budou opět odkázáni na sociální podporu. Řešením by bylo přizpůsobení formy a obsahu programů pro přistěhovalce, kteří již pracují. Jedná se např. o zkrácené kurzy, dálkové nebo elektronické studium (Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe, 2005).

Je nutné si uvědomit, že integrace neznamená, že daný jedinec se stane „stejným“ jako příslušníci skupiny, do které migroval. Integrace spočívá v tom, že si imigrant osvojí roli, která bude respektována danou společností a že jeho chování bude předvídatelné. Odchod jedince z původního prostředí je zpravidla spojen s narušením primárních i sekundárních vazeb. Cizinec do nového prostředí přichází ve stádiu disorganizace a teprve postupně v novém prostředí vazby na společenské okolí reorganizuje tak, aby mohl působit v nových strukturách. Robert Ezra Park (Uherek, 2003) mluví o čtyřech potřebách imigranta:

1. musí mít místo, kde se cítí bezpečný, místo odkud může odcházet a kam se může vracet,
2. musí získávat nové podněty, mít prostor k odpočinku, k novým zážitkům, dojmům,
3. musí být uznáván, musí patřit do nějaké společnosti, ve které má určitý status,
4. musí mít v někom nebo v něčem zálibu, mít důvěrný vztah, třeba i jen k pouhé kočce nebo psovi, vůči kterým pociťuje náklonnost a ví, že je tato náklonnost opětována.

Základní rámec začíná integrací do právního systému, který stanoví jeho práva a povinnosti a pobytový status. Dalším krokem je integrace do systému zdravotní a sociální péče, přístup k bydlení, zaměstnání a vzdělání. Imigrantovi by měla být dána možnost uchovat své náboženství, jazyk a kulturu.

1.2 Imigrační a integrační modely

Všechny státy, které jsou nuceny se potýkat s migrací, musí na její nárůst optimálně reagovat, tzn. především vytvářet odpovídající programy. Jejich cílem je ochrana práv národnostních menšin, zabránění etnickým konfliktům a destabilizaci země. Konkrétní podoba těchto programů v jednotlivých státech je dána odlišnou historickou zkušeností. V základu můžeme rozeznat tři ideální modely. Na jedné straně stojí koncept *asimilace*, který předpokládá začlenění minority do majoritní společnosti po všech stránkách. Tedy oproštění se od jazykových, kulturních a sociálních odlišností menšinové skupiny po naprosté přijetí

atributů většiny. Druhý koncept předpokládá eliminaci konfliktu minimalizací styku mezi etnickými skupinami, tzv. *přechodnou diferencovanou inkorporaci*. V praxi to většinou znamená restrikci participace etnických minorit ve většinové společnosti, s tím, že stát může povolit či financovat rozvoj paralelních vzdělávacích, kulturních a zdravotnických institucí etnických menšin. Třetí přístup, *multikulturalismus*, uznává legitimitu kulturní a sociální různorodosti etnických minorit. Tento model přiznává participaci bez ztráty socio-kulturní etnické identity a na rozdíl od předchozích dvou modelů stát aktivně vstupuje do integračního procesu (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalíková, 2004).

1.3 Integrace imigrantů v České republice

Do skupiny imigrantů v České republice řadíme žadatele o azyl, azylanty, občany jiných států pobývajících na území ČR na základě dlouhodobého či krátkodobého víza, nebo trvalého pobytu a nelze opomenout ani přistěhovalce, kteří za dobu pobytu získali české státní občanství (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalíková 2004). Koncepce integrace cizinců si za cílovou skupinu klade zejména dlouhodobě legálně usazené cizince, žijící na území ČR nejméně jeden rok. Samotnou imigrací a integrací se na našem území zabývá ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvo zahraničí, ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo pro místní rozvoj, ministerstvo kultury a ministerstvo průmyslu a obchodu. Největší podíl zůstává prvním třem jmenovaným resortům vlády (Mareš, Kopeček, Pečinka, Stýskalíková, 2004).

Ministerstvo práce a sociálních věcí, konkrétně jeho oddělení pro integraci cizinců, zajišťuje mimo jiné analýzy právních předpisů a jiných opatření k usnadnění a zajištění integrace cizinců, uvedení do provozu systému vzdělávání a poskytování informací v oblasti integrace cizinců. V rámci integrace azylantů pak vypracování osnovy úvodních kurzů a vytváření potřebných opatření pro poskytování asistence jejich vstupu na trh práce.

1.4 Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky

Tento dokument byl přijat usnesením vlády České republiky (dále i jen ČR) ze dne 7. července 1999. Důvodem byly především geopolitické změny v Evropě, vývoj migrační situace a také zájem ČR o vstup do Evropské unie. Zásady koncepce integrace cizinců vycházejí z mezinárodních závazků ČR, mezinárodně uznávaných principů, standardů, zkušeností a doporučení odborných orgánů Rady Evropy a Evropské unie. Dokument

představuje základní politický, společenský a organizační rámec pro zahájení a budování cílené a systematické politiky vlády ČR v oblasti integrace cizinců a pro přípravu Koncepce integrace cizinců na území ČR (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 2008).

Schválením „Zásad“ Česká republika přijala prvotní díl požadované odpovědnosti členských zemí za další vývoj migrace v Evropě a ke sjednocenému postoji politicky, ekonomicky a občansky vyspělých zemích směřujícímu k regulaci legální migrace a ochraně práv dlouhodobě usdlých imigrantů i v oblasti rozvoje vztahů mezi komunitami. Zároveň tímto krokem ČR vyjádřila vůli aktivně a zodpovědně se touto problematikou zabývat a vytvořit tak cílený a systematický přístup k odstraňování překážek integrace. Popsaný dokument obsahuje následující zásady:

Zásada č. 1

Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR je založená na principech rovného přístupu a rovné příležitosti.

Zásada č. 2

Imigrační komunity jsou pokládány za integrální a obohacující součást společnosti a za plnohodnotné a nezbytné partnery při vytváření multikulturní společnosti.

Zásada č. 3

Vztahy mezi komunitami zahrnují všechny vztahy mezi domácím obyvatelstvem a imigračními komunitami, včetně jejich vzájemných vztahů.

Zásada č. 4

Politika vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců směřuje zejména k vytvoření legislativně-právních podmínek a koncepce zajištění ochrany a přístupu cizinců k základním lidským právům a svobodám, včetně politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv s ohledem na délku, účel a cíl jejich pobytu na území ČR jako základnímu předpokladu jejich integrace a rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami.

Zásada č. 5

Integrace imigrantů je přirozeným důsledkem migrace. Je chápána jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Integrace imigrantů je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Zásada č. 6

Hlavním principem politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců je pozitivní přístup a převzetí odpovědnosti státu za vytváření podmínek, které umožní

spravedlivou participaci cizinců na životě společnosti. Zaručuje imigrantům možnost přiměřeně, svobodně a plně se podílet na hospodářském, společenském a veřejném životě národa a svobodně udržovat vlastní náboženskou a kulturní identitu. Je základním instrumentem k uznání osobního úsilí, podílu i vlastní odpovědnosti imigrantů a jejich skupin v procesu integrace a rozvoje dobrých vztahů mezi komunitami.

Zásada č. 7

Podpora integrace imigrantů je založena na aktivním přístupu vlády a společnosti směřujícím k odstranění jejich diskriminace a umožňujícím využití hodnot dostupných všem obyvatelům ČR. Umožňuje rozvoj imigrační komunity a rozvíjí pocit její sounáležitosti a vzájemného respektování se ve vztahu k domácímu obyvatelstvu a k ostatním imigračním komunitám.

Zásada č. 8

Součástí politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR je vytvoření sociálně ekonomických, organizačních a administrativních podmínek pro aktivní podporu integrace cizinců. Zejména ve vztahu k zajištění jejich osobní účasti v procesu integrace i na společenském životě na místní úrovni a podpoře rovného přístupu a rovné příležitosti především na trhu práce, ve vztahu k bydlení, ke vzdělání, zdravotní a sociální péči a náboženství.

Zásada č. 9

Vláda při stanovení koncepce, cílů a obsahu politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců úzce spolupracuje s věcně příslušnými národními i mezinárodními vládními, mezivládními a nevládními organizacemi, akademickými a vědeckými pracovišti a se sdruženími imigrantů.

Zásada č. 10

Příprava koncepce vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR je koordinována MV a je realizována prostřednictvím příslušných rezortů, orgánů státní správy a ve spolupráci s orgány územní samosprávy a NNO a sdruženími imigrantů.

Zásada č. 11

Nezastupitelnou úlohu v integraci cizinců mají orgány územní samosprávy. Tyto orgány se aktivně podílejí na tvorbě a realizaci koncepce a politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR. Na jejich činnosti v této oblasti se vláda organizačně a finančně spolupodílí.

Zásada č. 12

Vláda podporuje vznik, činnost a rozvoj NNO, sdružení imigrantů, církevních a charitativních organizací a vytváří podmínky pro jejich aktivní účast při integraci cizinců.

Zásada č. 13

Vláda podporuje vytváření reálného mediálního obrazu o vztazích mezi komunitami a o možnostech jejich dalšího rozvoje a podpory. Zaměření a cíle v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR jsou neslučitelné s jakoukoliv formou veřejné diskriminace namířené proti imigračním komunitám nebo jejich příslušníkům.

Zásada č. 14

Příprava a postupné zavádění politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců a v oblasti Koncepce integrace cizinců na území ČR bude probíhat v etapách podle schváleného časového harmonogramu nejpozději do konce roku 2002.

Zásada č. 15

Příprava a realizace Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR a politiky vlády v oblasti integrace legálně a dlouhodobě usazených cizinců bude financována ze státního rozpočtu ČR (Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR, 2008).

Jak bylo řečeno již výše, ze Zásad koncepce integrace cizinců vychází Koncepce integrace cizinců na území ČR. Tato konkretizuje zejména opatření na podporu integrace cizinců, určuje cílovou skupinu, formuluje možnosti, požadavky a úkoly cíleného působení příslušných ministerstev a dalších příslušných orgánů a institucí.

Koordinační role při realizaci Koncepce byla svěřena Ministerstvu vnitra, a to každoročně informuje vládu o vývoji realizace této koncepce a navrhuje další potřebná opatření a rozdělení finančních prostředků (Integrace cizinců, 2008). Od svého vzniku počítá Koncepce se zapojením několika dalších institucí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, krajů, nestátních neziskových organizací, a dalších). Reaguje tak na skutečnost, že integrace cizinců je komplexní problematika, která se dotýká mnoha oblastí.

2 Migrace v České republice

Migraci jako takovou můžeme dělit na dobrovolnou a vynucenou. Za dobrovolné migranty jsou považovány osoby, tzv. migranti pracovní a jejich rodiny, ale také např. studenti a lidé, jež se stěhují z jiných osobních důvodů a nespádají tak do kategorie nucené migrace. Většinu mezinárodních migrantů tvoří pracovní ekonomicky aktivní migranti (Drbohlav, in Šišková, 2001).

Pracovní migranti jsou často členěni do rozličných kategorií. Jedním z kritérií může být fakt, zda v zemi pobývají legálně či nelegálně, nebo také např. podle stupně kvalifikovanosti. Relativně často a bez omezení se stěhují lidé, spadající do oblasti vysoce kvalifikovaných osob, jakými jsou např. studenti, vědci či umělci. Na druhé straně nekvalifikovaní pracovníci z chudších zemí jsou často posuzováni jako problém v případě migračních kontrol a migračních politik.

Ekonomická migrace je možná dvěma směry – ze zemí ekonomicky rozvinutých do zemí méně rozvinutých nebo naopak v podobě levné pracovní síly mířící do hospodářsky vyspělých zemí. První způsob má jasný cíl, a to přinést prostřednictvím kvalifikovaných odborníků zaostalému hospodářství zkušenosti, znalosti a dovednosti. Jednak tímto dochází k učení nekvalifikované pracovní síly, jednak je takto umožněno v méně vyspělých státech produkovat laciněji než v domovské zemi. V druhém případě dochází k přílivu pracovní síly, zpravidla nekvalifikované, která přichází za dosažením vyšší úrovně a zaměstnavatelé tak získávají pracovníky na pozice, které jsou pro domácí obyvatelstvo neatraktivní. Nelze ale zapomenout na tzv. „odliv mozků“, kdy vyspělé země přijímají špičkové odborníky, kterým mohou nabídnout nesrovnatelné pracovní a životní podmínky oproti jejich vlasti. S ekonomickou migrací z méně rozvinutých zemí je v některých případech spojen paradox, kdy poměrně vysoce kvalifikované osoby se v rozvinutých zemích nechávají zaměstnat na nekvalifikovaných pozicích, které jim ale zaručují lepší příjmy než jejich původní kvalifikace v zemi původu. Tím však dochází ke ztrátě jejich původní kvalifikace a k nevyužití jejich lidského a ekonomického potenciálu (Steinichová, in Langer, Veteška, 2009).

V roce 1990 byla Valným shromážděním OSN přijata Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech pracovních migrantů a členů jejich rodin. Aby se mohla stát nástrojem mezinárodního práva, bylo zapotřebí, aby ji ratifikovalo dvacet členských zemí OSN. V prosinci 2002 ji jako dvacátá země ratifikoval Východní Timor a v roce 2003 vstoupila v platnost.

Druhou kategorií v rámci dobrovolné migrace je tzv. slučování rodin. „Jedná se o lidi, kteří se stali migranty z důvodů doprovodu rodinných členů nebo slučování rodin, tedy částečně

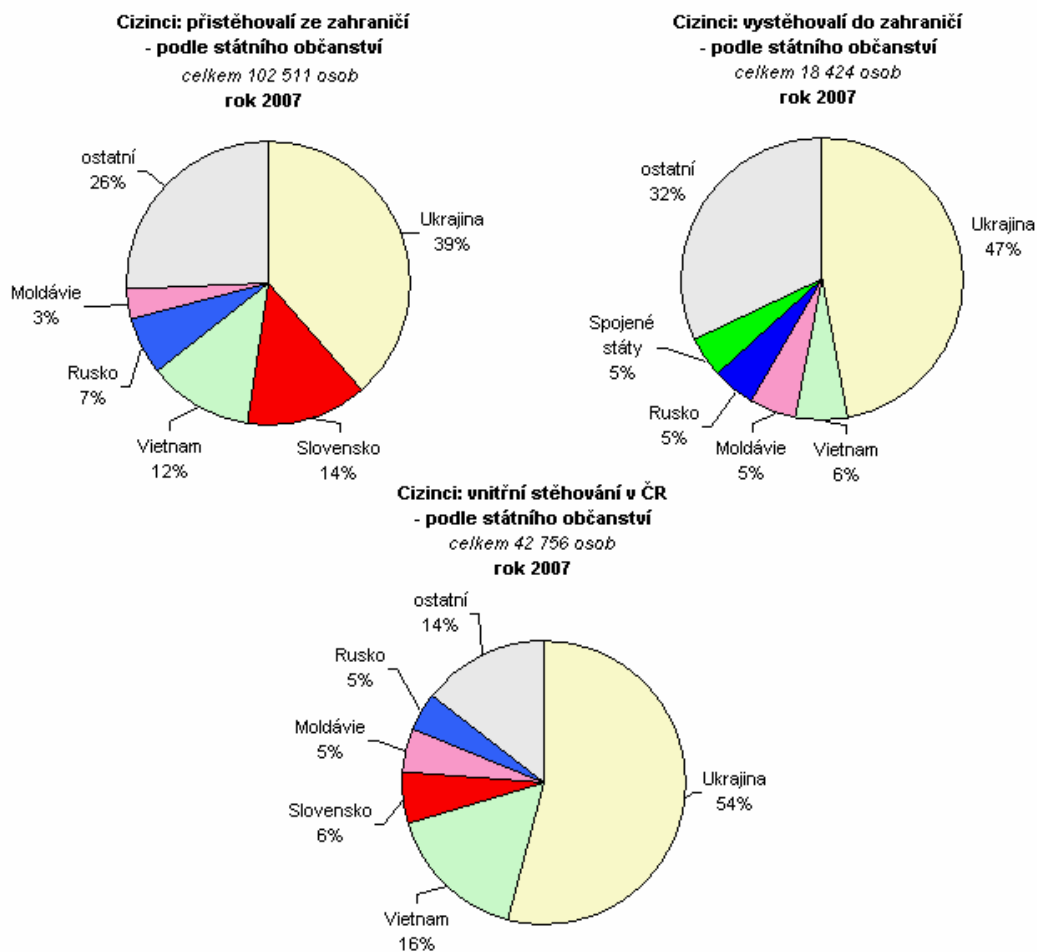
z rozhodnutí někoho jiného“ (Brettell, in Kliková 2001, str. 61). Vychází z mezinárodního práva rodin na sloučení, jež je například ve Všeobecné deklaraci lidských práv zakotveno takto: „Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu“ (článek 16, odst. 3). Slučování rodin je jedním z mála důvodů, na jejichž základě je možné legálně imigrovat do vyspělých zemí. Ze stejného důvodu lze také získat azyl v případě vynucené migrace.

Vynucená migrace bývá způsobena nejen pronásledováním, porušováním lidských práv, represemi, válečnými konflikty, občanskými válkami, ale také zhoršováním životního prostředí, přírodními či ekologickými katastrofami. Vynucená migrace tedy nemusí být trvalého charakteru. Ve chvíli, kdy výše zmiňované příčiny pominou, mají lidé často tendence vracet se zpět do své země.

V souvislosti s celosvětovým pohybem pracovních sil a neustále se zvyšující migrací obecně se této problematice věnuje celá řada odborných seminářů a fór. Například na konferenci Mezinárodní organizace práce v květnu – červnu 2008 byl přijat dokument, který vyzývá vlády a další sociální partnery, aby na regionální, národní i nadnárodní úrovni přijímaly opatření vedoucí k rozvoji vzdělávání všech pracovníků, a to včetně těch migrujících (Steinichová, in Langer, Veteška, 2009). Ze závěru tohoto výboru vyplývá pro členské státy mimo jiné několik následujících tezí:

- vzdělání, odborný výcvik a celoživotní vzdělávání jsou základním pilířem zaměstnanosti, vyšší míry zaměstnatelnosti pracovníků a udržitelného rozvoje podniků, základem změn ekonomiky a nových technologií v kontextu globalizace,
- nízká kvalifikace je spojena s nízkou produktivitou a nízkými mzdami, což je překážkou pro odstranění chudoby,
- vyšší míra kvalifikace přináší výhody pro pracovníky formou lepších pracovních podmínek, pro zaměstnavatele vyšší produktivitou a možností inovativních procesů, pro společnost sociální zabezpečení a redukci chudoby,
- vztah mezi rozvojem dovedností (kvalifikací), produktivitou, růstem zaměstnanosti a celkovým ekonomickým pokrokem tvoří jeden komplex (Steinichová, in Langer, Veteška, s. 9, 2009).

Grafické vyjádření zahraniční a vnitřní migrace v roce 2007

(Zahraniční a vnitřní migrace, ČSÚ, 2008)

Jak nám ukazují výše uvedené grafy, v roce 2007 se do České republiky přesunulo více jak sto tisíc cizích státních občanů. Především se jedná o občany Ukrajiny, kteří jsou následováni našimi východními sousedy ze Slovenska. Oproti roku 2006, kdy počet přistěhovalců činil 66 125 cizinců (Zahraniční a vnitřní migrace podle státního občanství, top 25, 2008), se jedná o nárůst více jak 35 000 přistěhovalých cizinců. Stejně jako mezi přistěhovalými činí i mezi vystěhovalými cizinci více jak polovinu občané Ukrajiny. Dle statistik míří nejvyšší počet přistěhovalých cizinců do Prahy (30% všech přistěhovalých) a Středočeského kraje (16%). Poměrně vysoký podíl přistěhovalých zaznamenal také Ústecký a Jihomoravský kraj (shodně 10%). Co se týká vnitřní migrace, již tradičně přední místa obsadili v roce 2007 občané Ukrajiny. Z celkového počtu vnitřně přestěhovaných cizinců se 35% stěhuje v rámci svého

kraje, další nejčastější možnosti jsou prak přesuny mezi Prahou a Středočeským krajem (Zahraniční a vnitřní migrace – Popis aktuálního vývoje, 2008).

2.1 Migranti přicházející do České republiky

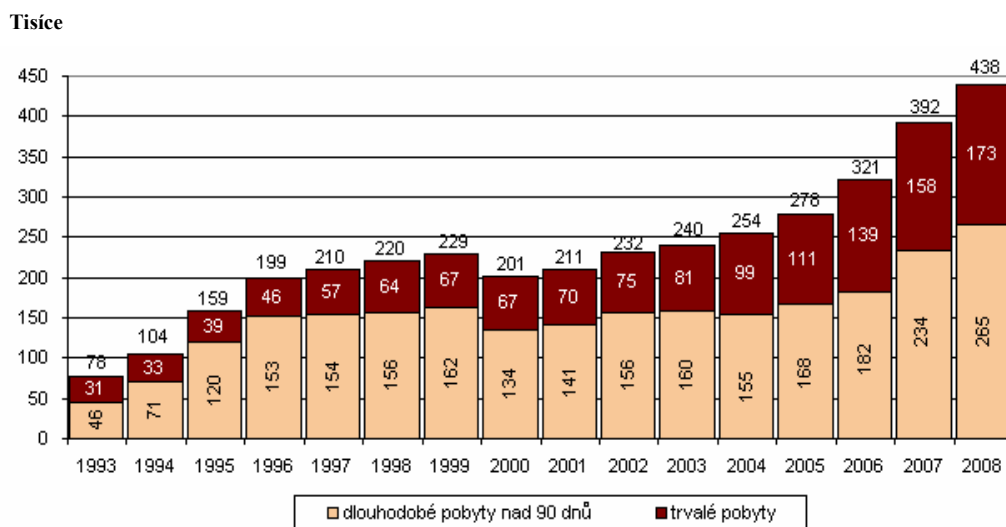
Od roku 2001 se změnila metodika, která sloužila ke sledování zahraniční migrace. Tím ztratily údaje o počtech emigrantů a imigrantů návaznost na předchozí léta. Od roku 2001 se do zahraniční migrace započítávají kromě osob měnících trvalé bydliště i cizinci žijící u nás na základě udělení víza nad 90 dnů a jejichž pobyt zde přesáhl jeden rok. Jako vystěhovalí jsou evidováni v momentě, kdy jim platnost víza vyprší a opouštějí ČR. Do statistiky migrace jsou od roku 2001 zahrnovány také osoby, jimž byl udělen azyl.

V prvních letech po pádu totality na naše území proudily především přistěhovalecké proudy z Německa, Kanady a Švýcarska. Jednalo se o návratnou imigraci dřívějších občanů. O několik let později zesílil proud ekonomických imigrantů ze zemí bývalého Sovětského svazu, Vietnamu, Rumunska a Bulharska.

2.2 Počet cizinců v České republice

Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR (ŘSCPP MV ČR) v České republice evidovalo v předběžných údajích k 31. 12. 2008 438 301 cizinců, z toho 172 927 cizinců s trvalým pobytem, 265 374 cizinců s některým z typů dlouhodobých pobytů nad 90 dní (přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, dále víza nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu občanů zemí mimo EU). K tomu je třeba přičíst 2 110 cizinců s platným azylem. Celkové číslo tedy činí 440 411 cizinců na našem území (Počet cizinců v ČR, 2009).

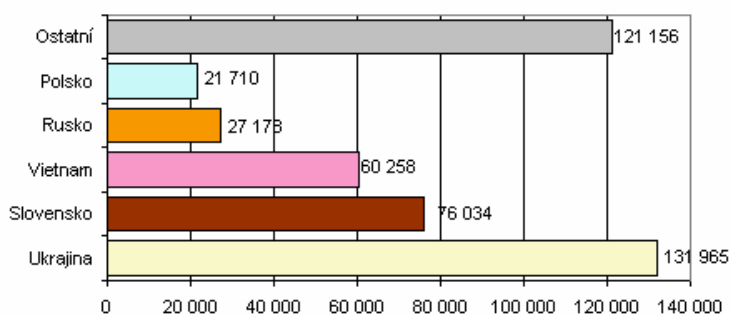
Vývoj počtu cizinců s trvalým pobytem a dlouhodobými pobyty nad 90 dní v ČR 1993 – 2008 (31. 12.)

(Počet cizinců v ČR, 2009, ČSÚ)

Jak můžeme vidět na grafu výše, počet cizinců na našem území se od roku 1993 trvale zvyšuje. Mezi lety 1994 až 1999 se počet cizinců na našem území více než zdvojnásobil. Toto bylo zmírněno rokem 2000, kdy počet pobývajících cizinců poklesl o zhruba 30 000, ale od té doby opět pravidelně stoupá. Pokles byl s největší pravděpodobností způsoben změnami v legislativě, kdy došlo ke zpřísnění vstupního a pobytového režimu většiny cizinců. O rok později došlo novelou zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR ke zmírnění některých ustanovení a tím také k opětovnému mírnému nárůstu počtu cizinců na našem území.

5 nejčtetnějších státních občanství cizinců v ČR – k 31. 12. 2008

(Počet cizinců v ČR, 2009, ČSÚ)

Další graf nám ilustruje nejčastější státní občanství cizinců, kteří na naše území přicházejí. Nikoho nepřekvapí, že se často jedná právě o ukrajinskou státní příslušnost. Tito cizinci na naše území přicházejí zpravidla za prací. Druhé místo obsadili občané Slovenska, kteří jsou od rozdělení republik do této statistiky také započítáváni.

2.3 Pobytový status cizince

Právním dokumentem upravujícím podmínky pobytu cizince na území ČR je zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Na základě tohoto zákona je cizinec oprávněn k pobývání na území ČR buď přechodně, nebo trvale.

Trvale může cizinec na našem území pobývat na základě víza. Zákon rozlišuje různé druhy víz. Vízum za účelem strpění pobytu a vízum za účelem dočasné ochrany jsou zvláštními formami přechodného pobytu. Cizinci je umožněno na území ČR pobývat trvale, pokud získá povolení k pobytu, které uděluje Policie ČR. Ta ho uděluje za účelem společného soužití se státním občanem ČR v případech stanovených zákonem nebo z důvodů, které jsou hodny zvláštního zřetele. Dále pak z humanitárních důvodů nebo ve chvíli, kdy se tento pobyt stává důležitým zájmem v zahraniční politice ČR. Další možností cizince pro získání povolení k pobytu jsou zákonem stanovené případy (např. slučování rodiny cizince) nebo ve chvíli, kdy žije cizinec na území ČR po dobu delší než deset let na vízum k pobytu nad 90 dní nebo na vízum za účelem dočasné ochrany.

2.4 Cizinec a české státní občanství

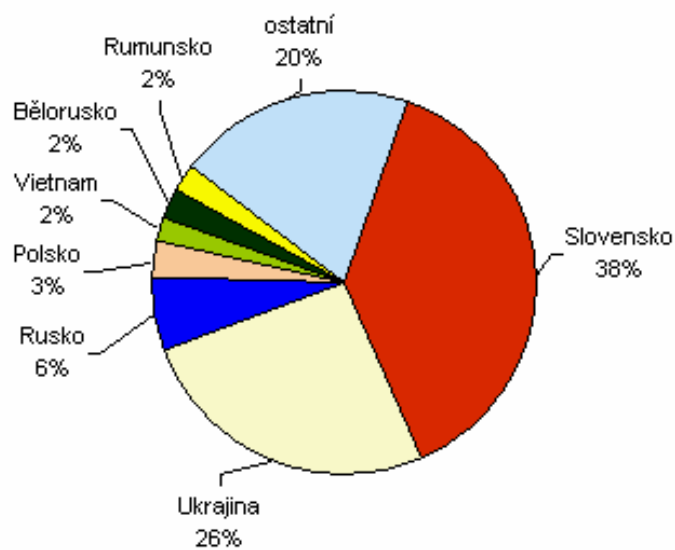
Nabývání státního občanství ČR řeší zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR ve znění pozdějších předpisů. Státní občanství ČR se nabývá narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením (u osoby mladší 15 let nalezené na našem území) či prohlášením nebo udělením. V zákoně č. 40/1993 Sb. jsou jasně stanoveny podmínky, za kterých je možné cizinci udělit státní občanství ČR. Ministerstvo vnitra je oprávněno udělit občanství ČR žadateli (cizinci), který:

1. má na území ČR povolen trvalý pobyt po dobu alespoň pěti let ke dni podání žádosti a po tuto dobu se zde převážně zdržuje (splnění této podmínky lze podle § 11 odst. 1 citovaného zákony prominout žadateli, který se narodil na území ČR, nebo žije v ČR

alespoň deset let, nebo jehož alespoň jeden z rodičů je státním občanem ČR, nebo byl osvojen státním občanem ČR, nebo jehož manžel je státní občan ČR, nebo byl v minulosti občanem ČR, nebo přesídlil do ČR na pozvání vlády, nebo jde o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území ČR),

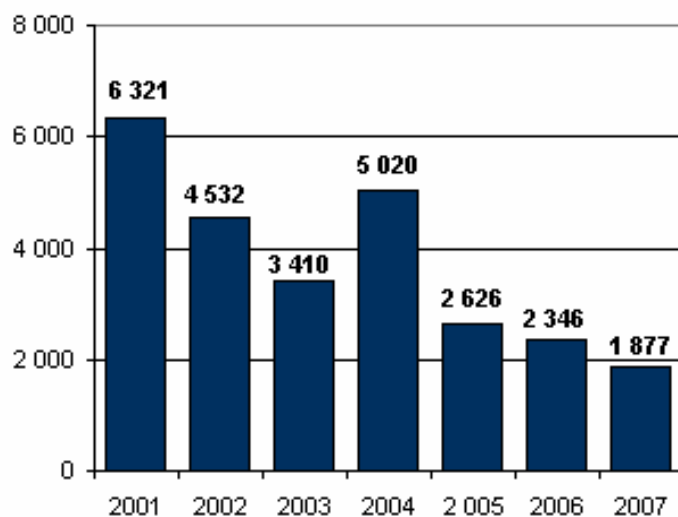
2. prokáže, že pozbyl své dosavadní občanství, pokud nepozbude dosavadní občanství automaticky nabytím státního občanství ČR, nebo pokud jde o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území ČR (splnění této podmínky lze prominout z důvodů uvedených v § 11 odst. 2 a 3 citovaného zákona, tj. neumožňují-li právní předpisy státu, jehož je žadatel státním občanem, pozbytí státního občanství nebo tento stát odmítá doklad o pozbytí státního občanství vydat, nebo by podáním žádosti o pozbytí občanství vystavil sebe nebo osoby blízké pronásledování z důvodů rasy, příslušnosti k určité etnické nebo náboženské skupině, politického přesvědčení, nebo byl v minulosti občanem ČR, nebo z důvodu příliš vysokého správního poplatku stanoveného za propuštění ze státního svazku, nebo by udělení občanství bylo významným přínosem pro ČR z hlediska vědeckého, společenského, kulturního či sportovního, nebo pokud se zdržuje na území ČR po dobu nejméně dvacet let),
3. prokáže, že nebyl v posledních pěti letech pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin (zákon prominutí splnění této podmínky neumožňuje),
4. prokáže znalosti českého jazyka (tuto podmínku lze v souladu s ustanovením §11 odst. 4 citovaného zákona prominout z důvodu hodných zvláštního zřetele),
5. plní povinnosti vyplývající z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt a vstup cizinců na území ČR, povinnosti vyplývající ze zvláštních právních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky (tuto podmínku lze podle §11 odst. 4 citovaného zákona prominout z důvodů hodných zvláštního zřetele).

Graf nabývání státního občanství v ČR k 31. 12. 2007

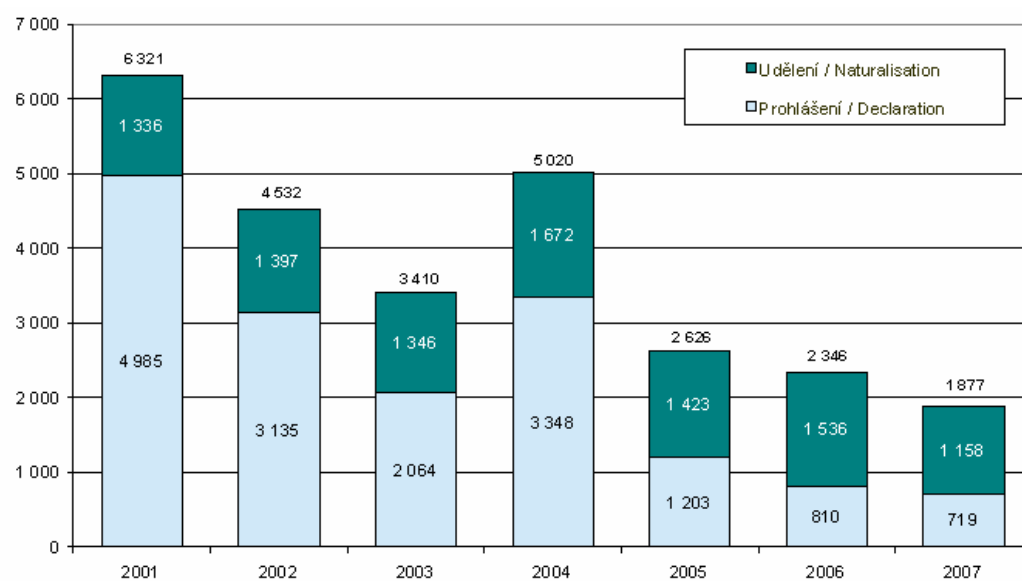
(Nabývání státního občanství v ČR, 2008, ČSÚ)

Státní občanství nabytá během let 2001 - 2007

(Nabývání státního občanství v ČR, 2008, ČSÚ)

Státní občanství ČR podle způsobu nabytí. Vývoj mezi lety 2001 – 2007

(Nabývání státního občanství ČR - G01 Podle způsobu nabytí; 2001-2007, 2009, ČSÚ)

3 Vzdelávání dospělých

Vzdělávání dospělých představuje celoživotní proces, který člověku umožňuje vyrovnávat se se změnami v ekonomickém, kulturním, společenském a politickém životě. V dnešním světě již není dostačující gramotnost v klasickém slova smyslu (čtení, psaní, počítání), ale na každého jedince jsou kladeny nároky v rozšířeném smyslu tohoto slova, tj. občanská, informační, jazyková a ekonomická gramotnost. Platí to i u cizinců, kteří do České republiky přicházejí a chtějí zde dlouhodobě pobývat. V jejich případě možná dvojnásob, vzhledem k tomu, že základní gramotnost jim nechybí, ale velké nedostatky mají především co se týká jazykové vybavenosti, a s tím souvisejícím začleněním těchto lidí do občanské společnosti. V souvislosti s příchodem cizích státních příslušníků na naše území je jasné, že zvládnutí a tedy překonání jazykové bariéry je základním předpokladem pro úspěšnou integraci těchto lidí do naší společnosti. Pro tyto účely existuje celá řada kurzů, které více či méně umí uspokojit poptávku po tomto druhu vzdělávání. Mimo toto však se zvyšujícím se počtem cizinců na našem území musíme přemýšlet i nad tím, kde budou pracovat, jak jim v tomto můžeme pomoci a jak jim celý proces integrace s přispěním správně zvoleného způsobu vzdělávání usnadnit.

3.1 Zvláštnosti výchovy a vzdělávání dospělých

Každý dospělý účastník vzdělávání se vyznačuje určitou úrovní sociální zralosti, vyrovnanosti, životním stylem, systémem hodnot nebo smyslem pro reálné cíle a praktický život. Z hlediska výchovy a vzdělávání se liší od mládeže především věkem, úrovní vzdělání, druhem profese, životními zkušenostmi, dovednostmi, schopnostmi, růzností motivů ke studiu atd. Je potřeba respektovat, že dospělý účastník bude na základě svých životních a pracovní zkušeností přijímat poznatky diferencovaněji a kritičtěji.

Dospělí se vyznačují praktickou orientací, tj. chtějí vědět, k čemu jim učení bude, čeho mohou dosáhnout a jaké efekty jim to přinese. Do vzdělávacího procesu vstupují převážně dobrovolně, ale i tak vyžadují spojení mezi vlastními potřebami, obsahem a výsledkem kurzu. Z tohoto důvodu je potřeba vázat obsah vzdělávání k životním a pracovním zkušenostem účastníků. V této souvislosti je třeba vzít v úvahu bariéry, jejichž opomenutí může celý proces vzdělávání negativně ovlivňovat. Jedná se především o bariéry percepční, kulturní, intelektuální a emoční (Barták, 2008).

Percepční bariéry

Tyto brání dospělému jasně vnímat podstatu problému, případně odhalit informace nezbytné k jeho řešení. K tomu dochází nejčastěji ve chvíli, kdy problém není dobře vysvětlen. Proto je důležité si v průběhu vzdělávací akce neustále ověřovat, zda je daná problematika vnímána všemi účastníky stejně. Lze očekávat, že si účastníci budou domýšlet, co sami očekávají a předpokládají, aniž by čekali na argumenty nebo důkazy.

Bariéry kultury

V případě vzdělávání cizinců je tato bariéra jednou z nejviditelnějších, a tudíž pro každého lektora největší výzvou. Cizinec, který přichází do jiné společnosti, s jinými kulturními zvyky se ocitá v prostředí jemu neznámému. Na toto může reagovat několika způsoby, z nichž mezi dva základní patří výrazné prosazování kulturních zvyků své země nebo naopak jejich úplné popření. Správné řešení bychom hledali jen těžko, ale je jisté, že lektor musí i toto brát v úvahu, a leckdy je jeho situace o to těžší, že mezi účastníky jsou lidé různých kultur a různých přístupů.

Intelektuální a výrazové bariéry

V přístupu k účastníkům vzdělávání dospělých hraje důležitou roli adekvátnost, opodstatněnost, přístupnost, jednoduchost a srozumitelnost verbálních i neverbálních komunikačních prostředků. Ve chvílích, kdy si lektor nevystačí verbálním projevem (rychlost, snadnost, srozumitelnost), měl by umět vhodně využívat různých názorných pomůcek, které účastníkům pomohou objasnit podstatu vysvětlovaného problému.

Každý lektor by měl výše uvedené bariéry znát a snažit se o omezení jejich nepříznivého vlivu v průběhu vzdělávacího procesu. Zejména je potřeba dbát na přiměřenost vzdělávacího procesu s ohledem na uspokojování potřeby orientace dospělého účastníka v rovině poznávací, emotivně–hodnotové a operační. Základem zůstává, že čím lépe lektor své účastníky zná, tím lépe na ně může didakticky působit (Barták, 2008).

3.2 Cíle vzdělávání dospělých

Cíl je výrazem záměrného působení lektora na účastníka vzdělávací akce vymezený obsahem učiva (co je potřeba naučit, prohloubit, upevnit, zdokonalit, aplikačně ověřit), předpokládaným výsledkem (cílovou hodnotou), časem a kvalitou naučeného (Barták, 2008,

s. 24). Další možnou definicí je definice Palánova, který cíl v obecném slova smyslu chápe jako: „prvek vědomé lidské činnosti, přejímající (anticipující) ideální výsledek, žádoucí stav, k němuž daná činnost směřuje. Vědomí cíle motivuje, napomáhá integrovat různé činnosti člověka a vytvářet z nich systém a posloupnost kroků k naplnění tohoto cíle. Činnost se tak stává cílevědomou. Cíl, který člověk přijme za svůj a ztotožní se s ním, psychicky reguluje jako aktivitu“ (Palán, 2008, s. 139). Dle Palána (2008) mají cíle autonomní genezi, tj., že se vyvíjejí nezávisle na člověku. Do jisté míry jsou cíle ovlivněny objektivní situací – platnou legislativou, ekonomickou situací, společenskou nebo kulturní situací.

Cíle lze rozdělit na hlavní – vymezují základní zaměření vzdělávacího procesu, a na dílčí, které vyplývají z hlavních a jsou jejich konkretizací z hlediska požadavků na obsah, kvalitu, časovou a finanční náročnost. Volba cíle je odrazem objektivních požadavků zadavatele vzdělávací akce a subjektivních možností vzdělávaného účastníka. Cíl by měl být co možná nejvíce konkrétní, dosažitelný a měřitelný. Zároveň je potřeba pamatovat, že úsilí dospělého člověka dosahovat cílů je určováno vlastním významem těchto cílů pro něho samotného a pravděpodobnost dosažení těchto cílů. Proto je při vymezování cílů důležité dobře znát složení budoucích účastníků a respektovat jejich individualitu. Tj. zvolené metody by měly být vhodně kombinované tak, aby postihovaly co nejširší spektrum účastníků.

Stanovený cíl by měl být (Barták, 2008):

- Objektivně hodnotný, potřebný a konkrétní – co, jak a do jaké míry prohloubit. Jakými metodami a způsoby dosáhnout příslušné úrovně a požadovaných výkonových charakteristik.
- Subjektivně žádoucí, přitažlivý v případě úspěšného dokončení – finanční ohodnocení, změna statusu, zisk práce, atd.

Beneš uvádí, že účel vzdělávání dospělých se ne vždy musí slučovat z hlediska společnosti, státu, zadavatele, provozovatele a účastníka. Jako účel dalšího vzdělávání pak uvádí následující:

- Druhá vzdělávací šance pro ty, kteří z nějakého důvodu nezískali vzdělání podle svých představ. V rozvojových zemích se může jednat o alfabetizaci, ve vyspělých zemích mluvíme v důsledku rozmachu vzdělávacích soustav o dokončení úplného středního vzdělání nebo doplnění vzdělání vysokoškolského.
- Odborné vzdělávání a zvyšování kvalifikace.
- Rozvoj schopností plnit role v rodině, sociálním životě, jako občan, atd.
- Sociální péče týkající se zdravotní výchovy.

- Individuální rozvoj v oblastech kultury, všeobecných znalostí, schopnosti plnohodnotně trávit volný čas.

Ve většině případů je vzdělávání chápáno nejen jako individuální rozvoj osobnosti, ale také jako nástroj, jak blahodárně působit na společnost. Je chápáno jako předpoklad profesní kariéry a v této souvislosti přispívá k ekonomickému růstu společnosti (Beneš, 2001).

3.3 Funkce výchovy a vzdělávání dospělých

O významu, užitečnosti a nutnosti vzdělávání dospělých jako součásti celoživotního vzdělávání a učení dospělých dnes již nepochybuje téměř nikdo. Jen málokdo si v dnešní společnosti zaměřené na výkon může dovolit ustrnout ve své kvalifikaci. Neustále se zvyšuje požadavek na průběžné vzdělávání jako předpoklad vyrovnání se s dynamicky měnícím se prostředím (Palán, 2008, s. 81 -82). V důsledku globalizačních a inovačních trendů je potřeba neustále reagovat a zvyšovat svou kvalifikaci. Stejně je tomu v případě cizinců, u nichž je navíc tato potřeba umocněna tím, že jistou kvalifikaci v průběhu svého života již získali, ale očekává se od nich, že jí budou aplikovat na zcela jiné podmínky a za zcela jiných okolností.

Mezi základní funkce výchovy a vzdělávání dospělých patří funkce humanizační, integrační, kvalifikační, sociálně adaptační, esteticko – formativní a rekreativní. Z výčtu je patrné, že právě toto ve větší či menší míře očekáváme od vzdělávací akce určené pro cizince. Palán ve svém výkladovém slovníku definuje funkce vzdělávání dospělých jako: „Základní smysl vzdělávání dospělých s důrazem na sladění potřeb a zájmu individua s potřebami společnosti. Označují nejobecnější cíle vzdělávání dospělých“ (Palán, 2002, s. 67). K základním funkcím řadí (Palán, 2002, s. 67):

- humanizační – spočívající v obecné humanizaci jedince, jeho akulturaci,
- integrační – spočívající v socializaci jedince, v jeho začleňování do sociálních celků, je základem sociální komunikace,
- kvalifikační – umožňující uplatnění na trhu práce.

Očekávání, která od vzdělávací akce máme ovlivňují, jak k celému procesu přistoupit a jaké určené proměnné zvolit. Na jedné straně může být očekáváním předání určité sumy strukturovaných informací a v takovém případě s největší pravděpodobností zvolíme tradiční školení vedené odborníkem na dané téma. Pokud očekáváme, že si účastníci ze vzdělávací akce odnesou navození jistých dovedností, zručností nebo schopností, pak bude jistě účinnější zvolit interaktivní trénink vedený trenérem. Na základě takto určené orientace, znalostí potřeb

zadavatele a možností účastníků je možné zvolit odpovídající metody, pomůcky a formy učení (Barták, 2008).

Hlavní účel vzdělávání je změnit tři rozsáhlé oblasti dovedností (Palán, 2003, s. 125):

- intelektuální dovednosti;
- postojové dovednosti;
- fyzické dovednosti.

K tomuto dochází v rámci vzdělávacího procesu a vzdělávacího systému. První zmíněný zahrnuje veškeré vzdělávací aktivity realizované jako školské vzdělávání dospělých nebo jako další vzdělávání. Kromě bezprostředního vyučování zahrnuje vzdělávací proces i přípravnou fázi, ve které jsou stanoveny cíle, obsah, prostředky a výsledky výuky. Naproti tomu pod vzdělávacím systémem chápeme soustavu institucionálně organizovaných i individuálních vzdělávacích aktivit, které nahrazují, doplňují, rozšiřují, inovují, mění nebo jinak obohacují počáteční vzdělání dospělých, jejich hodnotové postoje, zájmy a jiné osobní a sociální aktivity, potřebné pro plnohodnotnou práci a plnění životních a společenských rolí (Palán, 2003, s. 125 – 126).

4 Vzdelávání cizinců

Možnost vstupu cizinců do vzdělávací soustavy ČR a jejich postavení v oblasti vzdělávání je zcela v souladu se zásadami Koncepce integrace cizinců na území ČR, tzn., že cizinci mají stejnou možnost na získání vzdělání a ve srovnatelných podmínkách jako občané ČR. K právním předpisům, kterými se vzdělávání cizinců řídí, patří zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty čj. 21 153/2000 – 35.

Problémem je také absence diferencované výuky dospělých cizinců na základě profesního zaměření a perspektivy trvalého usídlení a nízkého počtu cizinců v učitelské a pedagogické praxi. Doporučení v této oblasti se týkají prohloubení a uplatnění metodiky programu výuky českého jazyka pro dospělé cizince v praxi. Dále se doporučuje vybudování systému podpory získávání cizinců, jež splňují jazykové a kvalifikační předpoklady pro učitelskou praxi. V neposlední řadě by měly být vytvořeny podmínky umožňující sledovat údaje o vývoji a počtech cizinců ve všech typech vzdělávacích zařízení. To je základním předpokladem plánování a kvalifikovaných odhadů finanční náročnosti opatření směřujících k integraci (Kliková, 2006).

Vzdělávání cizinců vychází z následujících principů:

1. osoby, které nejsou státními občany České republiky a pobývají oprávněně na území České republiky, mají přístup k základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání za stejných podmínek jako státní občané České republiky, včetně vzdělávání při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy;
2. osoby se státním příslušenstvím jiného členského státu Evropské unie a jejich rodinní příslušníci mají přístup ke vzdělávání a školským službám za stejných podmínek jako občané České republiky;
3. pro žáky, kteří jsou dětmi se státní příslušností jiného členského státu Evropské unie a kteří na území České republiky, kde taková osoba vykonávala nebo vykonává pracovní činnost v pracovněprávním vztahu nebo samostatně výdělečnou činnost, nebo na území České republiky studuje, anebo získala na území České republiky právo k pobytu z jiného důvodu, dlouhodobě pobývají a kteří plní povinnou školní docházku podle školského zákona, zajistí krajský úřad příslušný podle místa pobytu žáka ve

spolupráci se zřizovatelem školy bezplatnou přípravu k jejich začlenění do základního vzdělávání, zahrnující výuku českého jazyka přizpůsobenou potřebám těchto žáků;

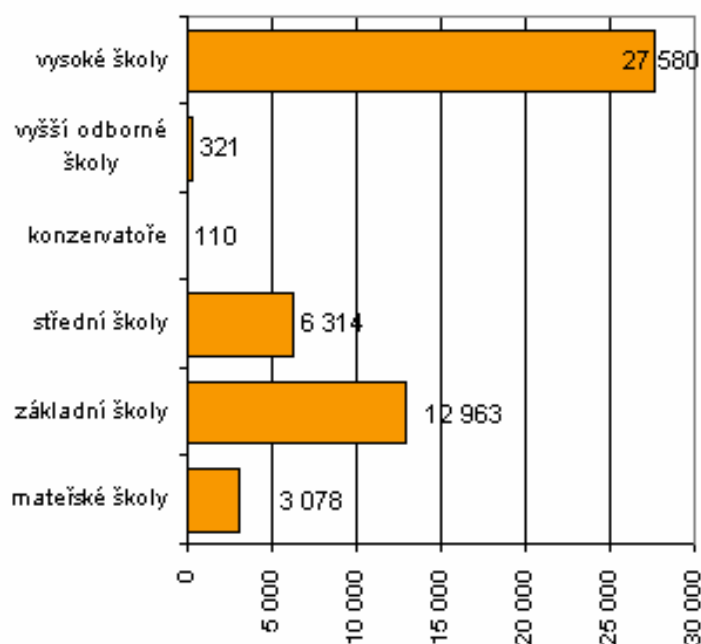
4. studium cizinců na veřejných vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Cizinec studuje za stejných podmínek jako student ČR a v případě, že veřejná vysoká škola uskutečňuje studijní program v cizím jazyce, stanoví mu poplatek za studium v programech bakalářského, magisterského nebo doktorského studia (Vzdělávání – Metodika, legislativa, 2008).

Ve školním roce 2007/2008 navštěvovalo v České republice školy 50 366 dětí, žáků a studentů – cizinců. Více než polovinu z tohoto čísla zaujímají studenti vysokých škol, čtvrtina pak navštěvuje školu základní, 6% z nich navštěvuje mateřskou školu a 13% školu střední (Vzdělávání – Popis aktuálního vývoje, 2008).

Možnost studovat na vysokých školách v České republice využívají zejména studenti ze Slovenska, Ruska, Ukrajiny, Vietnamu a Velké Británie. Fakt, že tak málo cizinců navštěvuje střední školu lze přičítat tomu, že se jedná o děti dlouhodobě nebo trvale usazených cizinců a ti to jsou ještě v nižších typech škol, do věku středních škol teprve dorůstají.

V mateřských a základních školách převládají děti vietnamské státní příslušnosti (33 % všech cizinců v mateřských školách, 26 % na školách základních). Následují je děti občanů Ukrajiny, Slovenska a Ruska. Stejně rozložení pak nalezneme i na středních školách. Vysoké školství je oblastí vzdělávání, ve které studuje nejvíce cizinců. Cizinci studují především v bakalářských a magisterských studijních programech prezenční formou a např. v akademickém roce 2007/08 tvořili 8 % všech studentů vysokých škol. Jak již bylo řečeno, nejčastěji se jednalo o zahraniční studenty ze Slovenska (18 350 osob, 67 % cizinců na VŠ), Ruska (1 375 osob, 5 % cizinců na VŠ), Ukrajiny (844 osob, 3 %), Vietnamu (626 osob, 2 %) a Velké Británie (416 osob, 2 %). Nejvíce cizinců studovalo na vysokých školách v Praze, Brně, Ostravě a Olomouci (Vzdělávání – Popis aktuálního vývoje, 2008).

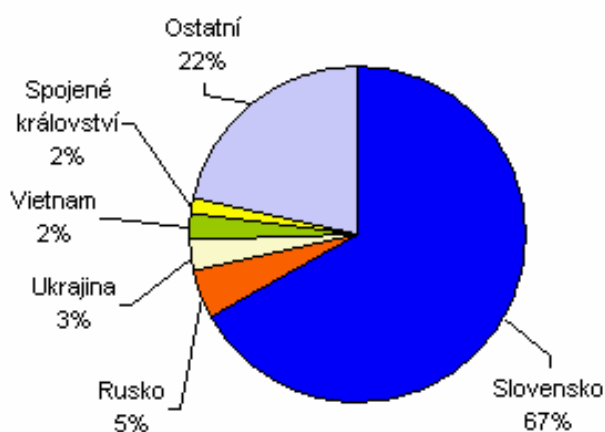
Počty zahraničních studentů na různých typech škol – školní rok 2007/08

(Vzdělávání, 2008, ČSÚ)

Jak nám napovídá graf počtu cizinců na našich školách, nejvíce jich nalezneme na vysokých školách. Z grafu níže vidíme, že se jedná hlavně o slovenské státní příslušníky. Druhým nejčastěji navštěvovaným typem školské instituce jsou školy základní. Zde mimo dětí cizinců, kteří na našem území žijí na vízum nad 90 dní, najdeme také děti žadatelů o azyl.

Cizinci na vysokých školách v ČR podle státního občanství 2007/08

(Vzdělávání, 2008, ČSÚ)

4.1 Rámec integrační politiky v oblasti vzdělávání

Mary Cousseyová ve své studii zdůrazňuje roli vzdělávání jako významnou především proto, že je potřeba plně využít studijních schopností imigrantů. Nedostatečné využití studijního potenciálu může vést k znevýhodnění imigrantů a ovlivnit také další generace. Východisko autorka vidí v prevenci v mládí, kdy finanční investice jsou výhodnější než sociální a ekonomické náklady akumulovaného znevýhodnění, k němuž může dojít v dospělosti. Při vytváření multikulturní společnosti má dle ní důležitou funkci škola, protože zde dochází k budování sociálních vztahů k ostatním dětem, které pocházejí jak z většinové společnosti, tak z rodin imigrantů nebo jiných etnických menšin (Coussey, 2000).

V rámcové smlouvě o ochraně národnostních menšin se vlády zavázaly přijmout opatření na podporu znalostí o kulturách, historii, jazycích a náboženstvích národnostních menšin. Při přípravě vzdělávací politiky je potřeba vzít v úvahu tyto oblasti a pamatovat na multikulturní a různorodou povahu evropské společnosti. Doporučení v této oblasti se týká především podpory školních aktivit zaměřených proti rasismu a nesnášenlivosti, podpora schopnosti žáků rozpoznat předsudky a rozvíjet alternativní vzorce hodnocení, revize textů a učebních osnov s cílem vnést do nich širší interkulturní přístup a v neposlední řadě zapojit imigranty a národnostní a etnické menšiny do školských komisí a řídicích orgánů, jakož i do formálních a neformálních struktur, které se podílejí na rozhodování o rozvoji učebních osnov a učebních materiálů.

Vládám autorka doporučuje zhodnotit výsledky různých etnických a národnostních menšin v klíčových fázích povinné školní docházky a při přechodu na střední školy. Cílem je zjistit rozdíly v dosažených výsledcích a díky tomu přijmout potřebná opatření na zlepšení příležitostí imigrantů a etnických či národnostních menšin. Další doporučení se týká zařízení pro vzdělávání dospělých, které imigrantům a menšinám umožní doplnit si základní vzdělání a dosáhnout odborné kvalifikace. Za důležité také považuje stimulovat imigranty a osoby z řad etnických a národnostních menšin, aby se stali učiteli (Coussey, 2000).

Podobný názor zastává také Palán (2003), který možnosti asimilace vidí především ve vzdělávání nejmladší generace, které jí však musí být přizpůsobené a musí této skupině otevřít nové postoje ke vzdělávání. Kromě samotného vzdělávání je potřeba zajistit komplexní poradenství, motivované vzdělávání a v neposlední řadě asistované umístění v zaměstnání. U azylantů je situace umocněna tím, že se v podstatě zřekli své kultury, opustili své kořeny a novou kulturu přijímají pomalu, případně do ní nejsou přijmuti ze strany majoritní společnosti (Palán, 2003).

4.2 Uznávání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami

Uznávání a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami upravuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a vyhláška MŠMT ČR č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.

Osvědčení o uznání rovnocennosti zahraničního vysvědčení vydává odbor školství Magistrátu hlavního města Prahy v případech, kdy vysvědčení pochází ze země, se kterou má Česká republika uzavřenou mezinárodní smlouvu o uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání. Pokud ČR není vázána mezinárodní smlouvou o uznávání rovnocennosti dokladů, odbor školství Magistrátu Hlavního města Prahy rozhoduje o nostrifikaci na základě předloženého originálu vysvědčení nebo jeho úředně ověřené kopie ze zahraniční školy. Pokud z doloženého vysvědčení není patrný obsah dosaženého vzdělání je žadatel povinen doložit také rámcový obsah oboru, ve kterém vzdělání získal. Odbor školství Magistrátu Hlavního města Prahy má pravomoc nařídít vykonání nostrifikační zkoušky v případě, že se obsah a rozsah vzdělání na zahraniční škole odlišuje, případně pokud žadatel nepředložil úplné podklady nutné k nostrifikaci. Její úspěšné složení je předpokladem pro vydání rozhodnutí o uznání platnosti zahraničního vysvědčení (nostrifikaci).

Co se týká vztahů mezi Českou a Slovenskou republikou – jejich vlády se dne 23. března 2001 dohodly na vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání vydávaných v těchto dvou republikách. Dle této dohody platí všechny doklady o vzdělání bez dalšího úředního ověřování (Uznávání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami, 2007).

Co se týká uznávání odborných kvalifikací příslušníků členských států Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru za účelem výkonu regulovaného povolání nebo činnosti, toto je upraveno zákonem 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace). Tímto zákonem byly do českého právního systému implementovány směrnice 89/48 EHS o obecné úpravě pro uznávání vysokoškolských diplomů udělených po ukončení nejméně tříletého odborného vzdělání; Směrnice Rady 92/51/EHS o druhém obecném systému uznávání odborného vzdělávání, která doplňuje směrnici 89/48/EHS; Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/42/ES stanovující mechanismus pro uznávání kvalifikací ohledně odborných činností zahrnutých směrnicemi o liberalismu a o přechodných

opatření a doplňující obecné systémy pro uznávání kvalifikací (MŠMT 1). Ve smyslu tohoto zákona se regulovaným povoláním nebo činností rozumí takové povolání nebo činnost, pro jejichž výkon jsou právními předpisy členského státu EU předepsány určité požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat (např. stupeň a obor vzdělání, praxe, bezúhonnost, zdravotní způsobilost, atd.) (z. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů). Databáze regulovaných povolání a činností v tuto chvíli obsahuje 389 odkazů (MŠMT 2), a o tom jaká povolání a činnosti do ní budou zařazeny, rozhodují jednotlivé členské státy samy. V důsledku toho se tento seznam v jednotlivých státech liší a má různý rozsah. Pro výraznější rozdíly mezi členskými státy existují tzv. kompenzační opatření, mezi něž patří např. adaptační období, rozdílová zkouška, doložení odborné praxe (MŠMT 3).

Právní úprava a praxe uznávání diplomů a vysvědčení pro účely dalšího vzdělávání je slučitelná s požadavky Evropského společenství a jejich směrnic obecného systému uznávání profesních kvalifikací a tzv. sektorových směrnic, které se týkají některých vybraných profesí (např. lékař, architekt). Tyto směrnice však neupravují uznávání diplomů a vysvědčení pro účely dalšího vzdělávání. Celkově je uznávání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení cizinci vnímáno jako zdoluhavé a komplikované.

5 Problematika uprchlictví

Definice pojmu uprchlík je obsažena v Úmluvě o právním postavení uprchlíka, nebo-li Ženevské konvenci přijaté Valným shromážděním OSN v Ženevě roku 1951, k níž ČSFR přistoupilo 24. února 1992 a která popisuje uprchlíka následovně: „Uprchlík je každá osoba, která se vzhledem k opodstatněnému strachu z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, příslušnosti k zvláštní sociální skupině nebo pro své politické názory nachází mimo zemi své příslušnosti a vzhledem k tomuto strachu nemůže nebo nechce využít ochrany této země nebo ten, kdo se bez státní příslušnosti nachází mimo zemi svého dřívějšího stálého bydliště a v důsledku takovýchto událostí se nemůže nebo v důsledku svého strachu nechce vrátit“ (Sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků, čl. 1, odst. 2).

Základním právním dokumentem upravujícím právní postavení uprchlíků na našem území je zákon č. 498/1990 Sb., o uprchlících. Tento zákon definuje postavení uprchlíků jakožto postavení zvláštní kategorie cizinců chráněných mezinárodním právem. V průběhu své platnosti zákon zaznamenal několik nezbytných změn. V současném platném znění upravuje postup státních orgánů v řízení o postavení uprchlíků, dále stanovuje práva a povinnosti cizinců žádajících o přiznání postavení uprchlíka a práva a povinnosti cizinců, kterým bylo postavení uprchlíka na našem území přiznáno.

Cizince, kterému je přiznán status uprchlíka získává až na drobné výjimky postavení jako český občan. Výjimkami jsou: uprchlík nemá volební právo, nepodléhá branné povinnosti a v případě, že by měl zájem o vykonávání výdělečné činnosti či o nabývání nemovitého majetku, je povinen řídit se podle podmínek stanovených zvláštní úpravou pro cizince.

Uprchlíky je možné rozdělit do několika skupin (Kliková, 2006):

1. *Uprchlíci de facto* – označuje osoby, jež jsou běženci z oblasti válečného konfliktu nebo přírodní katastrofy. U těchto osob je patrné, že své domovy museli opustit, ale přesto se určitým způsobem vymykají definici uprchlíka podle Ženevské konvence. Tato situace se obvykle řeší pomocí tzv. institutu dočasné ochrany. Je to skupina obyvatel, u níž se předpokládá, že se po uklidnění situace v jejich zemi původu zase vrátí zpět.
2. *Žadatelé o azyl* – osoby, které podávají oficiální žádost o udělení azylu. Žadatelem je člověk od chvíle projevení úmyslu požádat v ČR o azyl až do doby vyřízení této žádosti Ministerstvem vnitra České republiky.

3. *Uznany uprchlík – azylant* – ten, kdo prokázal pravdivost důvodů, na jejichž základě mu měl být azyl udělen. Hostitelská země mu poté poskytuje ochranu a pomáhá mu s integrací do majoritní společnosti.

5.1 Dublinský systém

Dublinský systém je označení pro soubor pravidel, podle nichž je určen jeden stát, který rozhodne o žádosti o azyl (žádosti o mezinárodní ochranu)¹, tj. posoudí, zda žadatel splňuje podmínky pro udělení azylu, resp. pro přiznání statutu uprchlíka (Dublinský systém, 2009).

Cílem tohoto systému je zabránit tzv. „asylum shopping“. Tedy situacím, kdy cizinci podávají současně či postupně v několika členských státech Evropské unie žádost o azyl a tyto pak následně vedou řízení o udělení azylu a rozhodují ve věci této žádosti. Cílem je tyto situace eliminovat a bezprostředně po podání žádosti o azyl určit jeden členský stát, který bude podanou žádost o azyl posuzovat a ve věci rozhodne. Stanovení jednoho členského státu se současně zamezuje vzniku jevu označovaného jako „refugee in orbit“, tj. situaci, kdy naopak žádný stát díky aplikaci institutu třetí bezpečné země neuznává svou příslušnost k posouzení podané žádosti o azyl. Obecně Dublinský systém pro žadatele o azyl znamená, že mají právo na posouzení své žádosti o azyl pouze v jednom členském státě – tzv. „one chance – only princip“ (Dublinský systém, 2009).

Tento systém byl poprvé zakotven v Úmluvě o určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetího státu na území členských států Evropských společenství. Úmluva byla přijata v Dublinu dne 15. 6. 1990 (tzv. Dublinská úmluva - Dublin I). Dublinská úmluva vstoupila v platnost 1. 9. 1997 a v současnosti je až na jednu výjimku v aplikaci nahrazena Nařízením Rady (ES) č. 343/2003, stanovujícím kritéria a mechanismy pro určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom z členských států Evropských společenství (označované též jako Dublin II). Rozdíl mezi Dublínem I a II je minimální. Dublin II reaguje na některé problémy, které se objevily v souvislosti s aplikací Dublin I - např. okruh rodinných příslušníků, zavedení nového kritéria - tranzitní zóna mezinárodního letiště, jiné lhůty. Obě úpravy fungují na stejných principech.

¹ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) s účinností od 1.9.2006 používá terminologie „žadatel o udělení mezinárodní ochrany“ a „žádost o udělení mezinárodní ochrany“ namísto původního označení „žadatel o udělení azylu“ a „žádost o udělení azylu“. Tuto změnu si vyžádala implementace směrnice Rady č. 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochrany, a o obsahu poskytované ochrany. Nařízení Rady (ES) č. 343/2003 (tzv. Nařízení Dublin II) používá terminologie „žádost o azyl“ a „žadatel o azyl“, z tohoto důvodu je i ve statí o tzv. Dublinském systému je zachováno toto označení.

Dublin I není zcela nahrazen Dublínem II pouze z důvodu specifického postavení Dánska. To znamená, že mezi všemi členskými státy Evropského společenství a Dánskem (po 1. 5. 2004 včetně ČR) je nadále uplatňována Dublinská úmluva (Dublin I). Ve všech ostatních případech se uplatňuje Nařízení 343/2003 (Dublin II) (Azylové řízení a azylanti, 2009).

V souladu s Nařízením Rady (ES) č. 343/2003 (tzv. Nařízení Dublin II) je každý členský stát Evropské unie (a také Norsko, Island a Švýcarsko) povinen určit, který stát je příslušný pro posouzení žádosti o azyl. Příslušný stát je určen podle předem daných kritérií. Současně je samozřejmě zachováno právo každého členského státu posoudit žádost o azyl, která byla na jeho území podána, ačkoliv je podle daných kritérií příslušný jiný stát.

Kritéria lze rozdělit do několika skupin:

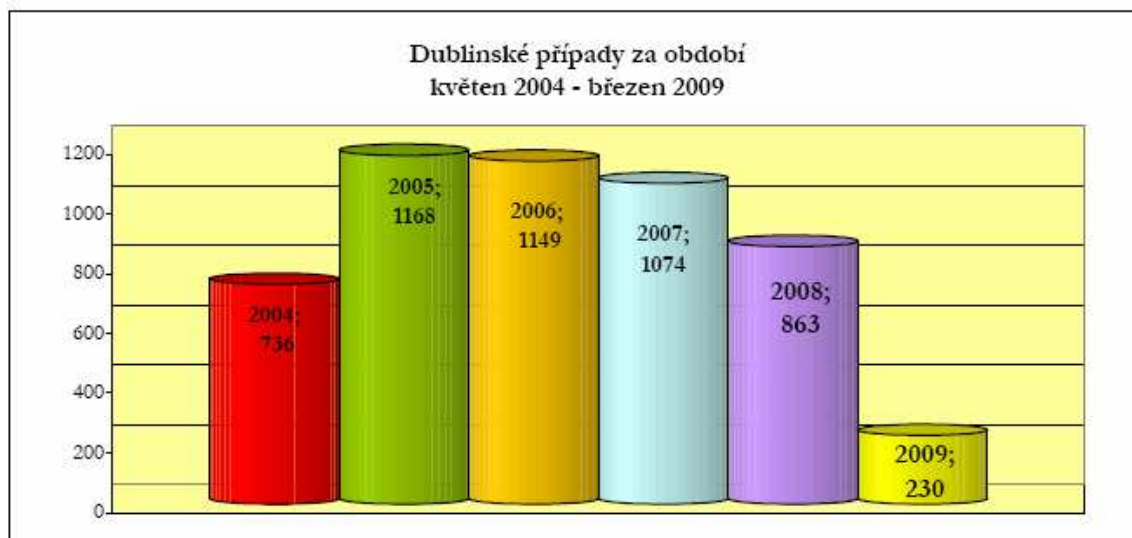
1. **Rodinné vazby:** Příslušný je ten stát, ve kterém se oprávněně zdržuje člen rodiny žadatele o azyl. Důraz je zvláště kladen na situaci nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu zákonných zástupců.
2. **Vydané vízum či povolení k pobytu:** Příslušný je ten stát, který žadateli vydal povolení k pobytu či vízum.
3. **Neoprávněný vstup a pobyt:** Příslušný je ten stát, jehož státní hranici neoprávněně žadatel překročil přicházeje ze třetího státu či kde alespoň 5 měsíců neoprávněně pobýval, nelze-li zjistit, jak na území členských států přicestoval.
4. **Bezvízový styk:** Příslušný je ten stát, kam žadatel vstoupil a je osvobozen od vízové povinnosti.
5. **První podaná žádost o azyl:** Příslušným je ten členský stát, kde žadatel požádal o azyl poprvé (Dublinský systém, 2009).

Každý členský stát současně může z humanitárních důvodů a na žádost jiného členského státu převzít žadatele o azyl a posoudit jeho žádost o azyl.

Členský stát, který je podle kritérií příslušný k posuzování žádosti o azyl je **povinen:**

- **převzít** žadatele o azyl, který podal žádost v jiném členském státě a dokončit posuzování jeho žádosti o azyl,
- **přijmout zpět** na území žadatele, jehož žádost posuzuje a který se bez oprávnění nachází na území jiného členského státu,
- **přijmout zpět** žadatele, který vzal posuzovanou žádost zpět a podal žádost v jiném členském státě,
- **přijmout zpět** státního příslušníka třetího státu, jehož žádost o azyl zamítnul a který se bez povolení nachází na území jiného členského státu (Dublinský systém, 2009).

Dublinské případy za období květen 2004 - květen 2009

(Statistické údaje o aplikaci Dublinského systému v ČR v letech 2004 -2009, 2009, MVČR)

Z vlastní praxe mohu potvrdit, že systém sledování podávání žádostí o mezinárodní ochranu v rámci Evropy funguje. Při absolvování školní praxe v Diagnostickém ústavu pro děti cizince v Praze, jsme zde měli sedmnáctiletého chlapce ze Zimbabwe, který ze země svého původu odešel po dlouhých a strastiplných setkáních s tamějším politickým uspořádáním. Jeho rodina patřila v Zimbabwe k lépe situovaným zemědělcům, měli vlastní hospodářství a tento chlapec navštěvoval místní střední školu. V souvislosti s politickým systémem byl však jeho otec uvězněn a posléze usmrcen. Podobný osud potkal jeho staršího bratra. On sám byl uvězněn a tento zážitek na něm nechal stopy i při jeho pobytu v Diagnostickém ústavu v Praze. Trpěl různými neurózami a vyžadoval pravidelný režim, který mu dodával pocit jistoty. Ještě v době pobytu v zimbabwském vězení zemřela jeho matka a jeho mladší sestra byla od té doby nezvěstná. Tomuto chlapci se za pomoci strýce podařilo opustit Zimbabwe a docestovat do Evropy. Po ní se pohyboval poměrně dlouhou dobu v doprovodu právě svého strýce a dalo by se říct, že byl pod jeho úplnou kontrolou. Ovlivněn zážitky poslední doby v rodné zemi se ocitl na hranicích České republiky, kde ho jeho strýc okradl a bez veškerých prostředků nechal samotného. Chlapec už měl však dostatečné množství zkušeností a vyhledal azylové zařízení, kde podal žádost o mezinárodní ochranu. Vzhledem k tomu, že ještě nebyl plnoletý, byl poslán do Diagnostického ústavu pro děti cizince v Praze. Sem zhruba po 5 týdnech dorazila v souvislosti s jeho žádostí o azyl zpráva,

že o něj již před časem požádal v Irsku. V té chvíli začalo jednání o tom, kdo bude žádost posuzovat. Chlapec sám chtěl zůstat v České republice, která mu poskytla pomoc. Jak tento příběh skončil, nemůžu říci vzhledem k tomu, že procedura trvala podstatně déle než má školní praxe. Ale věřím, že pracovníci diagnostického ústavu udělali vše co bylo v jejich silách.

5.2 Azylové řízení

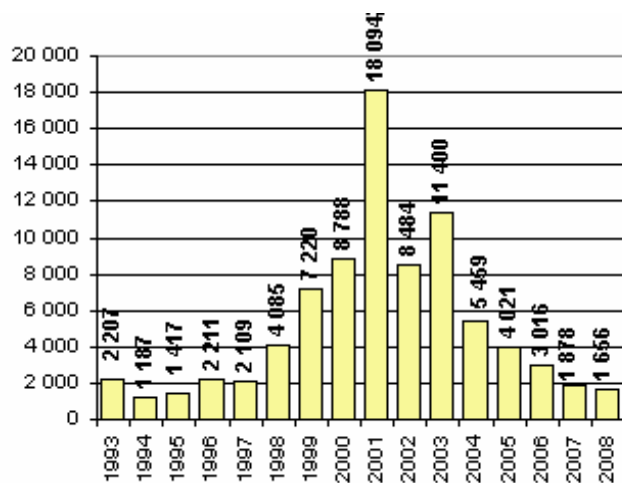
Ve chvíli, kdy cizinec vstoupí na naše území, musí podat návrh na zahájení řízení o udělení azylu. Na jeho základě obdrží vstupní vízum a je vyzván, aby se do 24 hodin dostavil do přijímacího střediska. Zde projde tří týdenní karanténou. V průběhu azylového řízení se shromažďují informace o zemi původu i samotném žadateli, které jsou podkladem pro vydání rozhodnutí o žádosti o mezinárodní ochranu. Tyto informace jsou získávány ze širokého spektra domácích, zahraničních, vládních i nevládních informačních zdrojů.

Rozhodnutí o udělení azylu by cizinec měl obdržet do 90 dnů. Pokud je jí vyhověno, získá status azylanta a je oprávněn k trvalému pobytu v ČR. Pokud obdrží negativ, má možnost do 15 dnů podat žádost o rozklad (do 7 dnů, pokud je žádost zjevně neopodstatněná – ekonomické důvody, bezpečná země). V takovém případě do řízení vstoupí správní orgán druhé instance. Ten buď původní rozhodnutí potvrdí, nebo zamítne. V takovém případě může rovnou udělit azyl nebo rozhodnutí vrátí zpět k první instanci. Pokud i tehdy je rozhodnutí negativní, pak má cizinec právo na podání žaloby na přezkoumání k Vrchnímu soudu a za tímto účelem podat žádost o vízum za účelem strpění. Tímto ztrácí nárok na bezplatný pobyt v azylovém zařízení Ministerstva vnitra, je povinen se vystěhovat a dále využívat jeho služeb. Ubytování pro tyto osoby pak plně zajišťují a provozují nevládní neziskové organizace.

V průběhu vyřizování žádosti o azyl MŠMT pro žadatele zajišťuje azylové a rekvalifikační kurzy, které pomáhají azylantům uplatnit se na trhu práce.

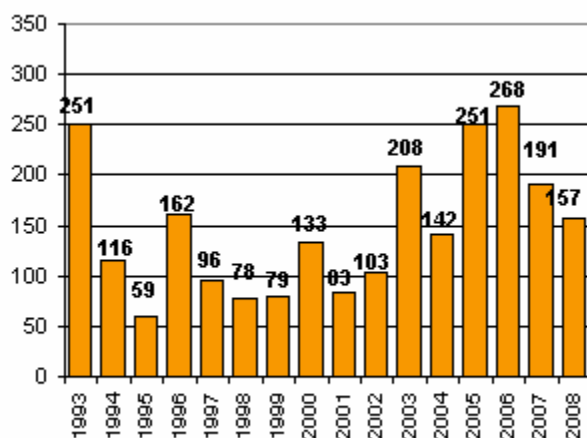
V roce 2008 požádalo na našem území o azyl 1 656 osob a dále bylo zaznamenáno 863 výše zmiňovaných dublinských případů. Azyl byl udělen 157 osobám a k 31. 12. 2008 tak celkové číslo aktuálně platných azylů bylo 2 110.

Žadatelé o mezinárodní ochranu v ČR mezi lety 1993 - 2008

(Azylové řízení a azylanti, 2009, ČSÚ)

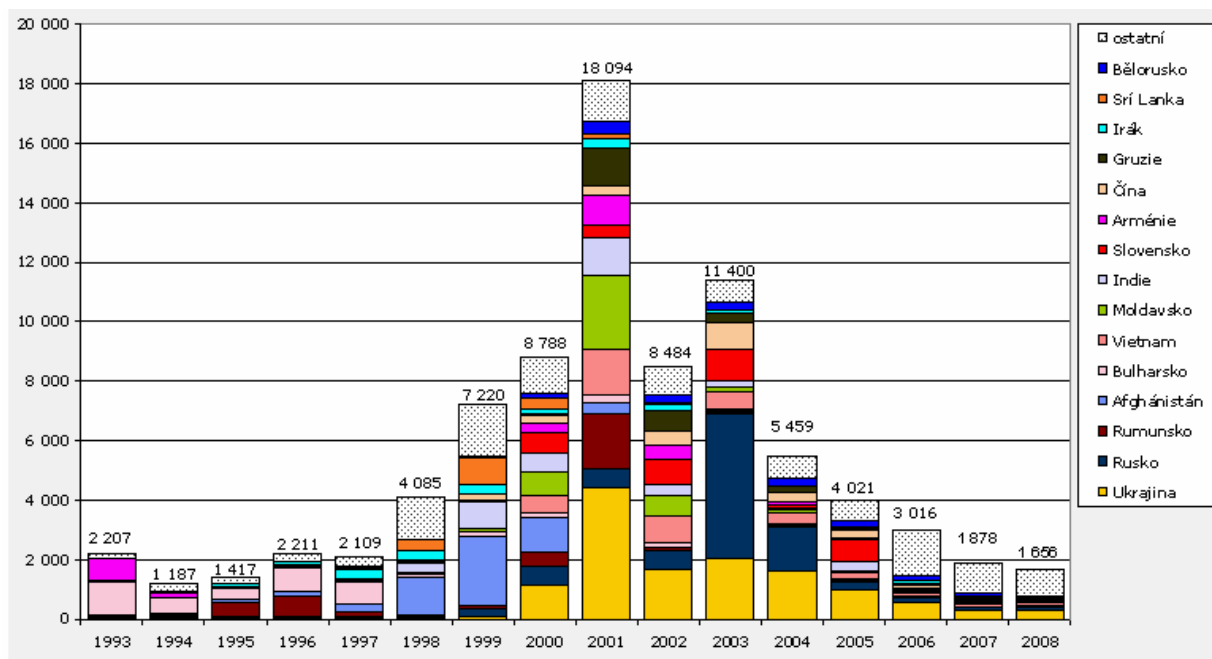
Počet udělených azylů mezi lety 1993 – 2008

(Azylové řízení a azylanti, 2009, ČSÚ)

Z grafů je patrné, že v posledních letech klesá počet žadatelů o azyl. Tento pokles souvisí se vstupem České republiky do Evropské unie a přijetím tzv. Dublinského systému.

Žadatelé o mezinárodní ochranu podle roku zahájení řízení a státního občanství mezi lety 1993 - 2008

(Azylové řízení a azylantů - R01 Žadatelé o mezinárodní ochranu podle st. občanství; 1993-2008 (k 31.12.), 2009, ČSÚ)

5.3 Azylová zařízení

Na našem území se v současnosti nachází 2 přijímací, 4 pobytová střediska, 5 integračních středisek a 2 zařízení pro zajištění cizinců. Celkově je kapacita všech přijímacích a pobytových středisek kolem 1500 osob. Ta se vzhledem ke snižujícímu se počtu žadatelů o azyl a zajištěných cizinců od roku 2004 stále snižuje. V roce 2005 bylo jako nepotřebné uzavřeno pobytové středisko v Červeném újezdě a v roce 2007 se pak uzavřelo pobytové středisko Zbýšov (Výroční zpráva, 2008).

Přijímací střediska

Slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, a to až do skončení základních vstupních procedur:

- cizinec zde musí absolvovat vstupní proceduru. Tzn. vstupní pohovor, zdravotní prohlídka, sejmутí otisků, provádí se rodinná a profesní anamnéza
- vstupní procedura neboli karanténa trvá zhruba 3 týdny, je povinná a přijímací středisko není možné opustit

Je zde poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby. Žadatelé mají k dispozici sociální a psychologické služby a mohou se účastnit volnočasových aktivit. Přijímací střediska jsou dvě:

- ve Výšních Lhotách a Praha Ruzyně (Zařízení SUZ).

2. *Pobyťová střediska*

Pobyťové středisko slouží k ubytování žadatelů, kteří prošli vstupní procedurou, po celou dobu řízení ve věci jejich žádosti o mezinárodní ochranu. Na rozdíl od přijímacího střediska mohou klienti středisko svobodně opustit, případně využít možnosti pobytu v soukromí. Důraz je zde kladen na volnočasové aktivity (výtvarná dílna, čajovny, hřiště, knihovny, kulturní akce a výlety), sociální práci. Zvláštní pozornost je věnována ohroženým skupinám – ženy, nezletilí žadatelé bez doprovodu, senioři, fyzicky či psychicky handicapované osoby.

V pobyťovém středisku je žadateli o mezinárodní ochranu poskytnuto:

- bezplatné ubytování, strava a další služby
- kapesné je mu vydáváno za podmínky, že strpěl úkony nezbytné ke zjištění jeho finančních a majetkových poměrů a tyto poměry jsou takové, že od něho nelze žádat ani částečnou úhradu služeb
- strava je poskytována 3 x denně, dětem do 15-ti let 5 x denně

Pobyťová střediska se nacházejí:

- Zastávka u Brna, Kostelec nad Orlicí, Havířov, Stráž pod Ralskem (Zařízení SUZ).

3. *Integrační střediska*

Slouží osobám, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana (azyl) a které mimo to vstoupily do Státního integračního programu a požádaly o dočasné ubytování v tomto zařízení. Doba strávená v integračním středisku je maximálně 18 měsíců a je určena především k osvojení českého jazyka a zajištění si samostatného bydlení a zaměstnání. Toto ubytování je zpoplatněno. Integrační střediska se nacházejí:

- Jaroměř, Zastávka u Brna, Předlice, Stráž pod Ralskem, Havířov (Zařízení SUZ).

4. *Zařízení pro zajištění cizinců*

Toto zařízení slouží k zajištění cizinců, kterým bylo cizineckou policií vydáno rozhodnutí o vyhoštění a zajištění. Zpravidla se zajištění cizinci na našem území dostali do rozporu s legislativou. V tomto zařízení se jedná zpravidla o ztotožnění dané osoby. Zajištěny mohou být jen osoby ve věku nad 15 let, a to na dobu maximálně 180 dní. Těžištěm práce těchto zařízení je zajištění ubytování a stravy, ale k dispozici jsou samozřejmě také zdravotní, sociální a psychologické služby. Na našem území se nacházejí 2 zařízení tohoto typu:

- Poštorná, Bělá pod Bezdězem (Zařízení SUZ).

V rámci dobrovolnické činnosti při nestátní neziskové organizaci jsem měla možnost zhruba rok dojíždět do pobytového střediska v Červeném Újezdě v severních Čechách. Účel naší návštěvy bylo vyučování angličtiny a organizace volnočasových aktivit pro děti i dospělé. Mé dojmy a pocity z tohoto zařízení jsou souznačně rozporuplné. Zaměstnanci tábora byli naprosto neteční, jejich zájem o naše působení se omezil na kontrolu platných povolení ke vstupu. Nejvíce mě překvapilo, že svým klientům ve většině případů nemají zájem pomoci, podpořit je. Čas v táboře je přesně organizovaný, bohužel však není příliš přizpůsoben potřebám samotných klientů. Spíše vystihuje potřeby zaměstnanců. Dalším překvapením pro mě bylo chování ostražky tábora. Tito lidé, ač denně v kontaktu s cizinci, neměli žádný zájem se s nimi domluvit, byly značně neochotní a mnohých případech padala i vulgární slova na adresu klientů. Abych ale nebyla jen negativní, i zde se našli lidé, kteří svou práci dělali rádi a se zaujetím. Samotní obyvatelé určitě nemají lehkou situaci – v celém objektu je patrná nervozita a očekávání věcí budoucích. Místní lidé se méně usmívají, děti jsou často lačné po pohlazení a pochvale, které od svých rodičů sice mají, ale je doprovázené smutným pohledem člověka, který si je vědom nejasné budoucnosti. Po materiální stránce jim zde patrně nic důležitého nechybí, ale psychicky jde často o zlomené lidi. Nutno dodat, že mluvím o skutečných uprchlících, jejichž motivací pro odchod ze země původu nebyl jen materiální nedostatek.

6 Státní integrační program České republiky

Pojem státní integrační program představuje návrh společensky přijatelného a ekonomicky optimálně fungujícího systému integrace cizinců, kterým byl udělen azyl. Jeho úkolem je vymezit úlohu státu a začlenit tuto problematiku do výkonu státní správy, samosprávy a nevládnoucího sektoru. Jeho vytvoření je základním předpokladem naplnění závazků, které pro naši zemi plynou z Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951. A zároveň je žádoucím krokem z hlediska boje proti sociálnímu vylučování ohrožených a znevýhodněných skupin, mezi něž patří i azylanti (Kliková, 2006).

Státní integrační program se zaměřuje na pomoc azylantům při zajišťování jejich začlenění do společnosti. Vzhledem k tomu, že je zaměřen pouze na azylanty, týká se zhruba 100 až 200 osob ročně, tj. zcela marginální skupiny v rámci všech imigrantů. Jedná se především o vytvoření předpokladů pro získání znalostí českého jazyka, zajištění bydlení a uplatnění na trhu práce. Oblastí bydlení jsou ze zákona pověřeny Krajské úřady, a to formou jednorázové nabídky bydlení z prostředků států. Výši prostředků stanovuje vláda pro jednotlivé kraje na základě procentních kvót. Co se týká oblasti získání znalosti českého jazyka, toto je v pravomoci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, konkrétně formou bezplatného jazykového kurzu. Ten musí být azylantovi ministerstvem nabídnut nejpozději do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu (Kliková, 2006).

V různých podobách nalezneme takový program ve všech zemích západní Evropy. Někde jde o celostátní politiku, jinde program probíhá na regionální úrovni. Největší rozdíl nalezneme v tom, že tyto programy jsou zpravidla zaměřeny na linii jazyk, práce a často pouze okrajově bydlení, zatímco u nás je tomu spíše naopak (Státní integrační program, 2008).

Státní integrační program je zakotven v §68 - §70 zákona č. 325/1999Sb o azylu. Realizátorem je Ministerstvo vnitra ČR prostřednictvím Odboru azylové a migrační politiky. (Kliková, 2006)

6.1 Státní integrační program v oblasti jazykové přípravy

Jak již bylo řečeno, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy realizuje na základě pokynu č. j. 21 153/2000 – 35 bezplatný jazykový kurz. Dle tohoto pokynu musí být nabídka organizována prostřednictvím vzdělávací instituce, která byla pověřena na základě výběrového řízení, a to ve skupinových i individuálních kurzech s časovou dotací 100 hodin v případě individuální výuky a 150 hodin v případě výuky skupinové. Doba trvání kurzu

nesmí překročit 10 měsíců a probíhat bude v místě, které bude sjednáno s azylantem či azylanty při provedení nabídky. Po skončení kurzu je každému absolventovi vydáno osvědčení o splnění kurzu.

Ve výběrovém řízení MŠMT na tyto kurzy zvítězila v roce 2000 Akademie J. A. Komenského. Ta se zavázala realizovat individuální a skupinové jazykové kurzy po celém území České republiky. V praxi to probíhalo tak, že Ministerstvo vnitra předalo seznam azylantů Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, a odtud byl tento seznam postoupen Akademii J. A. Komenského. Zavedení tohoto systému mělo souběžně vést k vytvoření evidence všech azylantů, jimž byl kurz nabídnut a kteří ho také absolvovali, nebo jej případně odmítli nebo na nabídku nereagovali. Avšak později se ukázalo, že Akademie J. A. Komenského nebude schopna zajistit smluvně domluvenou individuální výuku českého jazyka a smlouva s ní byla vypovězena. Realizací kurzů bylo poté pověřeno Sdružení občanů zabývajících se emigranty ve spolupráci s Masarykovou univerzitou v Brně.

Vedle těchto kurzů pro dospělé azylanty probíhá také výuka dětí do patnácti let. Ta probíhá v rámci povinné školní docházky a jeví se jako relativně efektivní. Mimo to se samozřejmě na jazykové výuce dospělých azylantů podílí některé nevládní neziskové organizace (Kliková, 2006).

6.2 Státní integrační program v oblasti integračních bytů

Státní integrační program v oblasti integračních bytů vychází ze základního předpokladu, že naprostá většina azylantů je z klasického nájemního bydlení v obecních bytech prakticky vyloučena. Buďto nesplňuje dobu trvalého pobytu na území obce (zpravidla lhůta 3 – 5 let) nebo nemůže plnit finanční nároky. Je nutné vzít v úvahu, že většina azylantů se pohybuje na hranici chudoby, nemá žádné úspory a v neposlední řadě postrádá pro nás běžné sociální sítě, díky kterým je možné se dostat k výhodným nabídkám, obrátit se o pomoc na přátele apod. Pokud tedy nechceme, aby azylanti byli odkázáni na dlouhodobou péči zařízení Ministerstva vnitra nebo se shromažďovali v sociálně vyloučených lokalitách s riziky kriminality a celkového negativního dopadu na sociální soudržnost české společnosti, je potřeba v rámci prevence těchto jevů něco udělat. Z této idey vycházeli i tvůrci Státního integračního programu a od roku 1996 tak stát přispívá městu či obci, které poskytnou byt odpovídající kvality azylantovi státní dotaci dle počtu lidí v domácnosti. U několikačlenné domácnosti azylantů může státní dotace dosáhnout až několika set tisíc. Tato skutečnost bývá velkou a bohužel často jedinou motivací, aby zastupitelstvo byt poskytlo. Přesto však azylanti čekají na

byt dlouho a stává se, že dostanou byt v lokalitě, kde není dostatek pracovních příležitostí, nebo v níž se cítí izolováni.

Z tohoto důvodu byla azylantům umožněna druhá možnost zisku bydlení prostřednictvím Státního integračního programu. Azylant se může domluvit přímo se soukromým majitelem bytu a stát mu pak přispívá po určitou dobu na nájem (částka může dosahovat až 50% nájmu). Tím je opět sociálně slabým azylantům umožněno zahájit normální život i přes jinak nedostupné ceny nájmu. Překážkou v tomto případě může být získání souhlasu obce, která onen příspěvek na nájemné musí proplácet a administrovat (Státní integrační program, 2008).

6.3 Integrace cizinců v oblasti zaměstnávání

Jako poslední se před několika lety do státního integračního programu dostala problematika nezaměstnanosti a pracovních příležitostí azylantů. Míra nezaměstnanosti mezi touto skupinou lidí dosahuje řádu desítek procent. Z tohoto důvodu by jim úřady práce měly věnovat zvláštní péči. Její efekt není zřejmý, a proto v této oblasti hrají důležitou roli nestátní neziskové organizace, které se často stávají jedinou pomocí azylantům (Státní integrační program, 2008).

Převážná část azylantů pracuje pouze příležitostně na pozici nekvalifikovaných sezónních dělníků. Důvodem je špatná jazyková vybavenost, ale také velká koncentrace zájemců na malém území. Fakt, že by důvodem byl cizí původ se nepotvrzuje.

Bylo zjištěno, že odpovídající zaměstnání získávají zpravidla lékaři, poté co je jejich diplom nostrifikován, což s sebou ovšem nese značné úsilí a investice. Dále bývají úspěšní lidé se speciálními znalostmi jako je výborná znalost některého jazyka nebo osoby, jež na našem území mají již vytvořené vazby (příbuzné, známé) a kteří jsou ochotni a schopni jim pomoci (Kliková, 2006).

V souvislosti s ekonomickou krizí Česká republika vyhlásila projekt „**Dobrovolné návraty: Projekt pomoci nezaměstnaným cizincům**“. Účast v tomto programu umožňuje cizinci, který u nás pobývá legálně návrat do jeho vlasti s tím, že nemusí hradit cestovní náklady a navíc je mu poskytnut příspěvek až do výše 500€ a nouzové ubytování se stravou do doby odletu do vlasti. Zároveň si účastí v tomto programu cizinec nevylučuje možnost se do České republiky budoucnu vrátit. Program byl vyhlášen v únoru tohoto roku pro prvních 2000 přihlášených cizinců (Dobrovolné návraty: Projekt pomoci nezaměstnaným cizincům Vlády České republiky, 2009).

6. 3. 1 Projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“

Tento vládní projekt si při svém vzniku kladl za cíl přilákat kvalifikované zahraniční pracovníky, kteří by se spolu se svými rodinami usadili na území České republiky. Projekt byl spuštěn v červenci 2003 a pilotní fáze byla naplánována na dobu pěti let. 20. října 2008 vláda schválila pokračování tohoto projektu v již nepilotní fázi a tímto se tento projekt stal trvalou součástí migrační politiky ČR. Při vzniku se český pilotní program inspiroval migračním systémem kanadské provincie Quebec a s kanadskými odborníky byl také konzultován (Veselá, in Langer, Veteška, 2009).

Pilotní program účastníků nabízí možnost požádat o povolení k trvalému pobytu ve zkrácené lhůtě 2, 5 let (současná právní úprava toto umožňuje až po pěti letech, do roku 2006 po deseti letech) a spolu s nimi toto umožňuje také jejich rodinným příslušníkům. V červenci 2007 byl projekt doplněn o kategorii vysoce kvalifikovaných pracovníků, kteří jsou za svou vysokou kvalifikaci zvýhodnění možností o trvalý pobyt požádat již po 1, 5 roce účasti v projektu. Účastníci mají právo na ochrannou lhůtu na nalezení nového pracovního místa v případě změny či ztráty zaměstnání. Tato lhůta je v současnosti 45 dnů. V případě ztráty zaměstnání v průběhu prvního roku účasti v projektu je ochranná lhůta poskytnuta pouze v případě ztráty zaměstnání z důvodu „na vlastní vůli nezávislých“, v dalších letech pak i v případě dalších důvodů ztráty zaměstnání.

Hodnocení míry úspěšnosti účastníků probíhá po dvou letech na základě bodového hodnocení, které provádí Ministerstvo práce a sociálních věcí tím, že oslovuje zaměstnavatele, představitele vzdělávacích institucí dětí těchto cizinců a představitele místně příslušných obcí. Cílem je zjistit, zda se podařilo účastníky a jejich rodinné příslušníky integrovat do české společnosti.

Počet zemí, ze kterých se účastníci do projektu mohli hlásit se od počátku neustále rozšiřoval. Do 30. listopadu 2008 se mohli přihlásit občané 12ti třetích zemí (Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Indie Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruska, Srbska a Ukrajiny). Od 1. prosince 2008 jde už o 51 tzv. třetích zemí. Dále se do projektu mohou hlásit absolventi vysokých a středních škol v ČR bez ohledu na jejich zemi původu. Podmínkami pro přijetí do projektu je legální zaměstnání v ČR, minimálně středoškolské vzdělání s maturitou a dostatečné bodové ohodnocení ve výběrové proceduře (hodnoceno vzdělání, délka praxe, věk, znalost jazyků, vzdělání a praxe manžela/manželky) (Veselá, in Langer, Veteška, 2009). Přihlášku vyhodnocuje specializovaný počítačový program. Body se přidělují na základě objektivních zkušeností a do

celého procesu nezasahuje lidský činitel. U některých kritérií (pracovní poměr, pracovní zkušenost a dosažené vzdělání) je potřeba získat minimální počet bodů, bez kterých není možné účastníka do projektu zařadit. K možnosti být do projektu zařazen a požívat veškeré jeho výhody musí účastník získat alespoň 25 z maximálního počtu 66 bodů. V případě, že požadované minimum nezíská, není z databáze zájemců vyřazen, ale počítá se s tím, že si může vzdělání doplnit, případně rozšířit jazykové znalosti a tím hranici 25 bodů překročit (Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, 2003 - 2009).

Kritéria a jejich bodové hodnocení jsou zachycena v následující přehledné tabulce.

Tabulka kritérií bodového systému

Kritéria	Max	Výpočet bodového hodnocení
	Min	
Pracovní poměr	6	<ul style="list-style-type: none"> Během prvního roku ode dne platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu, se přidělí <u>1 bod</u> za každé dva měsíce trvání platnosti povolení k zaměstnání
	3	
Pracovní zkušenost	12	<ul style="list-style-type: none"> <u>1 bod</u> za každých šest měsíců trvání libovolného absolvovaného pracovního poměru na plný úvazek předcházejícího dni platnosti povolení k zaměstnání, se kterým uchazeč podává přihlášku do projektu * Minimální pracovní zkušenost se nevyžaduje u absolventů středních a vysokých škol
	1*	
Dosažené vzdělání	15	<ul style="list-style-type: none"> <u>2 body</u> za dokončené střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední vzdělání <u>2 body</u> za dokončené úplné střední odborné vzdělání <u>2 body</u> za dokončené vyšší odborné vzdělání <u>3 body</u> za dokončený vysokoškolský bakalářský studijní program <u>4 body</u> za dokončený vysokoškolský magisterský studijní program <u>4 body</u> za absolvovaný doktorský studijní program
	2	
Věk	8	<ul style="list-style-type: none"> <u>4 body</u> do 23 let věku, 8 bodů od 23 do 35 let věku a pak za každý rok o jeden bod méně

Předchozí zkušenost se životem v ČR	6	<ul style="list-style-type: none"> • <u>1 bod</u> za každých doložených 6 měsíců nepřetržitě strávených v ČR před vybráním ve výběrové proceduře
Jazyková znalost	9	<ul style="list-style-type: none"> • <u>6 bodů</u> za oficiální dokument dokládající znalost českého nebo slovenského jazyka • <u>3 body</u> za oficiální dokument dokládající znalost anglického, francouzského nebo německého jazyka
Hodnocení rodiny	10	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Až 6 bodů</u> za ohodnocení manžela/manželky podle vzorce 6x (PB/56), kde PB je počet bodů, který manžel/manželka získal/a podle standardního výpočtu se zohledněním ostatních výběrových kritérií (<i>pracovní poměr, pracovní zkušenost, dosažené vzdělání, věk, předchozí zkušenost se životem v ČR a jazyková znalost</i>) maximálně 56 bodů • <u>2 body</u> za každé uchazečovo nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě, nejvíce však <u>6 bodů</u>

(Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, 2003 - 2009).

Do 1. prosince 2008 vstoupilo do projektu 1228 účastníků se svými rodinnými příslušníky. 73% z nich má vysokoškolské vzdělání, nejvíce účastníků je z Ukrajiny, Ruska a Běloruska. Nejčastěji jsou zaměstnaní v oborech IT, technických profesích, administrativě nebo jako vědečtí pracovníci. K 30. září 2008 získalo 262 osob na základě účasti v projektu trvalý pobyt (Veselá, in Langer, Veteška, 2009).

6. 3. 2 Zelené karty

V souvislosti s pracovní migrací přistoupila Česká republika k vydávání tzv. Zelených karet. Tyto opravňují cizince na našem území pracovat a pobývat. Vydáním zelené karty je cizinci umožněno na našem území pobývat dlouhodobě na vízum nad 90 dní s tím, že Zelená karta je vázána na konkrétní pracovní místo a rozlišuje několik typů:

- Typ A pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál
- Typ B pro pracovníky na pracovních pozicích s požadavkem minimálně vyučen
- Typ C pro ostatní pracovníky

Platnost Zelené karty je 2 – 3 roky a u typu A a B je možné ji prodloužit vždy až o 3 roky. Zelená karta usnadňuje přístup k zaměstnání cizincům, kteří nejsou občany Evropské unie, ale mají takovou kvalifikaci, po které je v České republice poptávka. V současné době je určena pro občany následujících zemí: Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko, Ukrajina.

Procedura pro získání Zelené karty se snaží být maximálně jednoduchá, nicméně stejně je potřeba projít určitým procesem, který pokud vše dobře půjde, může cizinci umožnit do 60 dnů nastoupit do zaměstnání v České republice. V první řadě je třeba najít konkrétní pracovní místo, na které bude karta vydána. V tomto může být nápomocen registr vhodných míst pro Zelené karty, který je přístupný na internetu. Ve chvíli, kdy cizinec má nalezené konkrétní pracovní místo, podá žádost k místně příslušnému zastupitelstvu úřadu České republiky. Zpravidla do dvou měsíců obdrží žadatel vyrozumění, zda mu byla karta udělena nebo ne. Pokud ano, obdrží vízum k pobytu nad 90 dní a může přijet do ČR, kde si vyzvedne Zelenou kartu. Po vyřízení všech úředních formalit jako je přihlášení k pobytu, je potřeba se neprodleně hlásit u zaměstnavatele (Zelené karty pro cizince v České republice).

6.4 Čeština pro cizince jako podmínka udělení povolení k trvalému pobytu na území ČR

V souvislosti s novelou zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky je podmínkou pro udělení trvalého pobytu na našem území složení zkoušky prokazující znalost českého jazyka. Toto opatření nabylo platnosti 1. ledna 2009. Tato povinnost se nevztahuje na občany Evropské unie, Norska, Islandu, Lichtenštejnska, Švýcarska a na jejich rodinné příslušníky. Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým spustilo v této souvislosti nové webové stránky, které přinášejí informace ke zkoušce z češtiny pro cizince. Zájemci se zde dozvědí, jak se mohou na zkoušku připravit, jaká jsou její pravidla, kde je možné zkoušku složit a naleznou zde i užitečné odkazy týkající se povolení k trvalému pobytu. Zájemci si přímo na webových stránkách mohou ověřit své znalosti v tzv. Zkoušce nanečisto (MPSV, 2008).

Cizinci, kteří mají zájem získat povolení k trvalému pobytu na našem území, jsou od zmíněného data povinni vykonat zkoušku z českého jazyka na úrovni A1 podle Společného evropského rámce pro jazyky. Úroveň A1 představuje tyto jazykové dovednosti:

Žák se jednoduchým způsobem zapojí do rozhovoru v běžných každodenních situacích, tj. ptá se a odpovídá na otázky týkající se jeho osoby, jeho bydliště, majetku, příbuzných, atd.

- při návštěvě veřejných zařízení, pošty, při objednávání služby či jídla a při nákupu,
- při styku s úřední osobou (formuláře, vývěsky),
- při návštěvě zdravotního zařízení,
- ve společenském styku (písemné i ústní pozvání, plakáty),

- při ubytování, lokalizaci místa a při cestování veřejnou dopravou (Čeština pro cizince 1, 2009).

Kromě toho, že student získá znalosti českého jazyka na úrovni A1, vyžaduje metodika vydaná v této souvislosti, aby takový student měl znalosti sociokulturního minima, bez něhož jeho začlenění do české společnosti nemůže být úplné. Metodika vychází z předpokladu, že pokud se student současně seznamuje se základními sociokulturními aspekty života v České republice, tak si vytváří předpoklady pro úspěšnou interakci s rodilým mluvčím a bude v českém komunikačním prostředí úspěšný. Student na úrovni A1:

- ovládá základní společenské normy se zřetelem k základním komunikačním situacím;
- tyto základní společenské normy umí využívat v běžných situacích každodenního života (např. při nakupování);
- dokáže kompenzovat eventuální nedostatky (Čeština pro cizince 2, 2009).

7 Státní politika integrace cizinců ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi

V předchozí kapitole se zmíněný Státní integrační program zaměřuje na cizince s uděleným azylem. Stát ovšem pamatuje také na cizince, kteří v naší zemi o azyl nežádají, a přesto na našem území pobývají. Tím, že se na naše území nedostávají z oblastí, kde jim bylo usilováno o život, případně neměli vytvořené podmínky pro slušný život bez obav o svou budoucnost, ještě neznamená, že je jejich situace lehčí a nepotřebují naši pomoc. Osob, které pomoc nepotřebují je jen malá hrstka a z tohoto důvodu ministerstva, která na integraci cizinců participují, spolupracují s různými neziskovými organizacemi.

Zjednodušeně můžeme nestátní neziskové organizace rozdělit do dvou základních skupin. Jednou je skupina organizací, která svou činnost zaměřuje především na žadatele o azyl a osoby, kterým byl azyl udělen. Druhá skupina pak svou cílovou skupinu rozšiřuje kromě žadatelů o azyl a azylanty o cizince s dlouhodobým nebo trvalým pobytem. Považuji za nutné v této souvislosti zmínit, že toto dělení neplatí vždy a za všech okolností. Nestátní neziskové organizace jsou primárně organizace, které vznikly za účelem pomoci druhým, a tudíž kategorizace potřebných není to, co při aktuální potřebě pomoci rozhoduje. Samozřejmě, že každá NNO má svou cílovou skupinu, na které vykazuje v pravidelných zprávách svou činnost, ale v rámci spolupráce dochází k prolínání jednotlivých projektů, případně doporučení na účasti projektu v jiné NNO, pokud to bude mít příznivý dopad na samotného cizince, azylanta či žadatele o azyl.

Nestátní neziskové organizace zaměřující se primárně na žadatele o azyl a azylanty:

- Poradna pro uprchlíky
- Organizace na pomoc uprchlíkům
- Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE)

Nestátní neziskové organizace, jež mají jako cílovou skupinu cizince s dlouhodobým nebo trvalým pobytem:

- Poradna pro integraci cizinců
- Centrum pro integraci cizinců
- Sdružení META o. s.
- Multikulturní centrum Praha

Z podnětu nestátních neziskových organizací Ministerstvo práce a sociálních věcí připravilo dokument, kde jsou definovány oblasti spolupráce, na jejichž rozvoji má Ministerstvo práce a sociálních věcí prioritní zájem a zároveň stanovení kroků vedoucích k rozvoji spolupráce v daných oblastech. Ministerstvo tak odhaluje záměry státní politiky integrace cizinců a pro neziskové organizace může být návodem, kam zaměřit svou činnost, aby tento záměr co nejvíce podporovala (Strategie spolupráce MPSV s NNO v oblasti integrace cizinců, 2006).

Jak již bylo několikrát řečeno, státu připadá především úloha nastavení koncepčního rámce integrace cizinců. Tímto koncepčním rámcem je Koncepce integrace cizinců, kde cílovou skupinou jsou v obecné rovině cizinci z třetích zemí legálně a dlouhodobě (déle než rok) pobývající na území ČR. Ze zmíněného vyplývá, že občané Evropské unie a žadatelé o azyl nejsou cílovou skupinou této Koncepce.

Při koordinaci integrace cizinců spolupracuje Ministerstvo práce a sociálních věcí s celou řadou dalších resortů jako je Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo kultury, Ministerstvo zdravotnictví atd. Kromě uvedených orgánů státní správy hrají při integraci cizinců významnou roli právě zmíněné nestátní neziskové organizace (dále jen NNO). NNO ve spolupráci či za finanční spoluúčasti státní správy realizují řadu prakticky integračních opatření, která stát efektivně realizovat nemůže. Na druhou stranu jsou NNO pro stát důležitým a hodnotným zdrojem informací o situaci a postavení cizinců v ČR a problémech, se kterými se potýkají v průběhu své integrace do společnosti. Tyto informace poté státní správa může reflektovat v koncepční práci a při vytváření integrační politiky.

Další nespornou výhodou spolupráce s NNO je jejich lokální či regionální zakotvení a přímý kontakt s cílovou skupinou. Při své práci umějí identifikovat konkrétní překážky v soužití cizinců s majoritní společností i bariéry znesnadňující integraci do společnosti všech zúčastněných stran. V jejich prospěch mluví také jejich flexibilita, motivace k praktickému řešení problémů, pružnost a operativnost, která je dána jednodušším provozním režimem. Stát svůj zájem na partnerství s NNO formuluje v usnesení vlády „Hlavní oblasti dotační politiky státu vůči NNO“. Na financování činnosti NNO se stát podílí stanovením programů, na které jednotlivé resorty vypisují výběrová dotační řízení pro NNO (Strategie spolupráce MPSV s NNO v oblasti integrace cizinců, 2006).

7.1 Projekty realizované ve spolupráci státu a nestátních neziskových organizací

Ve spolupráci a za finanční podpory Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy bylo v roce 2008 realizováno několik projektů, z nichž uvádím následující.

7. 1. 1 Integrační kurzy pro cizince

Organizátorem těchto kurzů je sdružení *Most pro lidská práva o. s. Pardubice*, které se zaměřuje právě na integraci cizinců, a to především v souvislosti s jejich budoucím uplatněním na trhu práce. Jedná se o projekt výrazně zvyšující potenciál cizinců s dlouhodobým pobytem, kteří se chtějí na našem území usadit. Integrační kurzy zahrnují výuku českého jazyka jako cizího jazyka, část orientace ve společnosti a základní informace z oblasti historie, právních předpisů, které se jich dotýkají, reálií, institucí a zvyků, kurzy orientace na pracovním trhu, základní kurzy práce s počítačem atd. (Projekty podpořené MŠMT, 2008).

Kurzy českého jazyka jsou rozděleny do několika úrovní (pro začátečníky, mírně pokročilé, středně pokročilé a pokročilé), do kterých jsou účastníci řazeni na základě vstupních testů. Sdružení zároveň poskytuje individuální i firemní kurzy pro přípravu na zkoušku A1 podle Společného evropského referenčního rámce, která je podmínkou pro udělení trvalého pobytu. Co se týká kurzů pro práci s počítačem, i zde je kurz rozdělen do dvou úrovní na začátečníky a pokročilé. Podmínkou v obou případech je částečná znalost češtiny. Kurz je zpoplatněn poplatkem 1000 Kč, v rozsahu 24 vyučovacích hodin a účastník po jeho skončení obdrží osvědčení o absolvování kurzu. Dalším kurzem je zmíněná orientace cizince na trhu práce. Tyto kurzy mají za úkol naučit cizince orientaci v podmínkách trhu práce, především jak si práci najít sám, jak napsat správně životopis, jak komunikovat s potenciálním zaměstnavatelem, jak založit účet v bance, jak se chovat v práci, jak se vzdělávat atd. Kurz je určen pro cizince s částečnou znalostí češtiny a probíhá v rozsahu 24 hodin. Po absolvování kurzu je účastníkovi vydáno osvědčení (Most pro lidská práva, 2008).

7. 1. 2 Nízkoprahové kurzy češtiny pro cizince a vzdělávání lektorů pro jejich účely

Formát nízkoprahových kurzů češtiny pro cizince vyvinulo Centrum pro integraci cizinců ve spolupráci s Asociací učitelů češtiny jako cizího jazyka, Člověkem v tísní a řadou dalších přizvaných odborníků v letech 2006 -2008. Mezi základní charakteristiky takového kurzu patří následující:

- kurs je otevřen jakémukoliv cizinci, který dlouhodobě nebo trvale pobývá na území ČR,
- ke kurzu se může připojit každý kdykoliv a kdykoliv jej také opustit,
- cizinec si nemusí kupovat žádnou učebnici, pomocné materiály získá na místě,
- kurs, kde si cizinci samostatně i ve skupinách osvojují praktické dovednosti a získávají užitečné informace a kontakty,
- je informačním a kontaktním místem,
- není nutná rezervace, ani registrace,
- neplatí se dopředu žádná částka za absolvování výuky,
- neprobíhá žádné testování a rozřazování účastníků do různých skupin,
- každá lekce je uzavřeným tematickým celkem, účastníci se mohou rozhodnout, která témata je zajímají a která ne a podle toho plánovat svou účast (příklady témat: hledání práce, úřady, zdraví) (CIC, 2009).

Cílem projektu, který probíhá již několik let je především pokračovat a rozšiřovat nabídku nízkoprahových kurzů češtiny pro cizince a zároveň uspořádat další běh akreditovaného kurzu lektorských dovedností pro vyškolení dalších lektorů tohoto kurzu.

Program nízkoprahových kurzů probíhá dle možností daných finančními zdroji. Nabídka těchto kurzů nebo nabídka kurzu pro lektory, kteří by v jejich rámci chtěli učit, případně chtějí poznatky přenést do dalších oblastí výuky je pravidelně aktualizována.

7. 1. 3 Šance na českém trhu práce II

Realizátorem projektu je Diecézní charita České Budějovice. Tento projekt navazuje na projekt stejného jména, který probíhal v roce 2007 a vzhledem ke svému úspěchu se poradna pro uprchlíky a migranty diecézní charity České Budějovice rozhodla v něm pokračovat i v roce následujícím. Základní ideou je pomoc cizincům získat a osvojit si dovednosti a znalosti směřující k usnadnění vstupu na trh práce prostřednictvím cíleně zaměřených aktivit.

Klienti jsou seznámeni s prací na PC a s jednotlivými počítačovými programy (Word, Excel, PowerPoint, Internet, Outlook). Velká část aktivit je zaměřena na zpracování profesního životopisu, motivačního dopisu, přípravy na pracovní pohovor nebo správně vedený telefonický pohovor, kterým cizinec reaguje na nabídku práce. V rámci projektu není zapomenuto na administrativní nároky spojené s nástupem do nového zaměstnání, s evidencí uchazeče o zaměstnání na úřadu práce apod. Diecézní charita také nabízí doprovody do organizace potenciálního zaměstnavatele, na úřad práce, do personální agentury nebo přímo do nového zaměstnání.

Pracovníci přistupují k jednotlivým klientům individuálně. Na začátku s každým klientem provedou vstupní pohovor, kterým zjistí jeho situaci a na jeho základě je připraven individuální plán, který bere v úvahu cíle a potřeby daného klienta. S klientem je podepsána dohoda o poskytování služby. Výstupem projektu je výuková brožura, ke které se uživatel může kdykoliv vracet. Zároveň obdrží osvědčení o absolvování projektu „Šance na českém trhu práce II“ (Diecézní charita ČB 1, 2008 - 2009).

7. 1. 4 Multikulturní centrum

Tento projekt funguje opět při Diecézní charitě České Budějovice od roku 2003. Je zaměřen na cizince, kteří v České republice pobývají dlouhodobě nebo trvale, mají zájem o integraci, ale zároveň mají zájem udržet si svou vlastní identitu. Hlavní cílem Multikulturního centra je odstraňovat vzniklé bariéry a předcházet vzniku nových. Chce pomoci cizincům, kteří přicházejí do nového prostředí a nejsou dostatečně seznámeni s kulturou a tradicí a jsou tedy vystaveni mnoha situacím, kdy může dojít k nedorozumění. Centrum při své práci vychází ze základní teze, že cizinec by se neměl uzavírat v komunitě svých krajanů, ale ani úplně odmítnout kontakt se svou zemí původu. V prvním případě vzniká díky izolovanosti od většinové společnosti prostředí náchylné ke kriminálnímu chování, v druhém případě lidé ztrácejí kulturní kořeny a přicházejí tak o velké duševní bohatství. Na druhou stranu, pokud není dostatečně informovaná většinová společnost, setkáváme se s xenofobním jednáním z její strany. Multikulturní centrum se snaží toto vše spojit tak, aby byla zachována identita každého cizince a většinové společnosti pak představena jako obohacující prvek.

Multikulturní centrum v této souvislosti pořádá přednášky, besedy, diskuze, výstavy, koncerty a jiné aktivity. Jejich primárním cílem je setkávání, vzdělávání, získávání a výměna zkušeností, zachování vlastní identity a pomoci při integraci. Multikulturní centrum

spolupracuje s celou řadou státních i nestátních organizací, které se problematikou cizinců zabývají. Jsou to například Magistrát města České Budějovice, Krajský úřad Jihočeského kraje, Cizinecká policie nebo nadace Člověk v tísni (Diecézní charita ČB 2, 2008 - 2009).

Co se týká konkrétních aktivit, které multikulturní centrum nabízí - mezi stále patří výuka českého jazyka pro cizince, nedělní setkávání členů centra s přednáškou, diskuzí či videoprojekcí. Svou oblibu si našla nedělní sportovní odpoledne. Mezi příležitostné akce patří výstavy různých umělců - cizinců, koncerty, setkání věnovaná představování různých kultur, exkurze a poznávací zájezdy za českou kulturou a díky úzké spolupráci s Poradnou pro uprchlíky také bezplatné sociální a právní poradenství.

7.2 Work in Czech (WIC) a Work in Prague (WIP)

Tyto dva projekty jsou pořádány za podpory Evropského sociálního fondu a České republiky. Cílovou skupinou jsou cizinci s dlouhodobým nebo trvalým pobytem na území České republiky, potažmo hlavního města Prahy. K průběhu projektu byla vydána publikace *Work in Czech and Work in Prague*, ze které také pocházejí níže uvedená data. První fázi, která trvala od prosince 2004 do dubna 2005, byly stanoveny hlavní cíle projektů, nutná podpora těchto projektů a také kritéria pro výběr klientů (kvalifikace, motivace). Ve druhé fázi projektu (červenec 2005 – leden 2006), byla stanovena metodologie individuálního poradenství, metodologie kurzů, komparace integračních strategií a aplikace výsledku na projekt *Work in Czech* a plné navázání zahraniční spolupráce. V první fázi se projektu účastnilo 53 klientů, projektu WIC 138. 35 klientů využilo individuálního poradenství, 11 klientů se účastnilo rekvalifikačního kurzu, na kterém se finančně podíleli, a 72 klientů našlo práci.

Tak jako všechny kurzy zaměřené na cizince, i tento se nezapomněl věnovat výuce českého jazyka. Na rozdíl od jiných, ale tyto projekty připravily dva individuální pracovní sešity, poslechovou nahrávku a překlad nahrávky. Jazyková část byla připravena v souladu se Společným evropským referenčním rámcem pro jazyky. Součástí výuky byly také netradiční metody jako návštěva divadla, muzeí, památek. To vše pomáhá prohloubit nejen znalosti českého jazyka, ale také pochopit historické souvislosti a tradice České republiky. Kromě tohoto se konal také kurz práce na PC, kterého se zúčastnilo 58 klientů v obou projektech.

V části projektu věnované pracovnímu trhu a uplatnění cizinců na tomto trhu práce se oba projekty soustředili na doplnění znalostí a dovedností nutných k nalezení práce a navázání trvalých kontaktů se zaměstnavateli. Součástí této části byly také semináře o vlastním

podnikání, které vedli externí lektori. Dohromady se těchto kurzů účastnilo 38 klientů, z toho 8 se jich zajímalo o vlastní podnikání.

Zajímavostí těchto kurzů jsou tzv. motivační kurzy pro cizince, které si za cíl kladou účastníky motivovat k samostatnosti, k samostatnému hledání práce, prezentaci sebe sama. Cizinci mají možnost se naučit komunikačním technikám a aktivnímu naslouchání. Kurzů se účastnilo dohromady 24 klientů. Pro názornost uvádím několik shrnujících čísel.

Projektu Work in Prague:

- účastnilo se 53 cizinců (18 mužů a 35 žen),
- 32 klientů navštěvovalo kurzy češtiny,
- 12 klientů složilo závěrečnou zkoušku v kurzu PC a obdrželo certifikát,
- 18 klientů se účastnilo kurzů na podporu uplatnění na trhu práce,
- 11 klientů se účastnilo motivačních kurzů,
- 8 klientům se v rámci projektu podařilo dosáhnout uznání kvalifikace,
- 5 klientů prošlo rekvalifikací,
- 12 klientů našlo práci.

Projekt Work in Czech:

- účastnilo se 138 klientů (92 žen a 46 mužů),
- 80 klientů navštěvovalo kurzy češtiny,
- 46 klientů složilo závěrečnou zkoušku v kurzu PC a obdrželo certifikát,
- 22 klientů se účastnilo kurzů na podporu uplatnění na trhu práce,
- 13 klientů se účastnilo motivačních kurzů,
- 27 klientům se v rámci projektu podařilo dosáhnout uznání kvalifikace,
- 6 klientů prošlo rekvalifikací,
- 60 klientů našlo práci.

(Work in Czech and Work in Prague, 2006)

8 Integrační programy nestátních neziskových organizací

Nestátních neziskových organizací, které se zabývají integrací cizinců na našem území, je celá řada. Některé se zaměřují jen na cizince žijící na našem území dlouhodobě nebo trvale, některé na uprchlíky a azylanty a některé mezi skupinami cizinců nerozlišují vůbec a mají dveře otevřené pro všechny. Na následujících řádcích naleznete přehled několika nestátních neziskových organizací, a především tedy jejich projektů zaměřených na integraci, vzdělávání a poradenství cizincům.

Důvod, proč o nestátních neziskových organizacích píší jak v souvislosti spolupráce se státními složkami i samostatně, je především v tom, že tyto NNO sice pracují ve velké míře právě za podpory státu a jeho různých ministerstev, které formou dotací pravidelně NNO podporují, ale na druhou stranu by jen z těchto dotací svou práci vykonávat nemohly. Nebo alespoň ne v takové míře. NNO využívají taktéž různých dotací z Evropské Unie, případně spolupracují s podobnými organizacemi v rámci celé Evropy. A zapomenout nemůžeme také na soukromé dárce. Těch sice není moc a v souvislosti s touto problematikou se jedná spíše o výjimky. Další možností jak získat finanční prostředky jsou akce pořádané ve spolupráci se samotnými cizinci. Formou dobročinných bazarů, koncertů apod., které jsou právě za podpory NNO pořádané získávají cizinci finanční prostředky, které jsou investovány opět do nich a jejich potřeb. V souvislosti se zaměstnáváním cizinců pak musím zmínit přímé oslovování potenciálních zaměstnavatelů ze strany NNO. Pokud je taková spolupráce navázána bez přispění státu a slibu výhod z toho plynoucích, a především pokud se taková spolupráce osvědčí, je toto obrovským úspěchem, který napovídá, že spolupráci zaměstnavatel neukončí, jakmile mu z ní přestanou plynout výhody. A bonusem je doporučení pro další zaměstnavatele, které je k nezaplacení.

Velkou výhodou mají tyto organizace v tom, že umějí pružněji reagovat na potřeby cílové skupiny, a na rozdíl od státních organizací nejsou tak svázané pravidly. I z tohoto důvodu s nimi aktivně různá ministerstva spolupracují, jelikož jsou jejich aktivity zaměřené na problematiku, kterou stát mnohdy postihnout nemůže. Další nespornou výhodou je odpoutání neziskových organizací od složek státu, který pro mnohé cizince a nejen je, představuje byrokratickou organizaci, která jim neumí pomoci. V případě cizinců si v sobě navíc někteří nesou špatnou zkušenost ze země původu a jen těžko se daří tyto bariéry překonat.

8.1 Poradna pro uprchlíky – „Proč mají zůstat stranou? – komplexní posílení a využití pracovního potenciálu žadatelů o azyl“

Tato nestátní nezisková organizace se již dlouhá léta zabývá podporou cizinců s různým druhem pobytu na území celé České republiky. V minulých letech se spolu s dalšími organizacemi sdruženými v Konzorciu nevládních organizací podílela na realizaci projektu Iniciativy Společnosti Equal **„Proč mají zůstat stranou? – komplexní posílení a využití pracovního potenciálu žadatelů o azyl“** (Hradečná, Burdová Hradečná, in Langer, Veteška, 2009). Cílem tohoto projektu, který probíhal v letech 2005 - 2008 je pomoci žadatelům o azyl v orientaci na legálním trhu práce a již v průběhu azylové procedury zvýšit jejich šance se na tomto trhu v budoucnu plnohodnotně uplatnit. Projekt jim umožňuje získat vědomosti a dovednosti, pomocí pracovně právní rady získat informace o komunikaci s potenciálními zaměstnavateli a díky skill auditu vypracovaném ve spolupráci se sociálními pracovníky najít novou cestu v profesním životě.

Problém při společenském uplatnění této skupiny lidí je zpravidla definován nedostatečnou znalostí českého jazyka, sociokulturní reality, těžko uznatelných vzděláním a kvalifikací, ale i dlouhodobým pasivním čekáním na výsledek řízení o mezinárodní ochraně a s tím související ztrátou znalostí, pracovních i vzdělávacích dovedností a motivace.

Při samotném průběhu byl kladen velký důraz na zvyšování jazykové integrace, zlepšení komunikačních schopností a dovedností. Tyto kurzy měly největší časovou dotaci a předcházeli dalším aktivitám jako zlepšení počítačové gramotnosti, zlepšení orientace v sociokulturním prostředí, výuce angličtiny, pomoci při získání dosažitelnosti dalšího vzdělávání a úspěšné rekvalifikaci. Poradna pro uprchlíky realizovala během projektu 67 kurzů, kterých se zúčastnilo 715 frekventantů. Ze 70 klientů plně zařazených do projektu v rámci Multikulturního centra Teplice umožnila plnou rekvalifikaci 5 osobám, poskytla téměř dva tisíce konzultací, vytvořila databázi volných pracovních míst a oslovila 80 zaměstnavatelů. Z průzkumu provedeném po skončení projektu vzešlo, že počet oficiálně zaměstnaných se jen v Teplicích zvýšil ze 7 na 35, tedy pětinasobně. Bohužel méně úspěšnou skupinou jsou osoby s vízem za účelem strpění, které mají jen velmi málo motivace, tendence se integrovat a často pracují nelegálně (Hradečná, Burdová Hradečná, in Langer, Veteška, 2009).

8.1.1 Výuka českého jazyka

Jak již bylo řečeno, výuka české jazyka do jisté míry předchází ostatním aktivitám tohoto projektu. Přípravou materiálů pro výuku českého jazyka bylo pověřeno Centrum jazykového vzdělávání při Masarykově univerzitě v Brně. Díky úzké spolupráci tvůrců učebních materiálů a lektorů vznikly následující materiály: Manuál 1 – První dny s českým jazykem, Manuál 2 – Chceme si porozumět a domluvit se, Manuál 3 – Připravujeme se na novou práci. Koncepce výuky umožňuje zapojení široké části cílové skupiny od úplných začátečníků až po pokročilé, kteří se chtějí zdokonalit v určité konkrétní oblasti. Výuka probíhá ve třech úrovních a absolventi získají certifikát.

Úroveň 1 je určena osobám bez jakékoliv znalosti češtiny a soustředí se na základní orientaci v jazyce s důrazem na základní komunikaci – seznamování, pozdravy. Používán je Manuál 1, obrázkový materiál a pracovní listy. Kurz této úrovně je zaměřen na přijímací střediska, časová dotace je třítydenní kurz 10 – 20 hodin. Výuka je pro všechny zájemce bez ohledu na jejich šance získání azylu.

Úroveň 2 probíhá v delším časovém období, kurzy trvají 3 – 6 týdnů a jsou určené žadatelům o azyl žijícím v zařízeních Ministerstva vnitra i žadatelům a trpitelům žijícím v soukromí. Obsahově tento kurz navazuje na předchozí úroveň a umožňuje účastníkům se blíže seznámit s gramatickou stránkou českého jazyka a také sociokulturním prostředním české společnosti.

Úroveň 3 je určena těm žadatelům a trpitelům, kteří již češtinu zvládli a mají představu o hledané práci. Výuka se orientuje na gramatiku, náročnější konverzační témata a zejména na tematickou slovní zásobu. Časová dotace je 2 – 6 týdnů a kurzy mohou probíhat i individuálně (Hradečná, Burdová Hradečná, in Langer, Veteška, 2009).

8.1.2 Kurzy práce s PC

Kurz si klade za cíl naučit účastníky ovládat počítač na nejzákladnější úrovni dle požadavků Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže, ale i dle požadavků Evropské unie, tzv. sylabu ECDL (European Computer Driving Licence). Kurz učí účastníky základním terminologickým znalostem a následně praktickým postupům operačního systému Windows, uživatelských aplikací Word a Excel a v neposlední řadě i základní orientaci v síti Internet. Kurz počítá nejen s různou pokročilostí znalostí práce s PC, ale také s různou pokročilostí

znalostí českého jazyka. Z tohoto důvodu může být kurz členěn na menší skupiny, které jsou postupně slučovány. Časová dotace je 50 hodin a po jeho absolvování by měl být žadatel o azyl či strpitel schopen orientace na internetu, nalézt si informace o českém trhu práce i o trhu práce domovské země, nalézt si informace o rekvalifikacích, dalším vzdělávání, právních normách a také základní orientaci v systému státní správy (Hradečná, Burdová Hradečná, in Langer, Veteška, 2009).

8.1.3 Specifické a rekvalifikační kurzy

Specifické kurzy jako kurzy šití, arteterapie, komunikace, kurzy právního minima, motivační kurzy, jsou nadstavbovými a reagují na aktuální potřeby uchazečů.

Rekvalifikační kurzy jsou velmi podstatnou součástí vzdělávání a Poradna pro uprchlíky může uchazečům splňujícím kritéria tyto kurzy zprostředkovat, připravit je na ně a v některých případech je také uhradit. Důležitým momentem v případě rekvalifikačních kurzů není jen jejich úspěšné absolvování, ale především následné uplatnění na trhu práce, kde nově nabytou kvalifikaci uchazeči využijí (Hradečná, Burdová Hradečná, in Langer, Veteška, 2009).

S tím vším však souvisí změna legislativního rámce, který umožňuje žadateli o mezinárodní ochranu pracovat až po dvaceti měsících na našem území, a také přístup českých zaměstnavatelů. Tato kombinace činí Českou republiku stále zemí tranzitní a v takovém světle se prostředky vložené do vzdělávání této skupiny mohou jevit jako neúčelně vynaložené.

8.2 ProWomen foundation – Podpora žen při uplatnění na trhu práce

Projekt této neziskové organizace byl zaměřen na všechny ženy na evropském trhu práce. V souvislosti s tímto projektem byla vydána publikace Women's learning and practice on the labour market, se kterou v následujícím textu této podkapitoly pracuji. Na projektu spolupracovali neziskové organizace z několika částí Evropy, mezi nimi také Evropská kontaktní skupina se sídlem v České republice. Tato organizace se zaměřuje na sociální a ekonomické dopady společenské transformace a globalizace a jak toto ovlivňuje pozici žen v této společnosti. Jeho cílem bylo reagovat na nerovné postavení žen na trhu práce a snaha přispět ke změně této situace. K hlavním cílům tohoto projektu patří:

- organizace přednášek a interaktivních tréninků pro ženy, které jim přinesou nové znalosti a dovednosti,
- uplatnit nové postupy při předávání znalostí a dovedností,
- uplatnit nové efektivní strategie při eliminaci ženské nezaměstnanosti a pracovní diskriminace,
- vytvořit síť partnerských organizací, které budou na této problematice spolupracovat.

Celý projekt započal úvodním seminářem, na kterém se podíleli zástupci z České republiky, Moldávie, Rumunska, Srbska a Velké Británie. Seminář trval pět dní a skládal se z prezentací odborníků, tréninků, diskuzí. Zaměřil se na následujících několik hlavních okruhů:

- ženy a nezaměstnanost,
- ženy a diskriminace na trhu práce,
- ženy a rekvalifikace,
- ženy a obchod.

Na základě výstupů z tohoto projektu bylo uskutečněno několik dalších, menších projektů. Pro ilustraci uvádím příklad Konzultačního centra pro nezaměstnané ženy. Klientky tohoto centra dostaly psychologickou podporu, profesionální konzultace ohledně plánování své kariéry, různé tréninky na získání nových dovedností. Zároveň byla navázána spolupráce s potenciálními zaměstnavateli. Klientkami centra byly nejen ženy nad 40 let, ale také například čerství absolventi, kteří neměli dostatek zkušeností, a tudíž nebyli pro zaměstnavatele atraktivní.

Zároveň se jeden z menších projektů zaměřoval na podporu samostatnosti žen na trhu práce a jejich uplatnění ve vlastním podnikání. Byly uspořádány semináře, které byly rozděleny do několika bloků jako obchodní a marketingový materiál, legislativní procedura spojená s vlastním podnikáním, sám sobě zaměstnavatelem, apod. (Women's learning and practice on the labour market).

8.3 Sdružení META o. s. – jazykové kurzy češtiny s navazujícím školením pracovního právního minima

Toto sdružení je určeno mladým cizincům, kteří chtějí prostřednictvím vzdělání dosáhnout lepšího pracovního uplatnění, a tím i snazší integraci do české společnosti. Svou činností chce přispívat k oboustrannému soužití cizinců a většinové společnosti. Klientem centra se může stát cizinec od 16 do 39 let věku bez rozdílu typu pobytu, kteří dlouhodobě pobývají na území hlavního města Prahy. Od dubna 2008 sdružení nabízí své služby také cizincům od 6 – 16 let

věku. Sdružení nabízí své služby také lidem, kteří v současné době nestudují (z různých důvodů – neznalost jazyka, nedostatek finančních prostředků, v důsledku péče o děti, zaměstnání), ale chtěli by navázat na vzdělání získané v zemi původu nebo se jiným způsobem vzdělávat (Meta o. s.).

Sdružení META poskytuje svým klientům bezplatné kurzy českého jazyka a vychází ze základního předpokladu, že jeho znalost není jen kulturní integrace, ale i zásadní podmínka pro integraci ekonomickou. Kurzy českého jazyka organizují v této souvislosti jako doplněk odborného sociálního poradenství ve třech úrovních – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí. Postupem času však docházelo k tomu, že kvalifikovaní cizinci s velmi dobrou znalostí češtiny stejně jen těžko hledali uplatnění na českém trhu práce. Za důvod uváděli právě nedostatečnou znalost jazyka. Ze sociálního poradenství navíc vyplynulo, že kromě tohoto jim chybí dostatečné informace a dovednosti ke vstupu na trh práce. V této souvislosti byl připraven **koncept jazykových kurzů češtiny s navazujícím školením pracovní právního minima**. Toto školení probíhalo v dubnu až prosinci 2008 a mělo 15 hodinovou dotaci (jazykový kurz 52 hodin) a kromě zaměstnankyně Sdružení META se na něm podílela také personalistka. Skupina frekventantů se utvořila na základě vstupního pohovoru, dotazníku a vstupního testu. Další podmínkou byl pobyt na území ČR po dobu minimálně jednoho roku. V průběhu programu bylo pro frekventanty důležité si osvojit především následující dovednosti: o čem mluvit na pohovoru, naučit se napsat CV a vědět jak si hledat práci, najít si stabilnější práci v oboru, změnit zaměstnání, práce při studiu, nostrifikace diplomů při hledání kvalifikovanějšího zaměstnání, finance a platy. Součástí školení byly i praktické bloky, které spočívaly v sepsání životopisu, motivačního dopisu, nácviku přijímacího pohovoru a výměně zkušeností z trhu práce.

V průběhu konání tohoto projektu se ukázala jistá rizika, se kterými je potřeba do budoucna počítat. V první řadě jde o specifické požadavky účastníků při výuce českého jazyka. Ukázalo se, že připravené manuály pro výuku plně nepokrývají jejich potřeby. Tato překážka je celkem snadno napravitelná a již v průběhu konání projektu na ní Sdružení META intenzivně spolupracovalo s metodičkou jazykových kurzů. Druhou věcí je častá neúčast frekventantů. Ta je daná potřebou řešit aktuální ekonomickou situaci, která je přivádí k povolání s vícesměnným provozem či delší pracovní dobou. Kurzy sice probíhaly ve večerních hodinách a o víkendu, ale ani toto nepomohlo k plné účasti (Kozlíková, in Langer, Veteška, 2009). Nicméně řada účastníků navštěvuje kurzy pravidelně s vidinou lepšího uplatnění na trhu práce. Pro ilustraci uvádím osobní zkušenost jedné z účastnic:

„Jmenuji se Natalja. Pocházím z Moskvy (Rusko). Mám vysokou ekonomickou školu. V Moskvě jsem pracovala jako manažerka v obchodní firmě. Nic mi nechybělo.

Poprvé jsem přijela do Česka v roce 2005 za svým přítelem, teď mým manželem.

Než jsem souhlasila vdát, prošlo půlroku. Za tuhle dobu jsem se snažila zvyknout na pražský život. Život v Praze se liší od moskevského. Všechno je tu pomalejší, klidnější. Dodnes si pamatuji svůj první nákup v Tesco. Koupit strouhanku bylo pro mě nemožným úkolem. Zapsané na kousku papíru písmena S, T, R, O, U, H, A, N, K, A se skládali v název toho, co jsem měla najít. Ten den jsem se cítila hrdinkou...)

Přelomným momentem v mém příběhu bylo to, že skoro po roku a půl mého pobytu v Praze mi kamarádka vyprávěla o organizacích, zabývajících adaptací cizinců v České Republice. Už tehdy jsem definitivně rozhodla si najít dobrou práci, za kterou bych se nestyděla.

Hodně mi pomohl Lukáš Radostný z Meta. Vypracovali jsme spolu můj životopis, podporoval mě v mých úspěších a neúspěších. Nasměroval mě, jak nostrifikovat diplom vysoké školy, na co zamyslit při výboru profese... Štěstí se na mně usmálo, našla jsem si práci účetní v moc dobré firmě. Všechno mi tu vyhovuje. Kolektiv je fajn, necítím si tu cizinkou, berou mě takovou jaká jsem. Jsem mezi vzdělanými lidmi, kterým je jedno, odkud pocházím. Za měsíc mi končí zkušební doba. Snad to dopadne dobře.

Můj příběh končí šťastným koncem. I když se mi moc stýská po Moskvě, po rodičům a kamarádům, konečně cítím že žiji svůj život. Dotáhla jsem do úrovně, na který jsem byla zvyknuta v Moskvě... Co ještě? Moje čeština není zdaleka dokonalá, ale chodím na kurz češtiny od Meta, a moc mi to pomáhá. Dávám pozor na háčky a čárky nad písmeny...) (Kozílková, in Langer, Veteška, 2009, str. 54 – 55).“

8.4 Poradna pro integraci – Integrace azylantů na trh práce v ČR II

Projet je financován z prostředků Evropské unie a je zaměřen na zvýšení zaměstnanosti azylantů a zároveň snížení jejich sociálního vyloučení ve Středočeském a Ústeckém kraji. Prostřednictvím bezplatné nabídky odborného pracovního poradenství, osobní asistence, odborných přednášek a vzdělávacích kurzů bude tento projekt usilovat o zvýšení předpokladů pro uplatnění azylantů na českém trhu práce i v oblasti podnikání. Projekt je plánován na období 1. 4. 2009 – 31. 12. 2009. Vychází přitom z předpokladu, že důvodem pro nedostatek těchto předpokladů je jazyková bariéra, sociální, kulturní či profesní odlišnosti a rozdílnosti vzdělávacích systémů a fungování trhu práce v zemi původu.

Veškeré aktivity spojené s tímto projektem počítají s aktivním zapojením samotných azylantů. Cílem je posílit jejich samostatnost a motivovat je k převzetí odpovědnosti za svá rozhodnutí za podpory sociálních pracovníků vystupujících v roli rádce, poradce (Poradna pro integraci 1).

Projekt navazuje na úspěšný projekt „Integrace cizinců na trh práce v ČR“, který byl realizován v roce 2006, v období 1. 7. 2006 – 31. 12. 2006, pro oblasti Praha, Liberecký kraj, Ústecký kraj, Jihočeský kraj a jižní Moravu. Tehdy se projekt zaměřoval na vytváření nových příležitostí ke vstupu na trh práce pro azylanty žijící v cílových regionech, a to prostřednictvím zlepšování a rozvoje jejich základních dovedností a kompetencí. Na rozdíl od současného projektu, v němž jsou zaměstnavatelé pouze okrajovou cílovou skupinou, bylo navázání spolupráce v původní verzi projektu jedním z hlavních cílů.

Poradna pro integraci v rámci projektu nabízí bezplatné individuální konzultace, navštěvování kurzů českého jazyka a kurzů PC. Během projektového období bylo poskytnuto 168 konzultací, při nichž byli azylanti seznámeni s podmínkami na českém trhu práce – pracovně–právními vztahy, právy a povinnostmi, situací na trhu práce a samozřejmě nabídkou pracovních pozic. V hodnoceném období se podařilo uzavřít 9 pracovních smluv. Při výuce českého jazyka se lektoři zaměřovali nejen na rozvíjení běžné jazykové schopnosti, ale především na pracovní problematiku. Stejně tomu bylo v případě kurzů práce na PC – nejen základní dovednosti, ale také na používání PC k vyhledávání práce. Díky projektu byly zvýšeny jazykové dovednosti u 19 azylantů a znalosti PC u 16 azylantů (Poradna pro integraci 2).

8.5 CELSUZ – Centrum pro lidi sociálně znevýhodněné

Realizátorem tohoto projektu je Diecézní charita Brno a probíhá nepřetržitě od roku 2005. Centrum se nezaměřuje pouze na cizince, ale na všechny sociálně znevýhodněné občany, kam bezesporu cizinci patří. Cizincům pomáhá prostřednictvím svého multikulturního centra s cílem začlenění cizinců do lokálního prostředí, posílení sociální adaptability a minimalizace sociální exkluze. Cílovou skupinou jsou cizinci – azylanté, žadatelé o udělení mezinárodní ochrany, cizinci s dlouhodobým a trvalým pobytem. Cizinci a azylanti mají možnost se zapojit do aktivit **Vzdělávacího centra**, které nabízí celou řadu rekvalifikačních kurzů, kurzy práce na PC, výuku angličtiny, popř. osobní asistenci při zdolávání kulturních a komunikačních bariér (CELSUZ).

8.5.1 Kurz PC a komunikace

Tento rekvalifikační kurz probíhá s dotací 90 vyučovacích hodin, v šestitýdenním období a je akreditovaný Ministerstvem školství, tělovýchovy a mládeže. Kurz má na programu tyto tématické bloky:

- práce v operačním systému Windows,
- internet a elektronická pošta,
- Microsoft Word,
- Microsoft Excel,
- foto na PC,
- jednání s lidmi – komunikace.

Absolvent po skončení kurzu umí plně ovládat operační systém Windows, orientuje se v pracovním prostředí počítače, umí využívat internetové komunikační technologie. Zároveň ovládá zásady efektivní komunikace, které umí uplatnit v reálných situacích, je připraven na výběrové řízení, ke kterému dodá připravený životopis a především umí získané vědomosti a dovednosti uplatnit nejen na trhu práce, ale také v dalším celoživotním vzdělávání (Diecézní charita Brno).

8.5.2 Administrativní pracovník

I tento kurz je akreditovaný Ministerstvem školství, tělovýchovy a mládeže a jedná se o kurz v délce 120 vyučovacích hodin. Zaměřuje se na:

- základy práce na PC,
- obchodní korespondenci,
- úpravu písemností na PC,
- organizaci práce a času,
- jednání s lidmi – komunikace,
- psaní na klávesnici desetiprstou hmatovou metodou,
- obsluhu kancelářských zařízení.

Po skončení kurzu umí absolvent základní administrativní činnosti, které jsou potřebné pro práci ve službách, umí uplatnit pravidla práce s klientem, umí ovládat běžná kancelářská zařízení a ovládá základy asertivního jednání, které uplatňuje při řešení složitých situací. Po absolvování kurzu je připraven na výběrové řízení na pozici administrativní pracovník (Diecézní charita Brno).

8.5.3 Základy podnikání

Tento kurz probíhá v časové dotaci 150 vyučovacích hodin a stejně jako předcházející rekvalifikační kurzy je akreditován Ministerstvem školství, tělovýchovy a mládeže. Kurz nabízí tyto tématické bloky:

- start podnikání,
- ekonomika podnikání,
- základy obsluhy osobního počítače,
- jednání s lidmi – komunikace.

Po absolvování tohoto kurzu je účastník schopen získat živnostenské oprávnění, zná ekonomickou podstatu podnikání a umí zpracovat podnikatelský záměr. Při svém podnikání umí realizovat nejdůležitější povinnosti a termíny daňových subjektů a je celkově seznámen s úřady, ke kterým má zákonné povinnosti (Diecézní charita Brno).

8.6 Evropská kontaktní skupina v ČR – „Poznáváme svou novou zemi“

Projekt probíhá od července 2008 a je plánovaný do června 2010 na území celé České republiky. Cílem projektu je přispět k odstranění znevýhodnění či diskriminace cizinců a cizinek především prostřednictvím vzdělávacího kurzu, který zvýší jejich informovanost v oblasti sociálně-právní, občansko-právní a společensko-kulturní. Projekt je určen pro všechny cizince, kteří žijí na území České republiky a chtějí se o této zemi dozvědět něco více. Vzdělávací kurz probíhá v češtině, z toho důvodu je nutná alespoň jeho částečná znalost. Kurz probíhá v Praze za účasti politiků, pracovníků ministerstev a dalších odborníků, kteří se v průběhu přednášek a diskuzí budou snažit odpovědět na případné dotazy. Součástí kurzu jsou také praktické workshopy, kdy si účastníci mohou vyzkoušet přijímací pohovory či jednání na úřadech. Kurzy jsou plánované na pozdní odpolední hodiny a víkendy tak, aby vyhovovaly co největšímu počtu zájemců. Sestaveny budou tři skupiny po dvanácti lidech. Po skončení obdrží účastníci certifikát o absolvování. Každý účastník je povinen před zahájením kurzu absolvovat pohovor s projektovou koordinátorkou a podepsat kontrakt o účasti (Poznáváme svou novou zemi 1).

Hlavními aktivitami jsou:

- realizace tří vzdělávacích cyklů pro cizince a cizinky, přičemž témata jsou vybrána tak, aby poskytla účastníkům orientaci v české společnosti, zvýšila jejich informovanost o legislativním, pracovně-právním, sociálním a kulturním systému ČR a tím snížila jejich sociální vyloučení a případné riziko diskriminace;
- publikace osmi autobiografických deníků popisujících proces a úskalí integrace cizinců do české společnosti;
- mediální kampaň - přispět k vytváření reálného mediálního obrazu o kulturně a nábožensky odlišných komunitách žijících na území České republiky. V podobě fotografií, literárně ztvárněných životních příběhů a kresleného komiksu, které budou vycházet z poznatků předchozích kvalitativních sociologických šetření EKS a z autobiografických deníků psaných ženami cizinkami, představí české veřejnosti skutečné příběhy cizinců a cizinek žijících v České republice (Poznáváme svou novou zemi 2).

Hlavní témata kurzu

1. **Institucionální, legislativní a právní systém ČR** (hlavní instituce českého státu – prezident, parlament, senát, vláda, ombudsman; Ústava, Listina základních lidských práv a svobod, soudní systém, občanský, trestní a obchodní zákoník).
2. **Společenský systém** (kulturní a společenské normy, hodnoty, systém genderových rolí, příbuzenských a rodinných vztahů a s nimi spjaté vzory jednání a norem atd.).
3. **Systém státní sociální podpory a zabezpečení** (sociální a důchodové zabezpečení, dávky státní sociální podpory, příspěvky na dítě, rodičovský příspěvek, podpora v nezaměstnanosti).
4. **Pracovní trh** (zákoník práce, pracovní podmínky, formy zaměstnání a pracovních smluv, povinnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci, činnosti Úřadu práce, podpora při hledání zaměstnání, rekvalifikace).
5. **Zdravotnictví** (zdravotní systém ČR, zdravotní pojištění, zajištění lékařské péče, rychlá zdravotnická pomoc, povinné a nepovinné platby u lékařů).
6. **Školství** (vzdělávací systém ČR, povinná školní docházka, vzdělávací instituce a úrovně vzdělání, nostrifikace dosaženého vzdělání ze země původu, doklady o vzdělání vydávané Českou republikou, rekvalifikace a vzdělávání dospělých, kurzy a zájmové kroužky).

7. **Politický systém ČR** (politické strany, instituce státní, veřejné a místní správy, volby, pasivní a aktivní volební právo, občanská angažovanost).
8. **Historie** (klíčové historické události českého státu, významné osobnosti v dějinách).
9. **Kultura** (významné kulturní události, osobnosti působící v kultuře, důležité kulturní instituce, tradice, zvyky, svátky, které se slaví v průběhu roku).
10. **Geografie** (významná česká města, pohoří, vodní toky, státní hranice, vízová povinnost a bezvízový styk v rámci Schengenského prostoru) (2009 <http://www.ekscr.cz/projekty/poznavame-svou-novou-zemi/aktivitu/>).

Každý účastník obdrží potřebnou literaturu a v průběhu kurzu je možné využít službu hlídání dětí. To vše je pro všechny účastníky bezplatně.

Důležitou součástí celého projektu je psaní autobiografických deníků, které mapují proces integrace nově příchozích a adaptaci na život v jiné zemi s odlišnými sociokulturními a gendrovými normami od doby příchodu do ČR až po současnost. Toto umožní sledovat překážky, které musí cizinci přicházející na naše území překonávat a zároveň sebraná data využít při realizaci následujících projektů (Poznáváme svou novou zemi 1).

8.7 SOFIA – PREQUAL STEPS – Prekvalifikační kurz pro ženy – migrantky v oblasti zdravotnictví a pečovatelských služeb

Občanské sdružení SOFIA funguje od roku 2004 a v průběhu své činnosti participovalo na řadě projektů jiných organizací v oblasti gender a multikulturality. V roce 2008 přistoupilo k realizaci evropského projektu PreQual Steps v rámci programu Leonardo da Vinci. Projekt vychází z toho, že ženy – migrantky jsou často nuceny vykonávat práci pod jejich úroveň kvalifikace a schopnosti. K mnoha sektorům nemají vůbec přístup a často vykonávají pracovní pozice jako uklízečky, hospodyně, pečovatelky. Projekt je založen na spolupráci a zapojení všech zúčastněných aktérů v problematice zdravotnických a sociálních služeb. Kombinuje model prekvalifikace, nabytí praktických zkušeností a posilování sebevědomí a sebehodnocení. Projekt byl realizován již v několika Evropských zemích, jako jsou Rakousko, Bulharsko, Německo, Itálie nebo Španělsko.

Za cíl si projekt klade oslovit zájemkyně o vzdělávání a zaměstnání v oblasti zdravotnické a sociální péče a zprostředkovat jim prostřednictvím kurzů vstup do této oblasti. Projekt se soustředí na dovednosti a znalosti, které zájemkyně již mají a které mohou dále využít.

První kurz by zahájen v roce 2007 v Německu ve veřejné vzdělávací instituci zaměřené na péči o starší osoby. V Rakousku byl projekt implementován ve formě šestiměsíčního studia probíhajícího v půldenních blocích. Kurz byl kromě organizací pracujících s migrantkami zajištěn zkušenými poradci, lektory a výzkumníky. Díky dotacím místních úřadů se uskutečnil již 4. běh kurzů PreQual Steps. V současnosti kurz probíhá ve Španělsku, jehož verze kurzu je složená ze tří modulů: kvalifikace a osobnostní rozvoj, stáže, zaměstnání a také v Řecku, kde se kurzu účastní 15 žen z různých koutů země (Müllerová, Chaluš, in Langer, Veteška, 2009).

V České republice je legislativní situace taková, že bez akreditace kurzů není možné vstoupit do sektoru zdravotnictví a pečovatelských služeb. Vzhledem k tomu, že kurzy PreQual Steps platný certifikát nemají, jedná se stále o pilotní program. Po jeho absolvování musely migrantky pokračovat studiem 150 hodinového certifikovaného kurzu pro oblast pečovatelských služeb nebo oblast zdravotnictví. Při porovnání osnov kurzů bylo zřejmé, že se téměř shodují, a proto budou migrantky absolvovat tuto část výuky v rámci akreditovaných kurzů.

Obsahová stránka kurzu je kombinací několika bloků zaměřených na rozvoj jazykových, komunikačních a sebezprezentačních dovedností, rozšíření povědomí o pracovně – právních otázkách a kvalifikačních podmínkách vstupu do tohoto sektoru. Účastnice kurzů získají orientaci v oblasti pečovatelských a asistenčních služeb a základní přehled v odborné terminologii. Důraz je kladen také na specifické sociální dovednosti spojené s jejich budoucími klienty (Müllerová, Chaluš, in Langer, Veteška, 2009).

9 Závěr

V závěru práce bych ráda shrnula výše zmíněný text. Jak již bylo na začátku řečeno, integrace cizinců do české společnosti, a tedy také jejich vzdělávání je velmi komplikovaný proces, při kterém je třeba spolupráce celé řady organizací. Bohužel ani v případě, že je tato spolupráce dobře nastavena a funguje, není zaručen konečný výsledek. Pro ten je důležité aktivní zapojení samotných cizinců, na které je pomoc zaměřena. Právě toto se ukazuje jako jedna ze základních překážek, které je potřeba neustále překonávat. Řada cizinců přicházející na naše území za účelem žádosti o mezinárodní ochranu se v průběhu tohoto procesu stává pasivní a jejich začlenění do společnosti je tak obrovskou výzvou, jejíž naplnění není vůbec snadné. Ze své praxe v azylovém táboře v Červeném újezdě u Bíliny mohu uvést příklad ženy z jedné africké země, která v tomto táboře pobývala v době mého působení již pátým rokem. Její znalosti českého jazyka byly na minimální úrovni, celé dny seděla ve svém bytě a pasivně vyčkávala, až bude zařízen její odjezd do USA, kde tou dobou pobýval její manžel se dvěma syny. Původně tato rodina cestovala spolu, ale protože žena byla těhotná a termín porodu se blížil, jejich cesty se rozdělily a ona s nejmladší dcerou přicestovala do České republiky. Jejímu manželovi se podařilo dostat až USA, kam měli namířeno, a tam v souladu s právem na slučování rodin zažádal, aby mohla jeho rodina přicestovat za ním. Celá procedura trvá dlouho a po tuto dobu žena „přežívala“ v českém uprchlickém táboře, kde vychovávala dceru a syna, který se jí zde narodil. Děti byly jejím jediným kontaktem s okolním světem a mnohdy také prostředníky pro komunikaci s okolím, vzhledem k tomu, že český jazyk ovládali naprosto perfektně. Osobně jsem u této ženy postrádala větší zapojení sebe sama do řešení situace, ale na druhou stranu zde bylo více takových obyvatel. Tito lidé jakoby s příchodem do uprchlického tábora ztratili chuť bojovat a vyčkávali, co se bude dít.

Pak tu ovšem máme velké procento pracovních migrantů, kteří přicházejí především z Východu. U nich rozhodně nemůžeme říci, že jsou pasivní. I s touto skupinou jsem měla možnost se blížeji seznámit a musím konstatovat, že jejich pracovní nasazení je obrovské. Na druhou stranu právě tato skupina cizinců je nejvíce vidět a na základě zkušeností s ní si většina českého obyvatelstva utváří „obrázek“. V důsledku tohoto pak často slyšíme, že berou českým lidem práci, jsou součástí kriminálních skupin a bylo by vůbec nejlepší, kdyby tu nebyli. Nutno však podotknout, že tito lidé často do vzdělávací soustavy České republiky nevstupují.

Ráda bych zmínila také velmi důležitou roli médií. Ta svými zprávami ovlivňují vnímání všech skupin cizích státních příslušníků. Zkusme se zamyslet nad zprávami, které probíhají

televizí nebo novinami. Pokud se účastníkem přestupku nebo trestného činu stane cizinec, zpravidla taková zpráva začíná slovy: „...ukrajinský občan, ...příslušník vietnamské komunity...“. Nikdy jsem však nečetla zprávu začínající slovy: „...Čech spáchal...“. A právě takové komentáře přispívají k tomu, že i když všechny organizace participující na začleňování cizinců do české společnosti fungují a je zajištěn aktivní přístup cizinců, stejně vytyčeného cíle dosahují těžko.

Z práce je patrné, že služby, které jsou cizincům poskytovány, se soustředí především na zdolání jazykové bariéry. S tímto mohu jen souhlasit. Bez toho, aby zvládli náš ne zrovna jednoduchý jazyk, se bohužel dále nemohou pohnout. Jako pozitivní vidím povinnou zkoušku z českého jazyka jako předpoklad zisku trvalého pobytu na našem území. Sama jsem se nejednou rozhořčila nad tím, jak cizinec, který si v obchodě neumí koupit žvýkačky, může disponovat trvalým pobytem. A bohužel takové mezi námi opravdu máme. Další na co se různé kurzy a projekty soustředí je uplatnění cizinců na trhu práce. V současné době určitě nelehká situace, ale jinak určitě logický krok. Pokud cizinci nebudou pracovat a odvádět daně, budou z daní nás všech podporováni formou příspěvků a podpory. Např. v Dánsku byl dlouhá léta přístup k imigrantům značně benevolentní. Systém stál obrovské prostředky, a jak se ukázalo, jen málo z těchto prostředků se vládě, resp. společnosti jako celku vracelo. V důsledku tohoto byla nastavena přísná pravidla pro poskytování podpory. Nedodržování těchto pravidel má za následek zastavení vyplácení dávek. Díky tomuto opatření se zvedlo procento lidí, kteří dokončují kurzy určené na zvládnutí jazyka a seznámení s problematikou místního trhu práce. Díky tomu se daří větší procento lidí zaměstnat a tím ušetřit peníze na sociálním systému.

Něco podobného by jistě pomohlo i nám. Náš sociální systém sice není tak štědrý, ale také není tak bezedný. Cizinci jsou v tuto chvíli jen málo motivováni se podobných kurzů účastnit nebo spíše je dokončovat. Kurzy jsou zpravidla poskytovány zdarma a jejich účastníci nejsou za neplnění dohod sankcionováni. Pokud je tedy dopředu nežene vnitřní motivace, je jen málo možností jak je přesvědčit k aktivnímu přístupu. Jedním z prvních kroků může být právě zavedení povinnosti povinné zkoušky z českého jazyka.

Na toto téma lze napsat mnoho a mnoho řádek. Já bych závěrem shrnula, že problematika cizinců na našem území je známá a přístup k ní je aktivní jak ze strany státu a jeho institucí, tak ze strany nestátních neziskových organizací. Pozitivní je spolupráce těchto dvou subjektů, což nám zaručuje, že přístup je jednotný a probíhá na základě dlouhodobé strategie. Jednoduše řečeno, že „dnes neděláme jedno a zítra jiné“. Programy, které se cizincům věnují, se snaží reagovat na aktuální situaci a zároveň počítají s jejich uplatnění v budoucnosti.

Vzdělávací aktivity jsou zaměřeny na potřeby trhu a také na potřeby samotných aktérů. Snaží se reagovat na základní překážky, které musí cizinci překonávat, a pokud je z jejich strany skutečný zájem, mohou se v české společnosti plně realizovat.

10 Soupis bibliografických citací

1. **Berlích, A. Hebejk, S., Zoubek, V.** Ústavní systém ČR. Praha: Prospektum, 1994.
2. **Barták, J.** Jak vzdělávat dospělé. 1. vyd. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-12-7.
3. **Beneš, M.** Úvod do andragogiky. Praha: Univerzita Kalova v Praze. Nakladatelství Karolinum, 2001. ISBN 80-7184-381-4.
4. **Coussey, M.** Framework of integration policies. 1. vyd. Council of Europe, 2000. ISBN 978-92-871-4341-9.
5. **Kliková, M.** Problém integrace cizinců z pohledu přístupu státu a jeho institucí. Ústí nad Labem, 2006. Bakalářská práce na katedře sociální práce FSE UJEP v Ústí nad Labem. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jaroslava Mužíková.
6. **Marádová, E.** Multikulturní porozumění. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-82-2.
7. **Mareš, M., Kopeček L., Pečinka, P., Stýskalíková V.** Etnické menšiny a česká politika. Analýza strategických přístupů k etnické a imigrační politice po roce 1989. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. ISBN 80-7325-050-0.
8. **Müllerová, A, Chaluš H.** PreQual Steps. Prekvalifikační kurzy pro ženy – migrantky v oblasti zdravotnictví a pečovatelských služeb. In Langer, T., Veteška, J. Další vzdělávání ve světě migrujícího trhu práce. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha ve spolupráci s Asociací institucí vzdělávání dospělých ČR, 2009. ISBN 978-80-86723-70-9.
9. **Palán, Z.** Výkladový slovník. Lidské zdroje. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.
10. **Palán, Z.** Základy andragogiky. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského s. r. o., 2003. ISBN 80-86723-03-8.
11. **Palán, Z., Langer, T.** Základy andragogiky. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.
12. **Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe.** Praha: MPSV, 2005. ISBN 80-86878-24-4.
13. **Steinichová, L.** Migrace – globalizace – kvalifikace. In Langer, T.; Veteška, J. Další vzdělávání ve světě migrujícího trhu práce. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose

Komenského Praha ve spolupráci s Asociací institucí vzdělávání dospělých ČR, 2009. ISBN 978-80-86723-70-9.

14. **Šišková, T.** Menšiny a migranti v České republice. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.
15. **Šišková, T.** Výchova k toleranci a proti rasismu. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-285-8.
16. **Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod.** Ostrava: Aries, 1992.

Zákony

1. Z. č. 325/199 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 SB., o policii ČR ve znění pozdějších předpisů
2. Z. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na našem území ČR a změně některých zákonů
3. Z. č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ČR ve znění pozdějších předpisů
4. Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků (tzv. Ženevská konvence)
5. Z. č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace).

Internetové odkazy

1. **Azylové řízení a azylanti.** Český statistický úřad [online]. 26. 02. 2009 [cit. 2009-05-12]. Dostupné na WWW: < http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyl>.
2. **Azylové řízení a azylanti - R01 Žadatelé o mezinárodní ochranu podle st. občanství;** 1993-2008 (k 31.12.). Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2009-06-08]. Dostupné na WWW: < <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/6B005C8E32>>.
3. **CELSUZ.** Cizinci v České republice [online]. 2008 [cit. 2009-06-17]. Dostupné na WWW:< <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=521>>.
4. **CIC.** Nízkoprahový kurz je. Centrum pro integraci cizinců [online]. 2009 [cit. 2009-06_08]. Dostupné na WWW:

- <http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=110&lang=cs>.
5. **Čeština pro cizince** [online]. 2009 [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <http://cestina-pro-cizince.cz/index.php?p=uvodni-informace&hl=cs_CZ>.
 6. **Čeština pro cizince 2**. Kol. autorů. Metodika přípravy ke zkoušce z českého jazyka pro žadatele o trvalý pobyt (úroveň A1) [online]. 2009 [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/cest_pro_ciz_final.pdf>.
 7. **Diecézní charita ČB 1**. Šance na českém trhu práce 2 [online]. 2008 – 2009. [cit. 2009-06-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.charitacb.cz/index.php?id=&site=stranky&kategorie=9&element=60>>.
 8. **Diecézní charita ČB 2**. Multikulturní centrum [online]. 2008 – 2009. [cit. 2009-06-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.charitacb.cz/index.php?id=&site=stranky&kategorie=45>>.
 9. Diecézní charita Brno. Celsuz [online]. 2008 [cit. 2009-06-13]. Dostupné na WWW: <http://www.celsuz.cz/index.php?menu_ref=90,3,153,248,252>.
 10. **Dobrovolné návraty: Projekt pomoci nezaměstnaným cizincům Vlády České republiky**. IOM [online]. 2009 [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.iom.cz/programy.php?headline=7&rubrik=18&program=90>>.
 11. **Dublnský systém**. Ministerstvo vnitra České republiky. Odbor azylové a migrační politiky [online]. 19. 2. 2009 [cit. 2009-04-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/dublinsky-system.aspx>>.
 12. **Integrace cizinců**. Ministerstvo vnitra. Odbor azylové a migrační politiky [online]. 2008 [cit. 2009-06-07; 13:47]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2.html>>.
 13. **Léčit tady je potěšením**. Livinskyj, O. [online]. 23. 5. 2008 [cit. 2009-06-03]. Dostupné na WWW: <<http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2>>.
 14. **Meta o. s. 1**. Sociální poradenství [online]. [cit. 2009.06.14]. Dostupné na WWW: <<http://www.meta-os.cz/pic/10-nase-cinnost-socialni-poradenstvi.aspx>>.
 15. **Most pro lidská práva**. Pardubický kraj [online]. 2008 [cit. 2009-06-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.mostlp.org/view.php?cislocclanku=2008100004>>.
 16. **MPSV**. Informace o zkoušce z češtiny pro cizince jako podmínky trvalého pobytu. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 03. 09. 2008 [cit. 2009-06-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/5652>>.

17. **MŠMT 1.** Uznávání odborných kvalifikací státních příslušníků členských států EU, EHP a Švýcarska. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2009-06-16]. Dostupné na WWW: <<http://uok.msmt.cz/home.php>>.
18. **MŠMT 2.** Uznávání odborných kvalifikací. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2009-06-16]. Dostupné na WWW: <http://uok.msmt.cz/ru_list.php>.
19. **MŠMT 3.** Obecný systém vzájemného uznávání odborných kvalifikací. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2009-06-16]. Dostupné na WWW: <<http://uok.msmt.cz/home.php?sec=system&w=1>>.
20. **MVČR.** Terminologický slovník. Ministerstvo vnitra české republiky [online]. 2008 [cit. 2009-06-14;15:14]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>>.
21. **Nabývání státního občanství ČR.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-04-13;14:10]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi>.
22. **Nabývání státního občanství ČR - G01 Podle způsobu nabytí; 2001-2007.** Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2009-04-13;14:43]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tab/59006489EA>>.
23. **Nečekal jsem, že mě bude tolik lidí podporovat.** Křížková, M. [online]. 12. 12. 007. [cit. 2009-06-03]. Dostupné na WWW:< <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2&mm=4286>>.
24. **Nelegální migrace – cizinci za neznalost platí svobodou.** Jelínková, M. [online]. 16. 12. 2006 [cit. 2009-06-03]. Dostupné na WWW:< <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media3&mm=4101>>.
25. **Počet cizinců v ČR.** Český statistický úřad [online]. 2009 [cit. 2009-04-13;13:24]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu>.
26. **Poradna pro integraci 1.** Integrace azylantů na trh práce v ČR II [online]. 2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupné na WWW:< <http://www.p-p-i.cz/?c=2>>.
27. **Poradna pro integraci 2.** Integrace azylantů na trh práce v ČR II [online]. 2009 [cit. 2009-05-26]. Dostupné na WWW:< <http://www.p-p-i.cz/?c=2#2006>>.
28. **Poznáváme svou novou zemi.** Evropská kontaktní skupina [online]. 2007 – 2009 [cit. 2009-06-14]. Dostupné na WWW:< <http://www.ekscr.cz/projekty/poznavame-svou-novou-zemi/aktivity/>>.

29. **Poznáváme svou novou zemi.** Evropská kontaktní skupina [online]. 2007 – 2009 [cit. 2009-06-14]. Dostupné na WWW:< <http://www.ekscr.cz/projekty/poznavame-svou-novou-zemi/o-projektu/>>.
30. **Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků, 2003 - 2009.** Legální migrace. Otevřená šance [online]. [cit. 2009-06-08]. Dostupné na WWW: <<http://www.imigracecz.org/index.php?lang=cz&article=project-points>>.
31. **Projekty podpořené MŠMT.** Cizinci v České republice [online]. 02. 07. 2008 [cit. 2009-06-04]. Dostupné na WWW: < <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=503>>.
32. **Státní integrační program.** CzechKids.cz [online]. 2008 [cit. 2009-04-14]. Dostupné na WWW: < <http://www.czechkid.cz/si1220.html>>.
33. **Statistické údaje o aplikaci Dublinského systému v ČR v letech 2004 -2009.** Ministerstvo vnitra České republiky. Odbor azylové a migrační politiky [online]. 12. 06. 2009 [cit. 2009-04-08]. Dostupné na WWW: < <http://www.mvcr.cz/clanek/azyl.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>>.
34. **Strategie spolupráce MPSV s NNO v oblasti integrace cizinců.** Cizinci v České republice [online]. 24. 08. 2006 [cit. 2009-06-03]. Dostupné na WWW: < <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=392>>.
35. **Uherek, Z.** Společenská integrace migračních skupin - základní pojmy a problémové okruhy. Migraceonline.cz [online]. 05.05.2003 [cit. 2009-06-14; 16:03]. Dostupné na WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957538>>.
36. **Uznávání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.** Doma v ČR.cz [online]. 13. 07. 2007 [cit. 2009-06-06]. Dostupné na WWW: < <http://www.domavcr.cz/rady-pro-zivot-v-ceske-republice/vzdelavani/uznavani-rovnocennosti-a-nostrifikace-vysvedceni-vydanych-zahranicnimi-skolami>>.
37. **V Čechách práci dostane ten, kdo něco umí.** Křížková, M. [online]. 3. 7. 2007 [cit. 2009-06-03]. Dostupné na WWW:< <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2&mm=4084>>.
38. **Výroční zpráva.** Správa uprchlických zařízení [online]. 2008 [cit. 2009-06-05]. Dostupné na WWW: < http://www.suz.cz/downloads/annualReports/vyrocní_zprava_suz_2007.pdf>.
39. **Vzdělávání.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-05-06]. Dostupné na WWW: < http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_vzdelavani>.

40. **Vzdělávání - Metodika, legislativa.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-05-04]. Dostupné na WWW: < http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_vzdelavani-metodika,_legislativa>.
41. **Vzdělávání – Popis aktuálního vývoje.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-06-14;18:47]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_vzdelavani-popis_aktualniho_vyvoje>.
42. **Wikipedie.** Řecká menšina v Československu [online]. [cit. 2009.06.20.]. Dostupné na WWW:<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98eck%C3%A1_men%C5%A1ina_v_%C4%8Ceskoslovensku>.
43. **Women's learning and practice on the labour market.** Publikace. Evropská kontaktní skupina [online]. [cit. 2009-06-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.ekscr.cz/content/files/womens-learning-and-practise-in-the-labour-market.pdf>>.
44. **Work in Czech and Work in Prague.** Download sekce. Sdružení občanů zabývajících se emigranty [online]. 2006 [cit. 2009-06-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.soze.cz/download.php?sekce=5>>.
45. **Zahraniční a vnitřní migrace.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-06-07;11:07]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_migrace>.
46. **Zahraniční a vnitřní migrace podle státního občanství, top 25.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-06-07;11:13]. Dostupné na WWW: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/BF00452B00/\\$File/c02a18t.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/BF00452B00/$File/c02a18t.pdf)>.
47. **Zahraniční a vnitřní migrace – Popis aktuálního vývoje.** Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-06-07;11:18]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_migrace-popis_aktualniho_vyvoje>.
48. **Zařízení SUZ.** Správa uprchlických zařízení [online]. 2008 [cit. 2009-06-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.suz.cz/pages/6.html>>
49. **Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR.** Ministerstvo vnitra. Odbor azylové a migrační politiky [online]. 2008 [cit. 2009-06-07;12:34]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/azyl/integrace2/zasady/zasady.pdf>>.
50. **Zelené karty pro cizince v České republice.** Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2009-06-13]. Dostupné na WWW: < http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/zelka/ciz#coje>.

11 Přílohy

Příloha A – Rozhovor s účastníky projektu „Výběr kvalifikovaných pracovníků“

Příloha B – Leták nízkoprahového kurzu češtiny pro cizince

Příloha C – Informační leták projektu „Proč mají zůstat stranou?“ – pro účastníky

Příloha D – Informační leták projektu „Proč mají zůstat stranou?“ – pro zaměstnavatele

Příloha E – Informační leták o povinnosti cizince prokázat znalost českého jazyka

Příloha F – Vzor poukazu na vykonání zkoušky z českého jazyka

Příloha G – Vzor protokolu o konání zkoušky z českého jazyka

Příloha H – Vzor osvědčení o znalosti českého jazyka

Rozhovor vedla Martina Křížková, doktorandka na FSV UK dne 12. 12. 2007

Nečekal jsem, že mě tu bude tolik lidí podporovat

Aliksei Vetushka, pochází z běloruského Minsku. Osmadvacetiletý inženýr žije v Praze již tři roky. Je ženatý, má pětiletou dceru, druhé dítě čeká se svou ženou, která je také z Běloruska v lednu.

Proč jste přijel do Čech?

Chtěl jsem dále studovat, dělat doktorát. Hledal jsem různé možnosti a v Praze jsem ji našel.

Je těžké dostat se z Běloruska do Prahy na školu?

Pro mě to nebyl žádný problém.

Kde děláte doktorát?

Studuji na Matematicko-Fyzikální Fakultě Karlově Univerzity a doktorát dělám na Fyzikálním ústavu Akademie věd od roku 2004, ale ještě jsem ho nedokončil. Jsem ve čtvrtém ročníku.

Co je Vaše specializace?

Zabývám se optoelektronikou. Počítače jsou v tuto chvíli postavené na bázi křemíku, současné technologie je ale neumožňují výrazně zrychlit. Jeden ze způsobů, jak větší rychlosti dosáhnout, je optický počítač, čili polovodičová integrovaná optoelektronika, v níž bychom elektrické spoje nahradili z převážné části optickými. Takový systém by umožnil mnohonásobně zvýšit stupeň integrace, miniaturizace a vyšší rychlost přenosu i záznamu informace. Druhá část mé specializace jsou sluneční články, které nám dovolí vyrábět ekologicky čistou energii. V rámci doktorátu studuji nejdůležitější součást slunečních článků - tenké křemíkové vrstvy.

Fyzikou jste se zabýval i v Bělorusku?

Vystudoval jsem fyziku na univerzitě v Minsku, na katedře spektroskopie a laserové fyziky. Pak jsem ještě tři roky pracoval v Minsku jako inženýr konstruktér. Jednak jsem potřeboval nějaké zkušenosti z praxe, jednak podle našeho školského zákona musí absolventi dva roky pracovat na místě, kde jsou potřeba. Alespoň pokud chtějí mít studium zdarma.

Vás umístili kam?

Do závodu na výrobu optických strojů, který byl naprosto jedinečný zejména v dobách Sovětského Svazu. Pracoval jsem v optické laboratoři kde jsme konstruovali mikroskopy zejména pro automatizovanou kontrolu výroby polovodičových obvodů. Dnes se tam pracuje už s poměrně zastaralou technikou, ale princip je stále stejný, takže jsem se stejně něco naučil.

Poté jste se rozhodl hledat novou práci v zahraničí?

Šlo mi hlavně o studium, chtěl jsem opravdu dělat doktorát. V Bělorusku by to nešlo. Musel bych si najít jinou práci, abych měl lepší plat, ale to by znamenalo například jít někam vyvíjet software a u toho by zase nešlo studovat. Tady můžu pracovat i studovat zároveň a užívám se. Slyšel jsem, že se to nyní v Bělorusku zlepšilo, ale jak je to doopravdy nevím.

Jak jste se o nabídce studia v Čechách dozvěděl?

Řekl mi o tom kamarád, který zde měl známé. Přihlásil jsem se na doktorské místo, které vypsal fakulta a vzali mě. Na jaře jsem kontaktoval svého budoucího školitele, v červnu přijel na přijímací zkoušky a v říjnu jsem nastoupil.

Máte stipendium?

Už ne, měl jsem ho ale předchozí tři roky. Teď už mám jen plat, protože jsem zároveň zaměstnancem Fyzikálního ústavu. Trvalo to ale více než půl roku, než mě mohli zaměstnat. Žádat o pracovní vízum spojené s povolením k pobytu lze totiž pouze mimo Českou republiku. Musel jsem jet tedy zase zpátky do Běloruska. Nejdříve o vízum požádat, později jsem jel znova zpět ho zase vyzvednout. Nyní to bude zřejmě ještě trochu komplikovanější, a to z finančních důvodů. Poplatky za vízum se po vstupu Česka do Schengenu zvýší.

Znal jste někoho v Čechách, než jste sem přišel?

Ne.

Uměl jste jazyk?

Nemluvil jsem vůbec česky, musel jsem si vystačit s angličtinou. Čeština pro mě byla něco jako němčina, vůbec ničemu jsem nerozuměl. Ještě když šlo o psaný text, tak mi znalost ruštiny a běloruštiny dovolila něco pochopit, ale jak někdo začal mluvit, tak jsem neměl šanci.

Nyní mluvíte velmi dobře.

První rok jsem studoval češtinu šest a půl hodiny týdně. Chodil jsem do kurzů, které má pro cizince Karlova Univerzita. Zde mě vyšli po vše stránkách vstříc, zejména však tím, že jsem měl celý kurz jako doktorand Karlovy Univerzity zdarma.

Vzal jste s sebou do Čech i svoji rodinu?

První rok jsem tu byl úplně sám, pak za mnou přijela žena s dcerou. Jednou na devadesát dnů, jednou na čtyřicet pět. Nyní tu spolu žijeme už rok. Museli jsme nejprve získat vízum jako rodina, na které vzniká nárok po 15-měsíčním pobytu v Čechách. Nakonec se nám ho podařilo získat, i když naši žádost nejprve zamítli. Dcera tu už chodí do školky, problém ale je, že za ni jako cizinci musíme platit vyšší poplatky - pět tisíc měsíčně. Až budu mít trvalý pobyt, tak budu platit stejně jako Češi.

Zařazením do pilotního programu můžete získat trvalý pobyt relativně rychle.

V programu jsem rok a sedm měsíců a ještě rok mi zbývá.

Jak jste se o tom programu dozvěděl?

Během prvního roku jsem bydlel na kolejích s Čechem a ten mi o něm řekl.

V Bělorusku se o tomto programu ví?

Pokud má někdo zájem o Českou republiku, tak o tom možná ví, ale všeobecně známý není.

Co všechno jste musel udělat pro to, abyste byl do programu přijat?

Nejdříve jsem musel sehnat všechny dokumenty jako je potvrzení o dosaženém vzdělání, jazykových znalostech, nechat je přeložit a ověřit. Stejně jako všechny dokumenty ohledně

studia a práce tady. Nebylo to nijak nepříjemné, jen to trvalo hodně dlouho, protože část dokumentů bylo třeba ověřit i v Bělorusku.

Jakým způsobem jste se dostával k potřebným informacím o programu?

Na internetu se lze dozvědět, jaké dokumenty musíte mít, za co se dávají body. Například za každý půl rok pobytu je určitý počet bodů, za znalost češtiny, angličtiny nebo další jazyk. O zařazení do programu jsem požádal po roce a půl pobytu v Čechách.

Jak dlouho celý proces zařazení do programu trval?

Od okamžiku, kdy jsem shromáždil dokumenty, už šlo všechno velmi rychle. Myslím, že to celé trvalo asi dva měsíce.

Vaše žena je také přihlášená v projektu?

Program umožňuje, hlásit se do něj s celou rodinou. Moje žena je tedy také přihlášená v programu, ale ne samostatně. Za jedenáct měsíců bychom mohli mít trvalý pobyt oba. Zajímavé je, že od léta se zavádí nová kategorie pro účastníky projektu a ti, kteří mají vysokou školu a pracují ve stejném oboru, pak čekají na trvalý pobyt již pouze rok a půl. Také patřím do této kategorie, ale bohužel to platí jen pro nové účastníky projektu.

Jaké další výhody kromě školky pro vás trvalý pobyt představuje?

V tuto chvíli platíme za dceru čtrnáct tisíc ročně jen za zdravotní pojištění. Jeden a půl násobek této částky platím za manželku, nyní čekáme dítě a to jsou už velké částky. Získáním trvalého pobytu by zdravotní povolení za ženu i za děti platil český stát. Trvalý pobyt by měl také tu výhodu, že bych každý rok nemusel obnovovat pracovní povolení a prodlužovat vízum.

Sice to nestojí takové peníze, ale stojí to čas. Už jen fronty na cizinecké policii jsou hrozně dlouhé. S trvalým pobytem bychom měli v podstatě stejná práva jako občané Česka.

Měl jste někdy problémy při jednání s cizineckou policií?

Nijak zvlášť. Navíc nyní mluvím česky, takže to jde prakticky bezproblémově. Je to prostě jen velká ztráta času.

Pomáhá Vám s vyřizováním papírů Váš zaměstnavatel?

Všechno si vyřizují sám, ze zaměstnání dostanu jen dokument pro úřad práce a seznam věcí, které musím mít.

Chtěl byste zde s rodinou zůstat natrvalo?

To je velmi těžká otázka. Nemám na ní zatím jasnou odpověď. Myslím, že zatím v Bělorusku neseženu jako fyzik takovou práci, abych uživil rodinu. Oproti situaci v Bělorusku je věda v Česku strašně podporovaná. Pracoval jsem tři roky ve státním podniku v Minsku a viděl jsem jak to tam chodí, to je s Prahou nesrovnatelné. Je ale možné, že se to jednou změní a pak bych se tam rád vrátil. Fakt je, že moji pražští kolegové zase říkají, že to tu sice není úplně špatné, ale v Americe je to o několik řádů lepší.

Vy byste nechtěl do Ameriky?

Myslím, že tady je mi bližší životní styl a kultura. Jazyk je také podobný, pro mě je tu pro to příjemnější. Navíc mám velké štěstí, nečekal jsem, že mě tu bude tolik lidí podporovat. Když jsem tu byl první rok a neuměl jsem česky, můj spolubydlící uměl anglicky a díky němu jsem se rychle začal učit i česky. Sousedi na koleji byli právníci a pomohli mi s odvoláním, když jsem žádal o pobyt pro svou rodinu. V práci také cítím velkou podporu.

Máte šanci v Akademii věd dlouhodobě zůstat?

Největší roli v tom hraje otázka bydlení. Zatím je jedinou reálnou šancí, když obhájím disertaci, odjet na pár let do zahraničí a vydělat peníze na hypotéku.

Na hypotéku tady v Čechách?

Ano. Ale pokud bych vzal rodinu s sebou a žena by neměla práci, tak jsme v té samé situaci.

Stále bydlíte na koleji?

S rodinou máme celou buňku. Povolení k trvalému pobytu by nám sice umožnilo vzít si hypotéku na byt, ale je to těžké, protože jen z mého platu si ji nemůžeme dovolit. V akademii existují startovací byty pro zaměstnance. Máme jistou šanci podobný byt získat a bydlet tam až šest let, což by nám dost zjednodušilo situaci.

Vaše žena zde také pracuje?

Je účetní, ale nemá pracovní povolení a nyní je navíc těhotná.

Účast v programu ji nezaručuje pracovní povolení?

Pilotní program zaručuje pouze, že když já ztratím práci, pak mám 45ti denní ochrannou lhůtu na nalezení nové a neztrácím při tom pracovní povolení a na něj vázané povolení k pobytu. Jinak bych musel hned odjet. Dále samozřejmě nabízí zkrácenou dobu čekání na trvalý pobyt.

Máte pocit, že hodně lidí z Běloruska hledá práci v zahraničí?

Nějaké procento asi ano, ale například já, kdybych nechtěl být fyzikem, mám dobře placenou práci i doma. Moji přátele, pokud pracují třeba jako programátoři, mají asi už nyní doma větší plat, než já tady. Pokud jde jenom o peníze, tak asi není úplně důvod, proč odcházet.

Znáte někoho, kdo je také v programu?

Osobně ne.

Má podle vás pilotní programu, tak jak je dnes nastaven nějaký smysl?

Lákat vzdělané lidi má vždy smysl. Před pěti lety jsem viděl v televizi pořad, kde bylo řečeno, že náklady na mé studium jsou 200 000 dolarů. Tyto peníze za mě stát utratil a zde to bude podobné. Navíc Česká republika má stejný problém, mnoho lidí odtud také odjíždí. Austrálie i Kanada pokud vím mají podobné programy.

Tam jste to zkoušel?

Je to příliš daleko. Letenka tam i zpátky stojí tři tisíce australských dolarů, jízdenka z Čech pět tisíc korun.

Myslíte si, že je to přínos, když do země přicházejí cizinci?

Pokud jich není moc, pak rozhodně ano. Myslím, že tady je jich akorát. Navíc možnost vyjet někam jinam je vždy nesmírně poučná. Když jsem ještě chodil do jazykové školy, potkával jsem spousta cizinců. Američany, Francouze, což pro mě byla nová zkušenost, protože v

Bělorusku moc cizinců nežije. V tomto smyslu je Bělorusko uzavřenou zemí, ačkoli vyřízení víza pro občana EU do Běloruska je bezproblémové.

Dostupné na: <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2&mm=4286>

Pohovor vedla Martina Křížková, doktorandka na FSV UK dne 3. 7. 2007

V Čechách práci dostane ten, kdo něco umí

Stojanco Cavdarov, 28 let, pochází z Makedonie, v současné době pracuje pro IBM v Brně, kde také žije. Ve vládním pilotním projektu je od loňského podzimu.

Odkud jste?

Z jihu Makedonie, z malého města, kde žije asi 8 000 lidí.

Kdy jste poprvé přišel do České republiky?

V listopadu 2005. Jsem zde již rok a půl. Předtím jsem čtyři roky studoval v Bulharsku na elektroinženýrské fakultě.

Celou dobu vysokoškolských studií jste strávil v Bulharsku?

Nejdříve jsem rok a půl studoval doma v Makedonii.

Proč jste se rozhodl studovat jinde?

Kvůli tomu, že rád poznávám svět a zajímám se o něj. Po čtyřech semestrech na škole v Makedonii jsem měl možnost studovat dál ve Skopje nebo jít do Bulharska, tak jsem využil příležitosti. Hrál v tom také roli fakt, že studia v Bulharsku vyšla vlastně levněji, než studium v Makedonii.

Jak to?

Školné jsem platit nemusel a náklady na život byly v té době v Makedonii vyšší.

Proč jste nezůstal v Bulharsku?

Po čtyřech letech studia jsem se chtěl už vrátit domů. Byl jsem rok a půl v Makedonii, a pak se rozhodl odejít.

Proč?

Makedonie je hodně malá. Žijí tam pouze dva miliony lidí a všichni se více méně znají. V Čechách práci dostane ten, kdo něco umí, je nejlepší. Něco podobného nebylo alespoň dřív v Makedonii úplně běžné. Práci jste dostal spíše díky známostem nebo díky členství ve správné politické straně. Já se o politiku nezajímám, v novinách čtu pravidelně jen sport.

Do Brna jste přišel náhodou nebo jste tu měl již předem zajištěnou práci?

Nejdřív jsem měl práci. Můj zaměstnavatel za mě vyřídil všechny potřebné dokumenty proto, abych zde mohl bydlet a pracovat. Já sám jsem už žádné dokumenty shánět nemusel, mohl jsem se soustředit jen na práci.

U svého prvního zaměstnavatele jste už zůstal?

Od začátku pracuji pro IBM a stále mě to připadá zajímavé.

Jak jste se dozvěděl o vládním pilotním projektu?

Četl jsem o něm v makedonských novinách, a když jsem přijel, začal jsem shánět více informací. Všechny jsem pak našel na internetu na stránkách ministerstva práce a sociálních věcí. Veškerou korespondenci jsem řešil nejprve přes internet. S lidmi z ministerstva jsem mluvil poprvé, až když jsem potřeboval vědět, jakým způsobem mi uznají některé dokumenty. Vyřízení všech papírů mi trvalo asi tři měsíce.

Jaké doklady jste potřeboval?

Kromě těch běžných, jako je potvrzení o práci, povolení k pobytu a tak podobně, jsem potřeboval dokumenty, jež potvrdily mé vzdělání a jazykové znalosti.

Celý rozhovor vedeme v angličtině, umíte česky?

Rozumím docela dobře, ale skoro nemluvím. Když jsem přijel do Brna, absolvoval jsem dvouměsíční kurz češtiny. Chtěl bych se naučit víc. Nemám ale dost času a v práci potřebuji hlavně angličtinu. Pokud bych pracoval ve firmě, kde by se mluvilo jen česky, učil bych se určitě rychleji.

Pro přijetí do projektu nebyla neznalost češtiny na překážku?

Nevadilo to. Lidé se kterými jsem mluvil, mi vše vysvětlovali pomalu v češtině. Byli velmi vstřícní. Pro přijetí jsem potřeboval pětadvacet bodů a ty jsem získal.

Mluvíte kromě angličtiny a makedonštiny ještě nějakým dalším jazykem?

Na vysoké škole jsem rok studoval němčinu, ale dost jsem toho už zapomněl. Samozřejmě mluvím velmi dobře bulharsky.

Proč jste se rozhodl pro účast v projektu?

Hlavně kvůli jednodušší a rychlejší cestě k získání trvalého pobytu v České republice, což je myslím, největší plus celého projektu. Po jeho získání budu mít šanci si například v bance vyřídit hypotéku na byt.

Přináší vám zařazení do projektu i jiné výhody?

Myslím, že ne.

Co o projektu vlastně víte?

Pouze obecně vím, že Česká republika potřebuje odborníky z jiných zemí, protože Češi odcházejí zase pracovat jinam. A zároveň tu je potřeba cizinců, kteří by zde v budoucnu pracovali, protože se zde nerodí tolik dětí.

Myslíte si, že projekt funguje?

Nevím, kolik lidí je v projektu zařazeno, ale myslím, že je to dobrá myšlenka.

Znáte někoho ve svém okolí, kdo se také pilotního projektu účastní?

Dva moji kolegové z firmy. Znam je ale z práce, nikoli z projektu.

Vy jste se o projektu dozvěděl z makedonských novin, ještě před tím, než jste tu začal pracovat. Ví se o něm v Makedonii hodně?

Psalo se o něm v novinách a byl o něm pořad v televizi. Lidé vědí, že zde musí mít nejdříve práci a povolení k pobytu, aby se do něj mohli hlásit.

Je těžké najít práci v České republice, když jste v Makedonii?

Myslím si, že ne. Mnoho firem hledá lidi přímo v Makedonii a všechny pohovory se odehrávají přímo tam. Navíc velké firmy přijímají i lidi, kteří neovládají češtinu.

Pokud ovšem nemáte nabídku na práci od mezinárodní firmy?

Pak je to komplikovanější, například kvůli vízům, ale ne nemožné.

Jak to probíhalo ve vašem případě?

Konkurz prováděla externí firma v Bulharsku. Až na poslední kolo přijel člověk přímo z mateřské firmy a rozhodl, koho zaměstnají a koho ne. Nabídka na zaměstnání přišla na univerzitu, kde jsem studoval.

Žije někdo z vaší rodiny také mimo Makedonii?

Moje rodina žije už několikátou generaci na jednom místě. Jsem jediný, kdo odešel pracovat někam jinam.

Jednal jste někdy s českou cizineckou policií?

Jednat s cizineckou policií je pravda trochu obtížnější. Myslím, že se například psalo i v novinách o desetihodinových frontách na cizinecké policii v Praze. Tady v Brně je to jiné. Byl jsem tam třikrát nebo čtyřikrát a čekal jsem nejdéle dvě hodiny. Myslím si, že stejně jako úředníci v pilotním projektu, se kterými jsem se setkal, jsou lidé na cizinecké policii poměrně vstřícní. Problém je, že mnoha lidem nemohou vyhovět. Možná se to časem změní.

Měl jste zde nějaké problémy jen díky tomu, že jste cizinec?

Snad jen během prvních pár týdnů. Zřejmě to bylo způsobeno především tím, že lidé nebyli na cizince moc zvyklí. V té době v Brně ještě tolik cizinců nebylo, ale rychle se to změnilo. Lidé tu jsou hodně přátelští.

Změnilo se to během jediného roku?

Jen v naší firmě pracuje asi tisíc lidí ze zahraničí a právě během minulého roku do města přišla kvůli práci další velká vlna cizinců.

Odkud pocházejí?

Hodně je jich z Bulharska a Makedonie, ale pro naši firmu pracují i lidé z Indie nebo Jižní Afriky, z celého světa.

Chcete tu dlouhodobě žít? Zůstat tu? Mít rodinu?

Vrátit se domů zatím nechci, to můžu udělat kdykoli. Rád bych ještě poznal trochu svět. Mám teď navíc v Brně hodně přátel. Nejsem tu jen kvůli vydělávání peněz, líbí se mi tu. Líbí se mi zdejší životní styl.

Víte něco o české historii?

To je další věc, o kterou se raději nezajímám. Pokud pocházíte z Balkánu jako já, pak víte, že ke každé historické události existují nejméně čtyři naprosto odlišné verze toho, co se vlastně stalo. Jinak to vidí Srbové, jinak Chorvati, jinak Bulhaři a tak dál. Dávám proto raději přednost matematice. To je svým způsobem i důvod, proč jsem tady.

Dostupné na: <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2&mm=4084>

Léčit tady je potěšením

Pohovor vedl Oleksa Livinskyj dne 23. 5. 2008 *(do češtiny přeložil A. Sevruk)*
článek vyšel v časopise Ukrajinců v ČR „Porohy“.

Malé městečko u polských hranic, které je známé hlavně díky své zoologické zahradě – Dvůr Králové nad Labem – se stalo druhým domovem pro ukrajinskou rodinu Chrolenkových. Výjimečnost jejich volby, spojené s přestěhováním nespočívá pouze v tom, že tady prakticky nežijí ani nepracují cizinci. Tato rodina je výjimečná z jiného důvodu. Chrolenkovi přijeli do Česka z východní Ukrajiny poměrně nedávno, až po roce 2000 (kdy byla zavedena vízová povinnost), neuměli česky, přitom ale obsadili prestižní pracovní pozice v místní nemocnici: Oleh, původem z města Sumy, tu pracuje jako chirurg, jeho manželka Hana z Doněcku dělá terapeuta-kardiologa.

Jak se během krátké doby Ukrajinci dokázali přizpůsobit nejenom dost náročnému českému prostředí, ale i lékařské profesi, která vyžaduje dokonalou znalost jazyka a obeznámenost s odbornými termíny, nové vysokoškolského přezkoušení a přesvědčit konzervativní Čechy o

tom, že jejich znalosti bohatě dostačují k tomu, aby mohli pracovat v českém zdravotnictví? K odjezdu z Ukrajiny je donutil „kučmizmus.“

...Pěkný byt s velkým balkonem v centru města. „To je služební byt, od nemocnice, - vysvětluje s úsměvem paní Chrolenko. – Manželovi se líbil balkon. Na svůj vlastní byt v Česku zatím ještě nemáme.“

Abychom pochopili, co je přivedlo do České republiky, musíme se vrátit do ukrajinských realit o sedm let zpět. Kvetl tzv. „kučmizmus“, aktuální byla kauza „Gongadze“ (*zmizelý investigativní žurnalista, prošetřující korupční kauzy ve vysoké politice – pozn.překl.*), „polyvektorová politika“, zmanipulované referendum o posílení pravomocí prezidenta, volby, které měly k těm demokratickým daleko; Ukrajina byla izolována od celého světa. Chrolenkovi pracovali v nemocnici v Sumách – ve městě „nebezpečném“ pro vládu Kučmy-Janukovyče. Jak je známo, lékaři spolu s učiteli a jinými „státními zaměstnanci“, tvořili tehdy „podvratný živel“ příslovečné administrativní mašinérie, která umožňovala vládní straně z voličů doslova vymačkávat hlasy ve svůj prospěch. Chirurg Chrolenko takovou situaci těžko snášel. Často se kvůli svým názorům dostával do křížku s vedením nemocnice. Kdyby aspoň dávali pořádnou výplatu, ale i ta byla mizerná, ještě ke všemu často s několikaměsíčním zpožděním. „Nastávaly absurdní situace, kdy byly mezi lékaři sepisovány „černé seznamy nespolehlivých“ - těch, co se nebáli říct pravdu. Přišlo druhé dítě. Pracovali jsme v různých nemocnicích – já jsem dělala ve „zvláštní“, určené různým vysoce postaveným osobám. Manžel těžce nesl neustálý stres, nemohl se pořádně soustředit na práci. Tak jsme se rozhodli pro emigraci, - vzpomíná Hana. – V našem domě žil kluk, který jezdil do České republiky, občas nám o ní vyprávěl. Líbilo se nám, jak je to blízko od domova, že je tu pěkně, no a taky je to takový „Západ se slovanskou mentalitou“.

Česky se učil za pípou s pivem

Nejprve, jako silný chlap, emigroval pan Oleh. Na začátku roku 2001 rozvázal svůj pracovní poměr s nemocnicí, obdržel turistické vízum, nasedl do autobusu a odjel. I přes to, že je chirurgem, nepohrdl fyzickou prací: pracoval na stavbě, kopal kanály, tahal kameny na říčních stavbách, dělal v hospodě, dokonce myl záchody. Říká, že to nebylo nic příjemného, ale bylo třeba vydělat peníze a ty poslat rodině. Ale celou dobu ho neopouštěla naděje, že si najde práci podle svého odborného vzdělání a pomalu se učil česky: není přeci možné, aby se lékaři pletla taková slova, jako „lednička“ a „ledvinka“. Osvojil jsem si hovorovou řeč, když

jsem roznášel pivo v hospodě. A po nocích jsem sedával ve sklepě mezi prádlem a šprtal se medicínu v češtině, - vzpomíná Oleh. – Když mi skončil termín turistického víza, požádal jsem o politický azyl. Ačkoliv jsem předložil veškeré doklady, azyl se mi získat nepovedlo. Ukrajincům ho neudělovali“...

V srpnu téhož roku přijela manželka s dětmi. Žili v Chrudimi, v pronájmu. Mladší syn začal běhat a mluvit už v Česku. Hana se zapřísáhla, že bude pracovat jenom jako lékař, snila o tom ještě od dětství, žádnou „černou práci“ proto nechtěla. „Dostala jsem od manžela podmínku – jeden měsíc na adaptaci v ČR a osvojení jazyka. Učila jsem se spolu s dcerou, která chodila do druhé třídy. Pak se Oleh dohodl v nemocnici, abych tam mohla docházet. Tak jsem tam chodila během půlroku a pracovala zdarma, 7 až 15 hodin denně. Pacienty mi, pravda, nesvěřovali. Tak jsem se připravovala na zkoušky. Domluvili jsme se, že když to neudělám, tak se budeme muset vrátit na Ukrajinu“.

Zkoušky udělali napoprvé

Celý rok se šíleným tempem a za těžkých finančních podmínek (protože pracoval pouze Oleh) Chrolenkové připravovali na zkoušky a současně procházeli praxí v Chrudimské nemocnici. Bez těchto zkoušek by neměli právo na práci lékařů v ČR. Haně k nostrifikaci lékařského diplomu chybělo několik let praxe, tak tedy musela udělat všechny čtyři státní zkoušky v Institutu postgraduálního vzdělávání při Ministerstvu zdravotnictví ČR – chirurgii, gynekologii a porodnictví. „Seděla jsem nad knihami někdy i 12 hodin v kuse, úplně zapomínala na děti, nejdřív se slovníkem, a pak i bez něj, protože jsem to nestíhala“, vzpomíná.

Nejprve byl vstupní pohovor, následovaly písemné testy, kde Hana obdržela přes 80 procent. V ústní a elektronické zkoušce rovněž uspěla. Praxi absolvovala v Chrudimské nemocnici. Celé snažení završila zkouška na Ministerstvu zdravotnictví. „Měli jsme obrovskou radost z toho, že se vše povedlo napoprvé. Dostali jsme dva týdny na to, abychom si našli práci v Česku. Ale my jsme potřebovali práci pro oba na tomtéž místě. Obvolali jsme všechno, kde by mohlo být volné místo pro chirurga a praktického lékaře. A právě ve Dvoře Králové nad Labem potřebovali hned dva lékaře. Tak jsme se ocitli tady“.

Nejtěžší zkouškou byl konzulát

Ale tím problémy neskončily. Chrolenkovi museli něco udělat se svým nejistým postavením žadatelů o azyl (status uprchlíka). Pracovali a každé dva měsíce museli prodlužovat své průkazy, nemohli přitom odjet nikam mimo ČR. Oleh si často bral volno, jezdil do okresního Trutnova, něco tam vysvětloval... Bylo zřejmé, že azyl nedostanou, vždyť ten v Čechách dostala jen nepatrná část Ukrajinců. Tak se rodina rozhodla pro radikální řešení: „Měli jsme toho všeho dost. Stáhli jsme žádost o uprchlictví a v létě roku 2004 odjeli na Ukrajinu. Pro děti, kteří vyrostli na maloměstě v klidné zemi, byl náš příjezd do Kyjeva trochu šokem...“

Ale ukázalo se, že návrat zpět do ČR není jednoduchý. Na českém konzulátu v Kyjevě podali žádost o pracovní vízum na základě pracovní smlouvy s nemocnicí: „Měli jsme pracovní povolení a další potřebné doklady, ale nechtěli nám dát pracovní vízum. Vzali si doklady na jedno dítě, a na druhé – ne, že prý ještě chybí nějaké papíry. Čekali jsme na víza tři měsíce! Už jsem to nevydržel a zavolaal do Trutnova, na oddělení tamější cizinecké policie. Bylo mi řečeno, že policie dala souhlas. Ale na konzulátu říkali, že o ničem nevědí. Řekli nám – no a co, že jste lékaři? Tady jsou stovky takových, jako vy... Přišlo září, naše dítě šlo do školy. Báli jsme se, že na naše místo v nemocnici vezmou někoho jiného, protože žádný zaměstnavatel nemůže tak dlouho postrádat dva lékaře. Z nemocnice nám volali skoro každý den, aby se zeptali, kdy přijedeme. Nevěděli jsme už, co jim na to odpovídat... Měli jsme hodně špatný pocit z toho, kolik času a prostředků jsme investovali do toho, abychom se stali lékaři v Česku, ale tady sedí konsul, který může jediným škrtem pera rozhodnout o našem osudu“.

Stará škola pomáhá

Nakonec, na podzim 2004. roku se Chrolenkovi vrátili do Dvora Králová, kde nyní pracují. Hana se učí česky, tentokrát v autoškole. Starší dcera Nad'a dokončila v ukrajinské škole v Sumách pouze první třídu. Vzhledem k tomu, že program ukrajinské školy je trochu rychlejší, rodiče se ji rozhodli dát hned do druhé třídy české školy. Nad'a ukazuje známky – má samé jedničky. Mladší syn šel loni do první třídy. V létě Chrolenkovi předčasně dostali trvalý pobyt v ČR.

„Tady se k lékařům chovají úplně jinak, než na Ukrajině, - vysvětluje paní Hana s rukou na srdci. – Moc dobře nás tu přijali. Povinné zdravotní pojištění dává lékařům v podstatě neomezené možnosti, pochopitelně v rozumných mezích. Když předepisují nějaký lék, vím, že pacient určitě ten lék dostane, přičemž pojišťovna uhradí podstatnou částku a pacient pouze doplatí. Léčit každého pomocí aspirinu, jak se to snažili dělat na Ukrajině, kde lidí

prostě neměli na drahé léky, to je nemožné... A pak také, naše lékařská škola má staré medicínské základy. Méně tam spoléhají na nějaké technické vymoženosti. Tady jsem kvůli tomu ve výhodě, protože v Česku se už dávno zapomnělo, jak se vyšetřuje rukama, očima, ušima (fonendoskopem). Je tu více možností pro seberealizaci – když se chce něčemu naučit, jednoduše půjdu a naučím se to“.

Nicméně, v českém zdravotnictví není vše dokonalé. Bez ohledu na to, že pacienti každý měsíc platí min. 1080 Kč (cca 300 ukrajinských hřiven) zdravotního pojištění, od počátku roku 2008 musí rovněž platit v hotovosti za každou návštěvu u lékaře, za výdej každého předpisu a i za každý den strávený v nemocnici. Nejsou to nikterak velké, spíše symbolické částky (30-90 Kč), které mají odradit simulanty a omezit vyloženě zbytečné návštěvy u lékaře, ale, podle slov paní Chrolenko, způsobily značný chaos... Pacientům, kteří příliš nespolupracují, musí občas dost drsně vysvětlit: „Vy jste diabetik, a když nedodržíte dietu, kašlete nejen na své zdraví! Zvyšuji vám dávku inzulínu, ale pamatujte, že někdo musí na ten váš inzulín pracovat. Někdo doplácí na vaše „pivečka-slivovičky“! Zpravidla tací lidi říkají, že také celý život pracovali a odváděli pojištění. To je sice pravda, ale ještě to neznamená, že teď mají být všechny peníze investované do inzulínu... Za tenhle přístup nás ve městě už znají“.

Naše děti se formují tady

Momentálně se Chrolenkovi nechystají někam dál na Západ. Říkají, že se Česko stalo pro jejich děti skutečnou vlastí. Sní o práci v Praze. „Máme tam hodně přátel, ke kterým můžeme kdykoliv vpadnout, bez předchozí domluvy. Vyrostla jsem v hornickém městě, takže si můžete představit, jak asi na mě působí Praha...“

Jednou jsme dostali nabídku pracovat v soukromé klinice v Karlových Varech, ale tam je na každém rohu plno drzých, holohlavých typů, mluvících ruským kriminálním slangem. To mi připomnělo situaci v sumské nemocnici pro poslance. Mám po krk všech těch postsovětských živlů“, říká Hana.

Na Ukrajinu jezdí každý rok, do Kyjeva, Sumu, Doněcku, dokonce dál na východ, do ruského Kislovodsku. až tam dojeli se svým českým autem. Na Ukrajině mají děti radost ze setkání s babičkou, ale už za dva až tři týdny začínají mluvit o tom, že chtějí „zpět“. Nedokážou pochopit, proč jsou tu tak obhroublí lidé, proč je tu tolik opilců nebo proč se z chodníků stávají tržnice...“.

Nevlídných pohledů si nevšímají

Kromě Chrolenkových pracují v královédvorské nemocnici několik Slováků a Arab. Copak se pacienti nebojí cizinců? Ukrajínští lékaři mají jednoduchou odpověď: vše záleží na tom, jakou autoritu si člověk získá během prvních let práce. Oleh jako chirurg komunikuje spíše rukama, Hana musí více vysvětlovat, gestikulovat, zapojovat mimiku. „Bylo těžké naučit se jazyk, ale žádné zvláštní kurzy jsme nenavštěvovali. Rovněž bylo těžké nesoustředit se na formu řečeného, ale na obsah. Pletly se nám jména, podle české normy s k mému jménu přidává sufix „-ová“. Na nedorozumění většinou vzpomínají s humorem, všechno se s časem urovnává. Jsme vytrvalí“, - vysvětluje paní Hana, ačkoliv dodává, že bývaly i neopodstatněné výtky, stížnosti a nevlídné pohledy: „Člověk si musí zvyknout. Naše děti mluví bez přízvuku, my s manželem, samozřejmě přízvuk máme, už se toho nezbavíme. Hlavní je předvést dobrou práci a pracovní výsledky. Nedávno se jeden Čech svěřil Olehovi, že k němu cítí velkou důvěru, i přes to, že Oleh není Čech...“.

V České republice otevírají těm, co klepou. Oleh navštívil řadu organizací, když hledal pomoc při zařizování potřebných papírů. Říká, že se hodně lidí trápí tím, že nemůžou najít potřebnou informaci. A ne všichni mají dost sil, aby překonali obtíže. „Známe jednoho zubaře z Pryluk. Už tu žije deset let, dokonce má české občanství. Ale nějak se mu to nepovedlo s prací. Ačkoliv před deseti lety byly zkoušky mnohem jednodušší, to nám říkal známý rentgenolog z Chrudimi. Několik našich ukrajinských známých chtělo přijet do Čech, ale když slyšeli, jaké starosti je čekají, když tu chtějí najít normální práci, ztratili o tento nápad zájem“.

Ale úplně nedávno se Chrolenkovi sešli s jednou onkoložkou. Ukončila medicínu v Poltavě a jedenáct let pracovala v kyjevské nemocnici. Rozhodla se, že zkusí své síly v českém zdravotnictví, ačkoliv tu žije teprve několik týdnů. „Dokonce se mi zlepšila nálada, když mi řekla, že se nebojí obtíží, a že když jsme to dokázali my, tak to není nemožné, - řekla na závěr paní Chrolenko. – Doufám, že ji to vyjde. Je sympatické, že naši krajané konečně začínají věřit ve své síly“.

Manželé Chrolenkovi se snažili získat v ČR co nejdříve trvalý pobyt a přihlásili se proto v únoru 2006 do pilotního projektu MPSV. Byli ihned přijati a o trvalý pobyt by tak v rámci projektu mohli požádat po dvou a půl letech v polovině roku 2008. Mezitím se však pokusili společně se svým zaměstnavatelem požádat o trvalý pobyt také z důvodu hodných zvláštního zřetele (potřeba odborníků nemocnici). Uspěli, a trvalý pobyt již získali v červenci 2007.

Dostupné na: <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media2>

Zpracováno z článku Marie Jelínkové v MF Dnes ze dne 16. 12. 2006

Rizika nelegální migrace - cizinci za neznalost platí svobodou

„Už nehledám jiné řešení“, říká v rohu levné jídelny Tamara, když mluví o tom, jak se z ní stala „novodobá otrokyně“. Nikdo si nás nevšímá, přesto se Tamara při jakémkoli hluku podezřívavě rozhlíží kolem a mluví tlumeným hlasem. Čtyři roky pobytu ve strachu udělaly s nervy své...

Po dlouhém přemlouvání se scházím s Tamarou z Kaluše na Ukrajině. Unavená pětatřicetiletá žena vypadá, že je jí minimálně o deset let víc. Nervózně si zapaluje cigaretu a ujišťuje se, že její příjmení zůstane v anonymitě.

Omlouvá se za zpoždění, čekala na koupelnu, bydlí totiž v jedné garsonce o pouhých čtyřiceti metrech čtverečních s dalšími devíti lidmi. Pije jednu tureckou kávu za druhou a docela dobrou češtinou s ukrajinským přízvukem vypráví příběh, který se podobá tisícům dalších. Do Česka přijela Tamara před čtyřmi lety kvůli tíživé ekonomické situaci své rodiny.

Netroufala si sama podstoupit náročný proces vyřizování víza a hledání legální práce. Bohužel raději využila nabídku člověka, jenž tvrdil, že ji za úplatek doveze do Čech, sežene zaměstnání v restauraci a zajistí pracovní povolení. "Na zaplacení poplatku za zprostředkování práce jsem se musela u zprostředkovatele zadlužit, ale čekala jsem, že brzy po příjezdu dluh splatím a budu moci podporovat rodinu," říká Tamara. Jako mnozí další ale byla podvedena.

Dnes tvrdí, že jí bylo slíbeno roční vízum s pracovním povolením. "V Čechách jsem zjistila, že mám jen tříměsíční turistické vízum. Od zprostředkovatele jsem pořád slyšela, že brzy dostanu i pracovní povolení," říká. Slíbené povolení ale Tamara nikdy nezískala. Přesto v Čechách zůstala. Zprvu ji tu držel dluh a nyní peníze, které za svou práci nárazově dostává. Pracuje často až sedmnáct hodin denně sedm dní v týdnu.

"Měla jsem strach. Myslím, že by mě vyhostili a já bych měla problémy s penězi," vysvětluje, proč se neobrátila na policii. Marně Tamaru přemlouvám, aby využila možnosti vstoupit do programu na ochranu obětí obchodu s lidmi, který nabízejí organizace La Strada nebo Česká katolická charita. Program cizincům nabízí sociální pomoc, lékařské ošetření, právní poradenství, ubytování. IOM mezinárodní organizace pro migraci nabízí cizincům i možnost bezplatného návratu do země původu spojenou s možností reintegrační pomoci do začátku.

Tamara by také mohla dostat dočasné vízum o strpění pobytu. Pokud by pak spolupracovala s orgány činnými v trestním řízení, mohla by svůj pobyt legalizovat. "Ne, bojím se," odmítá Tamara. Obava z vyhoštění a z toho, že by neuživila sebe a nemohla by podporovat rodinu na Ukrajině, strach z pomsty zprostředkovatele práce a jeho spolupracovníků a nedůvěra k tomu, co nezná, je příliš veliká.

Dostupné na: <http://imigrace.mpsv.cz/?lang=cz&article=media3&mm=4101>

**nízkopražový kurs češtiny
pro cizince**

MÍSTO KONÁNÍ	
TERMÍN KONÁNÍ	
DEN A HODINA	
KOLIK TO STOJÍ?	
KDO SE MŮŽE V KURSU UČIT?	KAŽDÝ! (muž, žena, azylant, cizinec s trvalým pobytem, s vízem...)
KDE SE LZE PŘIHLÁSIT?	Na kurs není třeba se NIKDE přihlašovat. Každý může přijít rovnou na jakoukoliv lekci.
KONTAKT	Vladislav Günter Centrum pro integraci cizinců, o.s. Kubelíkova 55, 130 00 Praha 3 www.cicpraha.org email: npk@cicpraha.org tel/fax: +420 222 713 332

Dostupné na: http://www.cicpraha.org/attachments/166_leták%20ČB.pdf

Příloha C – Informační leták projektu „Proč mají zůstat stranou?“ – pro účastníky

Kontaktní místa: www.konzorcium.cz

Multikulturní centrum:

Multikulturní centrum Teplice

Skolní ulice 2, 415 00 Teplice

Provazuje: Poradna pro uprchlíky (www.uprchlici.cz), Senovážná 2, Praha 1

Kontaktní osoba: Mgr. Josef Žižka, koordinátor

Tel: +420 739 518 503

Email: MKC.Teplice@konzorcium.cz

Projekt

Multikulturní centrum Brno

Mostecká 5, 614 00 Brno

Provazuje: Sdružení občanů zabývajících se emigranty (www.soze.cz), Mostecká 5, Brno

Kontaktní osoba: Kateřina Bernardyová, koordinátor

Tel: +420 545 213 643

Email: MKC.Brno@konzorcium.cz

Multikulturní centrum Stráž pod Ralskem

Hotel Diemo, Máchova 5, 471 27 Stráž pod Ralskem

Provazuje: Organizace pro pomoc uprchlíkům (www.opu.cz)

Kontaktní osoba: Jiří Valc, koordinátor

Tel: +420 608 235 678

Email: MKC.Straz@konzorcium.cz

„Proč mají zůstat stranou?“

Náš projekt vám pomáhá najít legální práci a zlepšit vaši kvalifikaci

O projektu Proč mají zůstat stranou?

www.konzorcium.cz

Konzorcium nevládních organizací pracujících s uprchlíky nabízí žadatelům o udělení mezinárodní ochrany a osobám se statutem státního příslušníka, tedy všem cizincům, kteří opustili své země původu kvůli pronásledování nebo hrozbě vážné újmy a v České republice utíkáji z důvodů doplnkové ochrany (dle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu), pomoc při uplatnění na trhu práce.

Cílem projektu je vzdělávat žadatele o udělení mezinárodní ochrany a osoby se statutem státního příslušníka podle azylového zákona směrem k zvýšení jejich schopnosti a znalostí, které potom využijí při zaměstnání buď v České republice nebo v zemi původu.

Multikulturní centrum Teplice, Brno, Stráž pod Ralskem vám nabízí:

- Základní poradenství: právní, sociální, psychologické
- Zlepšení jazykové vybavenosti
 - výuka českého jazyka pro začátečníky, mírně pokročilé a pokročilé
 - výuka angličtiny pro začátečníky a pokročilé
- Práce na PC
 - zakládání práce s počítačem
 - vyhledávání informací pomocí internetu
- Semináře a kurzy – ženská skupina, mužská skupina
- Setkávání při národních svátcích, výstavách a akcích klubového typu
- Rekvalifikační kurzy

Po absolvování jakéhokoli kurzu nabízeného v rámci našeho projektu obdržíte certifikát. Speciálně u kurzů práce na PC získáte certifikát Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

V průběhu vzdělávacích aktivit zdarma zajišťujeme hlídání dětí.

**Všechny kurzy jsou plně hrazeny
z fondů našeho projektu.**

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany nebo osoby se statutem státního příslušníka mohou být zaměstnáni po uplynutí 12ti měsíců od podání žádosti o azyl na základě pracovního povolení.

Žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a osoby se statutem státního příslušníka mají v postavení zaměstnanců stejná práva a povinnosti jako občané České republiky.

Zaměstnavatel je povinen s nimi uzavřít pracovní smlouvu, odvádět platby za sociální a zdravotní pojištění a plnit ostatní povinnosti vyplývající z příslušných právních předpisů.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany, který chce být zaměstnán musí:

- Podat žádost o vydání povolení k zaměstnání (formulář je k dispozici na každém ÚP nebo na: http://portal.mpsv.cz/cz/zahr_zam/tiskopisy/cz_o_povoleni_k_zamest.pdf na ÚP, který je příslušný podle místa výkonu práce.
- Do 30ti dnů od podání žádosti ÚP vydá rozhodnutí o vydání pracovního povolení na konkrétní pracovní místo. Povolení je na dobu určitou, obvykle na 1 rok a jeho platnost lze prodloužit.

K této žádosti je třeba přiložit:

- kolek v hodnotě 500,- Kč;
- vyjádření zaměstnavatele, kterým zaměstnavatel potvrzuje, že cizinec na území České republiky zaměstná (příslušný formulář k dispozici na každém ÚP);
- lékařské potvrzení o zdravotním stavu cizince (nesmí být starší než 1 měsíc);
- kopie příkazu žadatele o udělení mezinárodní ochrany, nebo potvrzení příslušného polytechnického střediska MV ČR, prokazující dobu trvání řízení žadatele o udělení mezinárodní ochrany;
- kopii dokladu o profesní způsobilosti pro obor, ve kterém bude zaměstnanec pracovat (pokud je ani, je větší pravděpodobnost, že pracovní povolení získá);
- další doklady, je-li to vyplývá z charakteru zaměstnání, nebo je-li to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, je-li ÚP vyzváno.

Osoba se statutem státního příslušníka, která chce být zaměstnána:

- Při podání žádosti postupuje obdobně jako žadatel o udělení mezinárodní ochrany, navíc předkládá plné vědomí k pobytu za účelem státního příslušníka.

Povolení je vydáváno na dobu určitou, obvykle na dobu platnosti víza za účelem státního příslušníka a jeho platnost lze prodloužit.

Projekt „Proč mají zůstat stranou“ – komplexní posílení a využití pracovního potenciálu žadatelů o azyl je spolufinancován z Evropského sociálního fondu – program EQUAL. Iniciativu spolufinancování EQUAL je jedním z nástrojů na dosažení cílů Evropské strategie zaměstnanosti; jedním z cílů je právě integrace žadatelů o azyl na trh práce.

Vše najdete na www.konzorcium.cz

http://www.konzorcium.cz/cz/projekty/documents/letakA4zadatel_000.pdf

Příloha D – Informační leták projektu „Proč mají zůstat stranou?“ – pro zaměstnavatele

K této žádosti je třeba přiložit:

- kolek v hodnotě 500,- Kč;
- vyjádření zaměstnavatele, kterým zaměstnavatel potvrzuje, že cizinec na území České republiky zaměstná (příslušný formulář k dispozici na každém úřadu práce);
- lékařské potvrzení o zdravotním stavu cizince (nesmí být starší než 1 měsíc);
- kopie příkazu žadatele o udělení mezinárodní ochrany, nebo potvrzení příslušného pobytového střediska MV ČR, prokazující dobu trvání řízení o udělení mezinárodní ochrany u žadatele;
- úředně ověřenou kopii dokladu o profesní způsobilosti pro obor, ve kterém bude zaměstnanec pracovat (pokud jej má, je větší pravděpodobnost, že pracovní povolení získá);
- další doklady, jestliže to vyplývá z charakteru zaměstnání, nebo jestliže to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, jež je ČR vázána

„Střpitele“, který chce být zaměstnán:

- Při podání žádosti o vydání povolení k zaměstnání poskytl střpitel obdobně jako žadatel o udělení mezinárodní ochrany, navíc předkládá platné vízum k pobytu za účelem střpení pobytu. Povolení je vydáváno na dobu určitou, obvykle na dobu platnosti víza za účelem střpení pobytu a jeho platnost je možno prodloužit.

Projekt „Proč mají zůstat stranou“ – komplexní posílení a využití pracovního potenciálu žadatelů o azyl“ je spolufinancován z Evropského sociálního fondu – programu EQUAL. Společnost Equal je jedním z nástrojů na dosažení cílů evropské strategie zaměstnanosti, jedním z cílů je integrace žadatelů o azyl na trh práce.

PROJEKT EU EQUAL

☒

HLEDÁTE ZPŮSOBILÉHO PRACOVNÍKA NA VOLNÉ PRACOVNÍ MÍSTO VE VAŠÍ FIRMĚ?

☒

PROJEKT EU EQUAL VÁM NABÍZÍ ZAÚJMOVOU ALTERNATIVU. ZAMĚSTNEJTE ŽADATELE O UDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY!

☒

NÁŠ PROJEKT JIM DÁVÁ MOŽNOST VZDĚLÁVÁNÍ, REKVALIFIKACE A OSOBNÍHO RŮSTU

☒

VY JIM MŮŽETE DÁT ŠANCI LEGÁLNĚ PRACOVAT V ČESKÉ REPUBLICE

Kdo je žadatelem o udělení mezinárodní ochrany?

Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany je cizinec, který žádá na území České republiky o ochranu před pronásledováním nebo před hrůznou vášňnou újmu, tedy usiluje o získání azylu nebo doplňkové ochrany v České republice. Cizinecká policie vydává takovému žadateli vízum za účelem řízení o udělení mezinárodní ochrany (označené jako VK 83), jehož platnost prodlužuje každé dva měsíce. Jediným identifikačním dokladem takového cizince je příkaz žadatele o udělení mezinárodní ochrany, jeho pos musí být po dobu řízení uložen u Ministerstva vnitra ČR.

Kdo je střpitel?

„Střpitelem“ je cizinec, který proti rozsudku krajského soudu ve věci mezinárodní ochrany podal tzv. kasací stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Tomuto cizinci vyjde cizinecká policie vízum za účelem střpení pobytu, obvykle s platností na jeden rok, které může rovněž prodloužit. Platnost víza však automaticky zaniká dnem, kdy je právnímu zástupci „střpitele“ doručeno rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Identifikačním dokladem „střpitele“ je jeho cestovní pas, nebo tzv. hraniční průvodka, pokud cestovní pas nemá.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany i střpitelé mohou být zaměstnáni po uplynutí 12 měsíců od podání žádosti o udělení azylu, a to za podmínek stanovených v § 89 a násl. zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, tedy na základě povolení k zaměstnání. Povolení k zaměstnání se vydává bez ohledu na situaci na trhu práce. V těchto případech se jedná o volné pracovní místo, na jejichž obsazení zaměstnavatel nepotřebuje povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí.

Podmínky zaměstnávání žadatelů o udělení mezinárodní ochrany a tzv. střpitelů:

- zaměstnavatel není povinen žádat příslušný úřad práce (dále ÚP) o povolení k zaměstnání cizince
- zaměstnavatel není povinen hlásit úřadu práce volné pracovní místo
- zaměstnavatel musí poskytnout žadateli i tzv. střpiteli vyjádření, kterým potvrzuje, že cizinec na území České republiky zaměstná (příslušný formulář k dispozici na každém úřadu práce) a ověřenou kopii dokladu o oprávnění k podnikání
- úřad práce je oprávněn vyžádat si od zaměstnavatele i další doklady (v případě stavební firmy, či zemědělských družstev např. smlouvu o dílo, na jehož realizaci má být zaměstnanec zaměstnán).

Od 1. září 2006 jsou podmínky zaměstnávání žadatelů o udělení mezinárodní ochrany i tzv. střpitelů tožné. Tito cizinci pak mají v postavení zaměstnanců stejná práva a povinnosti jako občané České republiky.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany, který chce být zaměstnán musí:

- Podat žádost o vydání povolení k zaměstnání (formulář je k dispozici na každém ÚP) nebo na: http://portal.mpsv.cz/cz/zahr_zam/iskapsy/zc_o_povoleni_k_zamestnani.pdf na ÚP, který je příslušný podle místa výkonu práce. Do 30-ti dnů od podání žádosti ÚP vydá rozhodnutí o vydání pracovního povolení na konkrétní pracovní místo. Povolení je na dobu určitou, obvykle na 1 rok a jeho platnost lze prodloužit.

Vše o projektu najdete na www.konzorcium.cz

Vše o projektu najdete na www.konzorcium.cz

http://www.konzorcium.cz/cz/projekty/documents/letakA4zamest_000.pdf

I N F O R M A C E P R O C I Z I N C E

ŽÁDOST O TRVALÝ POBYT

NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

A POVINNOST CIZINCE PROKÁZAT ZNALOST ČESKÉHO JAZYKA

Povinnost cizince prokázat znalost českého jazyka

Podle platného zákona o pobytu cizinců na území České republiky (č. 326/1999 Sb.) je cizinec od 1. ledna 2009 povinen k žádosti o povolení k trvalému pobytu předložit i osvědčení o vykonání zkoušky z českého jazyka na úrovni A 1.

Cizinec by se proto měl ještě před podáním žádosti o povolení k trvalému pobytu přihlásit ke zkoušce z českého jazyka.

Poukaz k vykonání zkoušky z českého jazyka

Cizinec má nárok na jednu zkoušku z českého jazyka na této úrovni zdarma, a to po předložení tzv. poukazu.

O poukaz může cizinec osobně a bezplatně požádat od 1. září 2008 na pracovištích odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Poukaz bude cizinci vydán jen jednou a platí pouze pro osobu, která bude v poukazu uvedena.

Zkouška z českého jazyka a osvědčení o vykonání zkoušky

Cizinec se může přihlásit ke zkoušce z českého jazyka pouze na některé ze škol, které jsou uvedeny v tzv. seznamu škol. Po úspěšném vykonání zkoušky obdrží osvědčení.

Další informace

Podrobné informace ke zkoušce z českého jazyka, k přípravě na zkoušku, k seznamu škol, k vydávání poukazů a osvědčení o vykonání zkoušky a další informace jsou uvedeny na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy:

www.cestina-pro-cizince.cz, www.check-your-czech.com

*Bližší informace je možné rovněž získat
na bezplatné informační telefonní lince: 800 400 469*

Leták byl vydán ve spolupráci Výzkumného ústavu pedagogického v Praze,
Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva vnitra. Srpen 2008

Příloha F – Vzor poukazu na vykonání zkoušky z českého jazyka

(A)

Ministerstvo vnitra ČR
odbor azylové a migrační politiky
poštovní schránka 21/OAM 170 34 Praha 7

POUKAZ

na bezúplatnou zkoušku z českého jazyka pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR, objednávka zkoušky u (razítka školy)

Číslo poukazu : MS000001
Jméno a příjmení : ZKUŠEBNÍ ANTONÍN
Datum narození : 11.11.1911
Stát. příslušnost : Černá Hora
Vystaveno dne : 19.09.2008

.....
razítka a podpis pověřeného pracovníka

Tuto část vyplňuje škola oprávněná provádět zkoušku znalosti českého jazyka.

Zkoušku z českého jazyka absolvoval dne :

Název a adresa školy :

Cizinci BYLO / NEBYLO *) vydáno OSVĚDČENÍ o vykonání jazykové zkoušky pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR.

Evidenční číslo osvědčení :

*) nehodící se škrtněte

..... **)

**) Jméno, příjmení, funkce a vlastnoruční podpis ředitele jazykové školy nebo vedoucího zaměstnance vysoké školy odpovědného za konání zkoušky

Poučení : V případě nevyužití stanoveného termínu zkoušky bez omluvy, zneužití nebo ztráty poukazu, nebude zkouška z českého jazyka provedena bezúplatně.

☞

(B)

Ministerstvo vnitra ČR
odbor azylové a migrační politiky
poštovní schránka 21/OAM 170 34 Praha 7

POUKAZ

na bezúplatnou zkoušku z českého jazyka pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR, objednávka zkoušky u (razítka školy)

Číslo poukazu : MS000001
Jméno a příjmení : ZKUŠEBNÍ ANTONÍN
Datum narození : 11.11.1911
Stát. příslušnost : Černá Hora
Vystaveno dne : 19.09.2008

.....
razítka a podpis pověřeného pracovníka

Tuto část vyplňuje škola oprávněná provádět zkoušku znalosti českého jazyka.

Zkoušku z českého jazyka absolvoval dne :

Název a adresa školy :

Cizinci BYLO / NEBYLO *) vydáno OSVĚDČENÍ o vykonání jazykové zkoušky pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR.

Evidenční číslo osvědčení :

*) nehodící se škrtněte

..... **)

**) Jméno, příjmení, funkce a vlastnoruční podpis ředitele jazykové školy nebo vedoucího zaměstnance vysoké školy odpovědného za konání zkoušky

Poučení : V případě nevyužití stanoveného termínu zkoušky bez omluvy, zneužití nebo ztráty poukazu nebude, zkouška z českého jazyka provedena bezúplatně.

Příloha G – Vzor protokolu o konání zkoušky z českého jazyka

Vzor protokolu o konání zkoušky

Protokol o zkoušce se vyhotovuje na tiskopisu podle následujícího vzoru:

Číslo poukazu:

PROTOKOL o zkoušce z českého jazyka na úrovni A1 podle SERRJ pro účely povolení trvalého pobytu na území ČR

konané dne

Jméno a příjmení:

Číslo průkazu totožnosti:

Datum narození:

Místo narození a země původu:.....

PÍSEMNÁ ČÁST

	Počet bodů	%
Čtení s porozuměním		
Psaní		
Poslech s porozuměním		

ÚSTNÍ ČÁST

Téma:
Celkový průměr:
Slovní hodnocení (pouze v případě neúspěchu u ústní části zkoušky):

Příloha H – Vzor osvědčení o znalosti českého jazyka

IČ:	
-----	--

Evidenční číslo dokladu: _____

OSVĚDČENÍ

o znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky

Jméno a příjmení: _____

Datum narození: _____

Místo narození:	
Státní občanství:	

Zkoušku znalosti českého jazyka vykonal(a) dne: _____

V _____ dne _____

L.S.

Toto osvědčení bylo vydáno v souladu s vyhláškou č. 348/2008 Sb., o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území České republiky.

Pozn.: Znalost českého jazyka požadovaná pro účely povolení k trvalému pobytu na území České republiky odpovídá úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

<http://cestina-pro-cizince.cz/uploads/Dokumenty/osvedceni2.pdf>

Evidenční list knihovny

Diplomové/bakalářské práce
se půjčují pouze prezenčně!

UŽIVETEL

potvrzuje svým podpisem, že pokud tuto diplomovou práci

Kalhotková, I.: Vzdělávání cizinců

využije ve svém textu, uvede ji v seznamu literatury a bude ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen.

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis

Pokračování evidenčního listu knihovny

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis

Pokračování evidenčního listu knihovny

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis

Pokračování evidenčního listu knihovny

Jméno uživatele, bydliště	Katedra (pracoviště)	Název textu, v němž bude práce využita	Datum, podpis